

UiT Norges arktiske universitet

Fakultet for Humaniora, samfunnsvitenskap og lærerutdanning

Institutt for barnevern og sosialt arbeid

Hverdagslivet til familier med komplekse problem i kontakt med barnevernet

En kvalitativ studie om hvordan anvendelsen av et hverdagslivsperspektiv i barneverntjenestens kan bidra til å forstå hjelpebehovet til familier med komplekse problem

Camilla Iselin Krey

Masteroppgave i Barnevern, BVE-3940, mai 2024

Forord

Det har vært litt av en reise å skrive denne masteroppgaven. Prosessen har gitt meg ny innsikt og kunnskap om et viktig fagområde. Jeg håper at andre vil finne undersøkelsen interessant og nyttig for å forstå kompleksitet og hverdagslivsperspektivet i en barnevernsfaglig sammenheng.

Du spør
hvordan det går
og jeg lurer på
om jeg en dag
skal fortelle deg
at jeg ikke vet
hvordan kan jeg
forklare hva jeg har inni
når det er så mørkt
at jeg ikke ser
hva som er hva
jo takk
det går fint

Av Trygve Skaug

Til min veileder – Jeg vil rette en spesiell takk til min veileder, Anne-Berit, for engasjerende forelesninger i løpet av masterstudiet. I veiledning har din kunnskap og innsikt bidratt til at min egen forståelse har utviklet seg, noe som har hatt betydning for oppgavens resultat.

Til informantene - Jeg vil gjerne takke alle informantene som har delt sin kunnskap og erfaring i denne undersøkelsen. Takk for deres åpenhet, og alt dere har delt med meg.

Til min ektemann – Jeg ønsker å uttrykke min dype takknemlighet for den positive holdningen du har hatt, og den ubetingede støtten og omsorgen du har gitt meg gjennom hele denne prosessen. Det har vært avgjørende for at jeg har kunnet fullføre masteren. Tusen takk.

Til mine barn – Jeg vet at det i perioder har vært slitsomt og dumt at jeg har vært opptatt og fraværende fra deres hverdagsliv. Jeg ønsker å takke dere alle fire, for forståelsen dere har hatt, og for at dere har hatt tro på at jeg skulle få dette til. Dere er enestående, og jeg er veldig glad i dere.

Til min medstudent og tidligere kollega, Carina – Jeg ønsker å rette en varm takk for støtten, og de oppmuntrende ordene du har gitt meg i innspurten. Jeg er takknemlig for alle faglige diskusjoner og samtaler vi har hatt i løpet av studietiden. Din faglige trygghet har virkelig imponert meg.

Til min arbeidsgiver – Jeg vil rette en takk til min arbeidsgiver for å ha tilrettelagt og gitt meg mulighet til å gjennomføre masterstudiet.

Til familie og venner – Takk for støtten og troen dere har hatt på meg, og en spesiell takk til dere som har bidratt med barnepass, middager og motiverende ord.

Tromsø, 15.05.2024

Camilla Iselin Krey

Sammendrag

Temaet for studien omhandler hvordan barnevernet kan forstå kompleksitet og hjelpebehovet til familier ved å ta i bruk et hverdagslivsperspektiv. Studiens formål er å undersøke hvordan barnevernstjenestens bruk av et hverdagslivsperspektiv kan gi en helhetlig forståelse av familienes hverdag, og behov for hjelp. Undersøkelsens funn baseres på kvalitative forskningsintervju med sju saksbehandlere fra det kommunale barnevernet. En fenomenologisk og hermeneutisk tilnærming ble anvendt, og datamaterialet ble analysert ved hjelp av tematisk analyse.

Oppgavens problemstilling er:

Hvordan kan anvendelse av et hverdagslivsperspektiv i barneverntjenesten bidra til å forstå hjelpebehovet til familier med komplekse problem?

Samlet viser studiens funn at et hverdagslivsperspektiv kan bidra til å belyse hvordan familier med komplekse problem håndterer egen hverdag, og hvordan familiens behov og utfordringer kan forstås ut fra deres egne erfaringer. Perspektivet kan gi barnevernstjenesten en dypere forståelse av familiens situasjon, identifisere skjulte barrierer og konsekvenser av sosioøkonomisk knapphet, og tilrettelegge for en mer helhetlig og tilpasset tilnærming av barnevernets praksis.

Nøkkelord: barnevern, hverdagslivsperspektiv, hverdagsliv, kompleksitet, sosioøkonomiske utfordringer, komplekse problem, sammensatte problem, organisatoriske rammer, barnevernsansattes handlingsrom.

Abstract

The theme of the study revolves around how child welfare services can understand the complexity and support needs of families by adopting an everyday life perspective. The purpose of the study is to examine how the use of an everyday life perspective by child welfare services can provide a comprehensive understanding of families' daily lives and their need for assistance. The findings of the study are based on qualitative research interviews with seven caseworkers from municipal child welfare services. A phenomenological and hermeneutic approach was employed, and the data were analyzed using thematic analysis.

The research question is:

How can the application of an everyday life perspective in child welfare services contribute to understanding the support needs of families with complex problems?

The study's findings collectively indicate that a perspective on everyday life can help shed light on how families with complex issues manage their daily lives and how the family's needs and challenges can be understood based on their own experiences. This perspective can provide the child welfare services with a deeper understanding of the family's situation, identify hidden barriers and consequences of socioeconomic scarcity, and facilitate a more comprehensive and tailored approach to the practices of child welfare.

Main words: child welfare, everyday life perspective, everyday life, complexity, socioeconomic challenges, complex problems, compounded issues, organizational frameworks, child welfare professionals' discretion.

Innholdsfortegnelse

1	Innledning	1
1.1	Studiens formål og problemstilling	1
1.2	Bakgrunn for valg av tema, og relevans for barnevernet	2
1.3	Avgrensninger	3
1.4	Oppgavens struktur	3
1.5	Kunnskapsstatus	4
1.5.1	Om familiene som er i kontakt med barnevernet	4
1.5.2	Sosioøkonomisk status og levekårsutfordringer	6
1.5.3	Klasseperspektiver i barnevernfaglig kontekst	7
1.5.4	Barnevernstjenesten- ny lov, barnets beste og undersøkelser	8
1.5.5	Barnevernfaglig kompetanse	11
2	Teoretisk rammeverk.....	15
2.1	Hverdagslivssosiologi	15
2.2	Hverdagslivsperspektiv	16
2.3	Kompleksitet	17
2.4	Bakkebyråkrati og barnevern	18
3	Metode.....	20
3.1	Kunnskapssyn – vitenskapsteoretisk forankring	20
3.1.1	Fenomenologisk og hermeneutisk tilnærming	20
3.2	Kvalitativ forskningsmetode	22
3.2.1	Det kvalitative forskningsintervjuet	22
3.2.2	Intervjuguide	23
3.2.3	Rekruttering og utvalg.....	24
3.3	Utvikling av data	26
3.3.1	Gjennomføring av forskningsintervju	26
3.3.2	Transkripsjon.....	28

3.3.3	Tematisk analyse	28
3.4	Studiens kvalitet	30
3.4.1	Validitet	30
3.4.2	Reliabilitet	30
3.4.3	Generaliserbarhet	31
3.4.4	Forforståelse av undersøkelsens tematikk	32
3.4.5	Kritisk refleksjon av egen forskning	33
3.5	Forskningsetiske overveielser	34
4	Presentasjon funn.....	36
4.1	Kompleksitet består av samvirkende problemer med kumulative ringvirkninger som er vanskelig å avdekke, hvor sosioøkonomisk knapphet både utløser og forsterker kompleksiteten	36
4.1.1	Kompleksitet er som en tova knute- med en kumulativ effekt	37
4.1.2	Årsak eller symptomuttrykk- utfordringer med å avdekke og forstå samvirke av problemområder	38
4.1.3	Kompleksitet- et uttrykk for en betydelig mangeltilstand i hverdagen	40
4.2	Barnevernets faglige vurderinger og praksiser har en betydelig innvirkning i komplekse saker	43
4.2.1	Kompleksitet krever tilpasset tilnærming til familienes hverdagsliv, bred kartlegging og tilgjengelighet.....	44
4.2.2	Faglig skjønn og kompetanse- hverdagslivsperspektivet som en fingerspitzgefühl.....	47
4.2.3	Kompleksitet vanskeliggjør balansen mellom barnets beste og den helhetlige familiesituasjonen.....	51
4.2.4	Lovpålagte oppgaver får prioritet.....	53
4.3	Strukturelle rammer påvirker saksbehandlers handlingsrom i komplekse saker	55
4.3.1	Barnevernets strukturelle rammer har innvirkning på utøvelsen av hverdagslivsperspektivet	55

4.3.2	Samarbeid i komplekse saker- en balanse mellom faglige mandat og familiens behov	57
5	Diskusjon av funn	60
5.1	Kompleksitet består av samvirkende problemer med kumulative ringvirkninger som er vanskelig å avdekke, hvor sosioøkonomisk knapphet både utløser og forsterker kompleksiteten	60
5.2	Barnevernets faglige vurderinger og praksiser har en betydelig innvirkning i komplekse saker	62
5.3	Strukturelle rammer påvirker saksbehandlers handlingsrom i komplekse saker	67
5.4	Avsluttende drøfting med utgangspunkt i hverdagslivsperspektivet	68
6	Oppsummering og konklusjon	71
6.1	Implikasjon for videre forskning	72
	Referanseliste	74
	Vedlegg 1: Prosjektgodkjennelse Sikt	78
	Vedlegg 2: Informasjonsskriv og samtykkeerklæring	80
	Vedlegg 3: Intervjuguide	83

Tabelliste

Tabell 1 - Presentasjon av informanter	26
Tabell 2 - Presentasjon av undersøkelsens funn	29
Tabell 3 - Første forskningsspørsmål, inkludert funn og kategorier	60
Tabell 4 - Andre forskningsspørsmål, inkludert funn og kategorier	62
Tabell 5 - Tredje forskningsspørsmål, inkludert funn og kategorier	67

1 Innledning

Tema for masteroppgaven er hvordan barnevernets anvendelse av et hverdagslivsperspektiv kan bidra til å forstå kompleksitet og derav hjelpebehovet til familier. I det følgende vil studiens formål og problemstilling presenteres. Videre redegjøres det for bakgrunn for valg av tema og undersøkelsens relevans for barnevernet, oppgavens avgrensning og struktur. Kapitlet avsluttes med en presentasjon av kunnskapsstatus som anses som relevant for oppgaven.

1.1 Studiens formål og problemstilling

Formålet med studien er å utforske og analysere hvordan anvendelse av et hverdagslivsperspektiv i barnevernstjenesten kan øke forståelsen for hjelpebehovene til familier med komplekse problem. Gjennom å undersøke hvordan saksbehandlere i kommunalt barnevern forstår kompleksitet, søker studien å identifisere hvordan et hverdagslivsperspektiv kan bidra til økt forståelse av familienes hverdagsliv, og det helhetlige hjelpebehovet. Formålet er å bidra med ny innsikt i forståelsen av familier med komplekse problem, og hvordan et hverdagslivsperspektiv i barnevernstjenestens praksis og tiltak kan imøtekomme familienes behov på en helhetlig måte.

Følgende problemstilling danner grunnlaget for oppgaven:

Hvordan kan anvendelse av et hverdagslivsperspektiv i barneverntjenesten bidra til å forstå hjelpebehovet til familier med komplekse problem?

For å besvare problemstillingen er følgende forskningsspørsmål anvendt:

- 1) Hvordan forstår saksbehandlere kompleksitet, og hvordan erfarer de at den kommer til uttrykk i hverdagslivet til familiene?*
- 2) Hvilke faglige vurderinger og tilnærminger gjør saksbehandler i undersøkelsen av familier med komplekse problem?*
- 3) Hvilken betydning har strukturelle rammer i barnevernet og i samarbeid for anvendelsen av hverdagslivsperspektivet i komplekse saker?*

1.2 Bakgrunn for valg av tema, og relevans for barnevernet

Interessen for hverdagslivets betydning har utviklet seg gjennom masterstudiet. Gjennom direkte erfaring har jeg opplevd utfordringene med å forstå komplekse familiesituasjoner i et helhetlig bilde, og hvilke konsekvenser dette kan få. Denne bevisstheten har ført til interessen for hvordan barnevernsarbeidere bedre kan møte behovene til familier med komplekse problem, og er bakgrunn for valg av tematikk.

Forskning dokumenterer en overrepresentasjon av familier med lav sosioøkonomisk status som mottar barnevernstiltak (Clifford et al., 2015; Kojan & Storhaug, 2021). Disse familiene står ovenfor en rekke utfordringer knyttet til økonomi og sosiale forhold som utgjør en vesentlig del av deres hverdagslivsproblemer. Problemene og utfordringene som familien opplever blir beskrevet å være vevd sammen, komplekse, sammensatte, og familiene blir betegnet som «multiproblemfamilier» og «høyrisikofamilier» (Clifford et al., 2015; Kojan & Storhaug, 2021). Studier viser at familier i barnevernet opplever levekårsutfordringer som har konsekvenser for hverdagen, imidlertid anser ikke barnevernsansatte levekårsutfordringer som et barnevernsfaglig anliggende (Kojan & Fauske, 2011; Kojan & Storhaug, 2021; Kojan et al., 2023). Forskning tyder på at barnevernets forståelse av familiens hverdagsliv kan være mangelfull, noe som kan resultere i at familier ikke får nødvendig hjelp fra andre instanser (Kojan & Storhaug, 2021; Prop. 133 L (2020-2021)).

Det har vært en endring i barnevernets praksis fra en skjønnsbasert til en mer risikobasert tilnærming (Kjær, 2017). Samtidig anses barnevernsansattes kompetanse som barnevernets viktigste ressurs, og det pekes på kompetanse til å identifisere behov, utøve skjønn og iverksette tiltak som er til barnets beste (Bufdir, 2019; Prop. 133 L (2020-2021)). Det er derfor av betydning å undersøke om et hverdagslivsperspektiv kan bidra til en mer helhetlig vurdering av familiers hjelpebehov.

Undersøkelsens relevans ligger i å kunne bidra med ny innsikt og kunnskap om hvordan hverdagslivsperspektivet kan gi en helhetlig forståelse i vurderingen av familier med komplekse problem. Resultatene av studien kan gi nyttig innsikt for barnevernsfeltet, og legge grunnlag for videre diskusjon. Samlet sett søker denne studien å bidra med ny innsikt i om et hverdagslivsperspektiv kan styrke barnevernets arbeid med å gi helhetlig støtte og hjelp til familier med komplekse utfordringer.

1.3 Avgrensninger

Det første forskningsspørsmålet og hovedfunnet kan gi et grunnlag for å besvare den overordnede problemstillingen, da det søker å oppnå en forståelse av hvordan saksbehandlere forstår kompleksitet og hvordan det kommer til uttrykk. Etter min mening kan saksbehandlers forståelse av kompleksitet legge føringer for hvilken tilnærming og perspektiv som anvendes i komplekse saker. Det anses derfor som sentralt å undersøke saksbehandleres forståelsen av kompleksitet for å kunne vurdere hvordan anvendelsen av et hverdagslivsperspektiv i barnevernstjenesten kan bidra til å forstå hjelpebehovet til familier med komplekse problem.

Følgende avgrensninger er foretatt:

- o På bakgrunn av masteroppgavens omfang er ikke alle begrep definert. Oppgaven forutsetter en viss kjennskap til faguttrykk.
- o Det ble gjennomført sju intervjuer med saksbehandlere som jobber i den kommunale barnevernstjenesten, med tilknytning fra nord til sør. I oppgaven anvendes både begrepet «saksbehandler» og «barnevernsarbeider». Dette for å speile både problemstillingen og presentert kunnskapsstatus.
- o Oppgaven omhandler familier med komplekse problem. I teksten kan det vises til «familier», og med dette menes familier med komplekse problem.
- o Metodologiske avgrensninger og valg presenteres i kapittel 3.

1.4 Oppgavens struktur

Oppgaven består av seks kapitler, som kort oppsummert inneholder følgende:

- o Kapittel 1 inneholder oppgavens problemstilling, bakgrunn og relevansen av forskningen og avgrensning. I siste del av kapitlet gjennomgås relevant forskning som danner grunnlag for oppgaven. Forskningen som gjennomgås tar for seg følgende tematikk: familiene i barnevernet, sosioøkonomisk status og levekårsutfordringer, klasseperspektivet i barnevernet, barnevernstjenesten og barnevernsfaglig kompetanse.
- o Kapittel 2 vil gi leseren innsikt i oppgavens teoretiske rammeverk. I dette kapitlet gjennomgås følgende teorier som danner grunnlaget for oppgaven: hverdagslivsperspektivet, kompleksitet og bakkebyråkrati.

- o Kapittel 3 inneholder en redegjørelse av metoden som er anvendt i undersøkelsen, og hvordan kunnskap i denne sammenhengen er produsert. Kapitlet inneholder følgende hovedtema: kunnskapssyn, kvalitativ forskningsmetode, utvikling av data, studiens kvalitet og forskningsetiske overveielser.
- o Kapittel 4 presenteres oppgavens tre hovedfunn, og sitater fra intervjuene fremlegges leseren.
- o Kapittel 5 inneholder drøfting av undersøkelsens empiri, med referanse til presentert kunnskapsstatus og det teoretiske rammeverket.
- o Kapittel 6 i dette kapitlet oppsummeres studiens hovedfunn og dets betydning for studiens formål. Avslutningsvis presenteres implikasjon til videre forskning.

1.5 Kunnskapsstatus

I dette kapitlet vil tidligere forskning som er relevant for oppgavens problemstilling gjennomgås. Kapitlet er delt inn i fem deler, og følgende tema vil gjennomgås: *Om familiene som er i kontakt med barnevernet, Sosioøkonomisk status og levekårsutfordringer, Klasseperspektiv i barnevernfaglig kontekst, Barnevernstjenesten- ny lov, barnets beste og undersøkelser, og Barnevernfaglig kompetanse.*

1.5.1 Om familiene som er i kontakt med barnevernet

Forsknings- og utviklingsprosjektet «Det nye barnevernet», (heretter DNBV) har sett på vilkårene for familiene som er i barnevernet (Clifford et al., 2015, s. 6). I sluttrapporten «Minst hjelp til dem som trenger det mest?» presenterer DNBV blant annet oversikt over familiers sosiale bakgrunn, levekår, barns fungering og foreldres psykososiale belastninger.

Fra DNBV studiene vises det til at en femtedel av barn og unge i kontakt med barnevernet bodde sammen med begge foreldrene. 43 prosent bodde sammen med mor, og 7 prosent sammen med far. Det beskrives at dette er ulikt familiestrukturen i barnefamilier i Norge sett under ett. Hvor 75 prosent av barna i 2008 bodde sammen med begge foreldrene, 14 prosent sammen med mor og 3 prosent sammen med far (Clifford et al., 2015, s. 63). Studien tyder på at stadig flere av barna i barnevernet har aleneforeldre (s. 94).

DNBV undersøkte foreldrenes opplevelse av psykososiale belastninger. Clifford et al. (2015, s. 65-66) beskriver at flertallet i utvalget rapporterte om psykososiale belastninger i løpet av de siste to årene. Belastningene som foreldrene rapporterte om omhandlet blant annet større

konflikter, nedstemthet/depresjon, psykisk sykdom, større bekymring for barnet/barna, arbeidsledighet, sykdom og rus. På bakgrunn av analysen uttrykker Clifford et al. (2015, s. 66) at det er grunn til å anta at foreldrenes mestring av foreldrerollen og psykososiale belastninger vil ha konsekvenser for barns fungering. Undersøkelsen kan ikke fastslå årsakssammenhenger. Analysen viser imidlertid at en større andel barn fungerer godt hos foreldre med liten psykososial belastning sammenliknet med de som vokser opp hos foreldre med stor psykososial belastning. På bakgrunn av dette er en mulig tolkning av funnene at mange familier kommer i kontakt med barnevernet fordi foreldrene sliter med problemer. Problemene kan på sikt svekke omsorgen for barna, selv om det ikke er utstrakt bekymring i første omgang (s. 67).

Kojan og Storhaug (2021, s. 11) beskriver at et flertall av foreldrene opplevde at kontakten med barnevernstjenesten førte til stress, frykt, usikkerhet og press. Rapporten viser til at foreldrenes utsagn antyder at de ikke opplevde at barnevernet viste forståelse og ga tilstrekkelig støtte til familiene, noe som ytterligere kompliserte deres situasjon. Som et resultat av dette opplevde mange av foreldrene en forsterkning av det allerede opplevde hverdagsstresset. I møte med barnevernet opplevde foreldrene at de ikke var «gode nok», og at det de sa var «galt». Andenæs (2004, s. 20) beskriver at i familier hvor barn ble plassert utenfor hjemmet i en periode, hadde foreldrene store problemer med å tilby et dagligliv til sine barn, som var på høyde med det som oppfattes som selvfølgelig av de fleste andre barn i Norge.

Ulike familietyper blir beskrevet i DNBV (Clifford et al., 2015, s. 161). Halvparten av foreldrene i studien beskriver kontakt med barnevernet på bakgrunn av egne problemer, en fjerdedel på bakgrunn av barnas utfordringer og en fjerdedel med utgangspunkt i foreldrekonflikter (s. 176). I de tilfeller hvor barnas utfordringer ble omtalt, snakket foreldrene i liten grad om egen situasjon. Flertallet av foreldrene i studien beskrev egne problemer som det som blir omtalt som sammenvevde problemer. Clifford et al. (2015, s. 162-163) peker videre på en kategoriinndeling av familiene, basert på livsløpsstudiet. To av familiegruppene blir omtalt som multiproblemfamilier, og det vises til følgende:

- En tredjedel av foreldrene har opplevde svikt i omsorgen i egen oppvekst. De formidlet blant annet om utfordrende ungdomstid, skolevansker, mangel på støtte fra familie, rusmisbruk, psykiske vansker og turbulente parforhold. Det er mest vanlig i disse familiene at barn, gjerne før skolealder blir plassert i fosterhjem.
- Familier som opplever konflikter, psykiske påkjenninger hos foreldrene og vanskelige parforhold er den andre store gruppen. Disse familiene utgjør to femtedeler av

langtidsklientfamiliene. Foreldrene forteller at de i perioder har vært utslitt eller psykisk syke, dette er sammenfallende med beskrivelser i den første kategorien. Barn og unge har utfordringer, særlig i skolen og det beskrives alvorlige psykiske vansker. Foreldrene beskriver at barna har store utfordringer, men færre av barna blir plassert.

At familiene beskrives som multiproblemfamilier handler om at problemene som foreldre og barn opplever er vevd sammen. Familiene i disse gruppene kan vurderes å være høyrisikofamilier, da de er eksponert for flere ulike risikoforhold. Uttrykket sosial arv er et kjent begrep i barnevern. Sosial arv handler om at når personer opplever omsorgssvikt og deprivasjon i egen oppvekst, vil dette føre til utfordringer i voksenlivet. Dette kan resultere i at de ikke mestrer foreldrerollen, og omsorgssvikt og deprivasjon føres videre til egne barn (Clifford et al., 2015, s. 164).

Oppsummert viser DNBV studien at familier som er i kontakt med barnevernet opplever ulike utfordringer i hverdagen. Utfordringene er sammensatte, og familiene blir betegnet å ha «multiproblemer». Foreldre opplever at kontakten med barnevernet fører til ytterligere hverdagsstress. I neste del presenteres en kort gjennomgang av familienes sosioøkonomiske status og levekårsutfordringer.

1.5.2 Sosioøkonomisk status og levekårsutfordringer

Resultatene fra DNBV-undersøkelsen viser at en større andel av familiene involvert i barnevernet befinner seg i lavinntekstkategorien, sammenlignet med andelen i tilsvarende familietyper generelt i Norge (Clifford et al., 2015, s. 63). I forskningsartikkelen «Barnevernsarbeideres forståelse og håndtering av fattigdom» (Kojan et al., 2023) fremgår det at det i 2011 var 7,6 prosent av norske barn under 18 år med vedvarende lav husholdningsinntekt. Andelen økte til 11,3 prosent i 2021. Foreldre som lever med økonomisk knapphet, kan oppleve både praktisk og emosjonelt stress. Dette kan medføre en negativ innvirkning i familiens omsorgsmiljø, og i relasjon mellom familiemedlemmene (Lorentsen, 2021).

Kojan og Storhaug (2021, s. 11) peker på at det er fire ganger så høy forekomst av barnevernstiltak i familier med lav sosioøkonomisk status, enn i familier med høy sosioøkonomisk status. Foreldrene rapporterte at de hadde levd med dårlig økonomi i lang tid. Dette førte til negativt stress, og bekymringer i livssituasjonen. På bakgrunn av dårlig økonomi beskrev foreldrene at de ikke hadde mulighet til å reise på ferie, de hadde ikke råd til

skolefritidsordning, fritidsaktiviteter for barna, og i noen tilfeller kunne de ikke anskaffe nødvendig utstyr og klær til barna.

Kojan og Storhaug (2021) indikerer at barnevernstjenesten mangler den helhetlige forståelsen av barnets og familiens hverdagsliv. Dette fører til begrensninger i samarbeid med andre instanser i saker hvor innsats fra flere ville vært hensiktsmessig. I barnevernets arbeid er det psykologiske kunnskapssynet dominerende, og dermed overgår det andre forståelser knyttet til hvordan økonomiske og sosiale forhold innvirker i hverdagslivet til familiene. Barnevernsarbeiderne i undersøkelsen beskriver at familiens økonomi sjeldent alene er årsaken til at de mottar bekymringsmeldinger. På bakgrunn av datainnhentingene i undersøkelsen er det tydelig at utfordringene er komplekse og sammensatte i mange av familiene, og at sosioøkonomiske faktorer utgjør en sentral del av problemene i hverdagen (Kojan & Storhaug, 2021, s. 11-12).

Samlet peker dette på en tydelig sammenheng mellom sosioøkonomisk status og familiens kontakt med barnevernet. Det indikeres at barnevernet ikke innehar en helhetlig forståelse av barn og familiens hverdagsliv, og at det er høyere forekomst av barnevernstiltak i familier med lav sosioøkonomisk status (Kojan & Storhaug, 2021). Dette viser behovet for en helhetlig forståelse av barnets og familiens hverdagsliv, inkludert sosiale og økonomiske forhold, i barnevernets arbeid. Klasseperspektivet blir presentert i neste del, da det er relevant for å forstå sosiale ulikheter i en barnevernskontekst.

1.5.3 Klasseperspektiver i barnevernfaglig kontekst

Basert på forskning viser Kojan og Fauske (2011, s. 96) til at familier som er i kontakt med barnevernet har dårligere kår, enn den øvrige befolkningen. Det fremgår at i dagens barnevern er barn fra alle sosiale klasser representert, og Kojan og Fauske (2011, s. 98) tar utgangspunkt i følgende klasse inndeling:

- Faglige og administrative ledere, som for eksempel forskere, lærere og advokater.
- Sysselsatte og lavere funksjonærer, som for eksempel yrker som følger av den overnevnte klassen, eller kontorpersonell.
- Arbeiderklasse, som for eksempel renholdere, butikkmedarbeidere og håndverkere.
- Ikke-sysselsatte, som vil si at de aldri har jobbet eller er arbeidsledige.

Barn fra arbeiderklassen utgjør halvparten av barna som er i barnevernet. En femtedel av foreldrene står utenfor arbeidslivet (Kojan & Fauske, 2011, s. 99). Innholdet i

bekymringsmeldingen som barnevernet mottar, viser avvik i forhold til hva foreldrenes opplevelse av problemene er. I familier hvor foreldrene ikke er sysselsatt er det foreldrenes problemer som rapporteres, og i saker hvor familien defineres innenfor de to øverste klassene er det derimot barnets problemer som meldes (s. 101). I saker hvor foreldre mangler, eller har svak tilknytning til arbeidsmarkedet, kommer barna i kontakt med barnevernet på bakgrunn av foreldrenes opphopning av problemer. Dette kan føre til at problemene overføres til barna. Problemene knyttes oftere til sosioøkonomiske faktorer og til foreldrene selv blant foreldre i arbeiderklassen og ikke-sysselsatte. Barn som tilhører klassen faglige og administrative ledere oppfattes oftere som problembæreren, og de kommer i kontakt med barnevernet på et senere tidspunkt enn andre barn. Sosioøkonomiske utfordringer som lav utdanning, arbeidsledige, enlige forsørgere og lavinnteksthusholdninger beskrives som ytre risikotrekk. Dette er faktorer som kan være bakgrunn for at det meldes til barnevernet, og at barnevernet blir bekymret (Kojan & Fauske, 2011, s. 104-106).

Samlet viser dette at barn fra arbeiderklassen utgjør en betydelig andel av dem som er i barnevernet, og at familiene generelt har dårligere levekår enn resten av befolkningen. Undersøkelsen tyder på at ytre risikofaktorer som arbeidsledighet, lavinntektsforhold og lav utdanning kan føre til bekymring og involvering av barnevernet. I lys av dette er det viktig å erkjenne at sosioøkonomiske faktorer er av betydning i barnevernets arbeid. I ny barnevernslov (2021) er det blant annet fokus på tidlig innsats, samarbeid og at barn skal motta helhetlig hjelp til rett tid. Dette presenteres i neste del.

1.5.4 Barnevernstjenesten- ny lov, barnets beste og undersøkelser

Barne- og familiedepartementet la i proposisjon 133 L (2020-2021) frem forslag til ny barnevernslov. I proposisjonen beskriver departementet at formålet med ny barnevernslov er at den skal være bedre tilpasset dagens samfunn, og være en mer tilgjengelig lov. Departementet vektla menneskerettslige vurderinger i den nye loven. Det var også behov for å sikre at ny lov er i tråd med følgende av FNs barnekonvensjons prinsipper: om beslutninger til barnets beste, barns rett til privatliv, barns rett til informasjon og til å bli hørt. Det beskrives at i en fremtidsrettet lov er et styrket barneperspektiv viktig (Prop. 133 L (2020-2021), s. 15). Videre beskrives behovet for en tydeliggjøring av dokumentasjonskravet av barnevernets faglige vurderinger. Proposisjonen søkte å tydeliggjøre kommunens ansvar, og bidra til økt vekt på tidlig innsats og forebygging (s. 16). Ny barnevernslov trådte i kraft 1. januar 2023 (Barnevernsloven, 2021).

I lov om barnevern (2021, barnevernsloven) står det følgende om lovens formål:

Loven skal sikre at barn og unge som lever under forhold som kan skade deres helse og utvikling, får nødvendig hjelp, omsorg og beskyttelse til rett tid. Loven skal bidra til at barn og unge møtes med trygghet, kjærighet og forståelse.

Loven skal bidra til at barn og unge får gode og trygge oppvekstvilkår. (Barnevernsloven, 2021, § 1-1.).

Hensynet til barnets beste fremgår av Menneskerettsloven (1999), hvor det fastslås at FNs konvensjon om barnets rettigheter av 20. november 1989 barnekonvensjon (1989) skal gjelde som norsk lov. I 2014 vedtok Stortinget en egen bestemmelse i Grunnloven (1814) om barns menneskerettigheter. Bestemmelsen er nedfelt i §104, annet ledd:

Ved handlinger og avgjørelser som berører barn, skal barnets beste være et grunnleggende hensyn. (Grunnloven, 1814).

Haugli (2020) beskriver at prinsippet angir en rettighet både nasjonalt og internasjonalt, innenfor hele barneretten. Prinsippet er utpekt av FNs barnekomité, som ett generelt prinsipp, av totalt fire. Dette vil si at hensynet til barnets beste må tas i betraktning ved tolkning og bruk av hele konvensjonen (s. 55). Bufdir (2019, s. 26) viser til at dette betyr at barnevernet må gjøre en konkret helhetsvurdering av positive og negative konsekvenser for barnet i alle beslutninger i den enkelte sak. Barnets beste er en avgjørende faktor i styrken av barnevernets kompetanse, og slike vurderinger krever høy kompetanse (s. 26).

Barneverntjenesten mottok 49 778 meldinger i 2022 (Statistisk sentralbyrå [SSB], 2022). 37 979 meldinger gikk til undersøkelse, og 11 839 meldinger ble henlagt. I 2020 mottok barnevernet 56 802 meldinger, hvorav 11 300 ble henlagt og 45 502 meldinger gikk til undersøkelse. Dette viser en nedgang i antall meldinger til barnevernet. Når det gjelder henleggelse viser statistikken en lavere grad av nedgang (SSB, 2022).

For å kunne gi barn som trenger nødvendig hjelp, omsorg og beskyttelse, er barneverntjenesten avhengig av melding om bekymring. (Prop. 133 L (2020-2021)). Barneverntjenesten i Norge mottok 58 000 bekymringsmeldinger i løpet av 2019 (Prop. 133 L (2020-2021), s. 32). Kapittel 2 i Barnevernsloven (2021) inneholder bestemmelser for bekymringsmelding og undersøkelse. §§ 2-1. og 2-2. beskriver at bekymringsmeldinger skal gjennomgås snarest og innen en uke, og foreta en vurdering av om meldingen skal følges opp med en undersøkelse. Undersøkelsen skal

gjennomføres snarest, og avsluttes innen tre måneder senest. Den helhetlige omsorgssituasjonen og barnets behov skal undersøkes systematisk, grundig og så skånsomt som mulig. Barnevernstjenesten må på bakgrunn av undersøkelsen avgjøre om det er nødvendig å iverksette tiltak.

Barnevernloven (1992) § 4-4 første inneholdt bestemmelsen at barnevernstjenesten skal bidra til å gi det enkelte barn gode levekår og utviklingsmuligheter ved råd, veiledning og hjelpetiltak. Barne- og familiedepartementet foreslo å ikke videreføre bruken av ordet *levkår* i den nye loven, med den begrunnelse at begrepet skapte usikkerhet rundt hvilke behov barnevernet er ansvarlig for å ivareta (Prop. 133 L (2020-2021), s. 151). Rundt 10 høringsinstanser uttalte seg, og om lag halvparten var uenige i departementets forslag om å ikke videreføre henvisningen til *levkår* i lovteksten. Norsk barnevernsamband mente at det var behov for en tydeliggjøring av barnevernets ansvar for å sikre seg kunnskap om hvordan levekår påvirker barnets og familiens situasjon. FO uttalte følgende:

«Å tydeliggjøre levekår som et sentralt fokus i barnevernsarbeid gir barnevernstjenesten selvstendig ansvar for å sikre barn gode levekår, ikke gjennom økonomisk støtte, men ved å klargjøre det forpliktende samarbeid med aktuelle instanser, og da særlig behovet for samarbeid med NAV» (Prop. 133 L (2020-2021), s. 152).

For å forstå familiens utfordringer og barnas behov, kan det være nødvendig at barnevernstjenesten innhenter opplysninger om barnets levekår i en undersøkelse (Prop. 133 L (2020-2021), s. 134). NAV gir økonomiske stønader og trygdeordninger til en stor andel av familiene med lav inntekt som er i kontakt med barnevernet (Kojan & Storhaug, 2021, s. 83) Det formelle ansvaret for familiens utfordringer kan derfor sies å være delt på ulike måter mellom barnevernstjenesten og NAV. I barnevernsloven (2021) § 15-8, og i arbeids- og velferdsforvaltningsloven (NAV-loven, 2006) § 15a, omtales tjenestenes samarbeidsplikt når det er nødvendig for å gi et helhetlig og samordnet tjenestetilbud til barnet eller brukeren (Barnevernsloven, 2021, NAV-loven, 2006, Kojan et. al., 2023, s. 5).

I løpet av oppveksten mottar barn og unge ulike velferdstjenester, og flere mottar hjelp fra ulike tjenester samtidig (Prop. 133 L (2020-2021), s. 464). Det har vært knyttet bekymring til at barn og unge ikke i tilstrekkelig grad mottar helhetlige tjenestetilbud. Når utsatte barn og unge er i behov av et helhetlig tjenestetilbud, nødvendiggjør dette en tydelighet av hvilke av de ulike tjenestene og sektorene som har ansvar, og det krever bedre samarbeid. Barnevernslovutvalget

foreslo i ny lov å videreføre bestemmelsen i barnevernloven (1992, § 3-2) om barnevernstjenesten medvirknings- og samarbeidsplikt. Formålet med bestemmelsen er at det enkelte barn skal motta rett hjelp til rett tid, og at de ulike tjenestene som barnet er i behov av skal gis helhetlige og samordnet. Dette krever at de ulike tjenestene har god kunnskap om andre tjenesters oppgaver og ansvar (Prop. 133 L (2020-2021), s. 463-465).

Barnevernsansattes faglige kompetanse er av betydning når de skal foreta vurdering av barns og familiers helhetlige behov. For å kunne foreta grundige vurderinger av de hverdagslivets helhetlige behov er den barnevernsfaglige kompetansen av betydning. I neste del beskrives det nærmere hva kompetansen innebærer.

1.5.5 Barnevernfaglig kompetanse

I sårbare situasjoner, når barn ikke har det bra i familien eller nærmiljøet, er det barnevernets oppgave å gripe inn (Heggen & Dahl, 2017, s. 71). Barnevernets faglige vurderinger har over tid vært i endring. Andenæs (2004, s. 29) viser til at barnevernet gjennom det forrige århundret har hatt et skifte i tilnærming fra moralske vurderinger av foreldre og barn, til vurderinger basert på psykologi og andre samfunnsvitenskapelige fagområder. Utviklingspsykologien har spilt en sentral rolle i denne utviklingen. Uttrykket «gode nok foreldre» ilegges forskjellig meningsinnhold av barnevernsarbeidere (Langsrud et al., 2017, s. 132). De fleste barnevernsarbeidere vektlegger foreldrenes evne til å gi barnet emosjonell omsorg, mens for noen handler det om den fysiske omsorgen som gis barnet. Barnevernsarbeiderens vurdering av «gode nok foreldre» baseres på en subjektiv mening (s.132-133).

Prop. 133 L beskriver at ansatte i barnevernet har en svært viktig og krevende jobb. Kompetansen til de som jobber i barnevernet er tjenestens viktigste ressurs. Proposisjonen inneholder forslag til krav om kompetanse for ansatte, hvor målet er å styrke de ansattes forutsetninger for å løse arbeidsoppgaver. Dette blir beskrevet som viktig for anerkjennelsen av alvorlighetsgraden og kompleksiteten i barnevernets samfunnsoppdrag (Prop. 133 L (2020-2021), s. 16).

I Barnevernsloven (2021) § 15-6. fremkommer krav til kompetanse for barnevernstjenestens personell. Kompetansekravet innebærer at personell i barnevernstjenesten som utfører oppgaver i henhold til § 15-3 tredje ledd, skal fra 1. januar 2031 enten inneha en barnevernsfaglig mastergrad eller annen relevant utdanning, eller inneha minst fire års arbeidserfaring fra barnevernet og i tillegg ha en barnevernsfaglig videreutdanning tilsvarende

minst 30 studiepoeng (Barnevernsloven, 2021). Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (heretter Bufdir), beskriver at det er nødvendig at barnevernet har tilstrekkelig kompetanse og kapasitet til å identifisere behovet og sørge for hensiktsmessig hjelp og oppfølging for å kunne ivareta samfunnsmandatet til barnevernet (Bufdir, 2019, s. 34). De ansatte i barnevernet må være i stand til å skape tillit, utøve faglig skjønn i komplekse og kritiske situasjoner, samt til å iverksette og videreføre tiltak som er til barns beste. Dette skal føre til at de ansatte kan vurdere hva som utgjør barn og familiers utfordringer og behov, og iverksette tiltak som bidrar til positiv utvikling (s. 34).

Barnevernfaglig kompetanse blir i Bufdir «Utredning av kompetansehevingstiltak i barnevernet» forstått som teoretisk kunnskap, yrkesspesifikk og personlig kompetanse rettet mot barn. Bufdir beskriver at dette innebærer kunnskap om barn, deres hverdagsliv og særskilte behov (Bufdir, 2019, s. 19).

Bufdir (2022) angir ulike anbefalinger om hvilken spesifikk teoretisk kompetanse ansatte må inneha for å løse oppgaver etter barnevernslovens bestemmelser. Dette fremkommer blant annet i anbefalingene:

- «Fenomenkunnskap om og innsikt i konsekvenser av vedvarende lav sosioøkonomisk status»
- «Risiko- og beskyttelsesfaktorer ved barnet, barnets omsorgspersoner og ved barnets oppvekstmiljø som innvirker i barnets fysiske og psykiske helse» (Bufdir, 2022, s. 10).

Anbefalingene gis på bakgrunn av at den ansattes faglige forståelsesramme er viktig for at vurderingene skal være gode, og at beslutningene fattes med utgangspunkt i barnet og familiens behov (Bufdir, 2022, s. 11).

Kojan et al. (2023) beskriver tre idealtyper med typiske karakteristika som viser i hvilken grad barnevernsarbeiderne er fattigdomsorienterte: *Fattigdomsorienterte, noe fattigdomsorientert og ikke fattigdomsorientert*. Barnevernsarbeiderne som vurderes som fattigdomsorienterte beskrives å ha en klar forståelse av at foreldrenes omsorgsutøvelse for barna påvirkes av sosioøkonomiske utfordringer. Sosioøkonomiske faktorer blir av disse sett på som en del av det helhetlige utfordringsbildet i familien, og at økonomiske utfordringer ofte henger sammen med andre problemer, som rus eller psykisk helse. I undersøkelsen anerkjenner de at familier har utfordringer på flere livsområder, og at sosioøkonomiske utfordringer krever en helhetlig tilnærming for å kunne gi riktig hjelp (s. 9).

Idealtipe 2 beskrives å være noe fattigdomsorientert. Dette innebærer at de har forståelse for at lavinntekt kan påvirke barns omsorgssituasjon i noen tilfeller. De opplever at foreldrenes fokus og tid påvirker av økonomiske problemer, og at dette vanskeliggjør gjennomføring av veiledning. Barnevernsarbeiderne anser i mindre grad at det er barnevernets ansvar å bistå direkte i familiens økonomiske utfordringer, enn de fattigdomsorienterte. De er behjelpelige med veilede foreldrene i å opprette kontakt med NAV, og de beskrives å inneha en koordinatorrolle på vegne av familien for å sikre tiltak (Kojan et al., 2023, s. 10).

Den siste idealtypen er ikke fattigdomsorientert. Barnevernsarbeiderne beskrives å være opptatt av å avgrense ansvaret til ulike tjenester, og anser ikke fattigdom som et område som barnevernstjenesten skal håndtere. Familiene kan tematisere økonomiske utfordringer og hvordan det skaper utfordringer i relasjon til barna. Barnevernsarbeiderne anser imidlertid ikke dette som relevant for barnevernskonteksten (Kojan et al., 2023, s. 11). Andenæs (2004, s. 29) pekte i 2004 på at familier i kontakt med barnevernet befinner seg nederst på samfunnsstigen og levekårsstatistikker, og at fattigdomsproblematikk ikke ble betraktet som et barnevernsfaglig arbeidsområde. Barnevernsarbeidere innehar i liten grad en helhetlig forståelse av familiene, de tematiserer økonomi i liten grad, og de anser fattigdom som selvforskyldt. Tiltakene i familiene rettes mot samspillsdynamikk og relasjoner (Kojan et al., 2023, s. 11). Clifford et al. (2015, s. 179) viser til en nedgang i perioden 1991-2008 i bruken av lavterskeltiltak i barnevernet, for eksempel økonomisk hjelp og bistand med barnehageplass. Kojan et al. (2023, s. 14) uttrykker at barnevernsansattes variasjon i håndtering av fattigdom er betydelig, og dette resulterer i at familier får vilkårlig hjelp.

I barnevernet er «risiko» et sentralt begrep (Kjær, 2019, s. 133). I en barnevernsfaglig kontekst kan risiko defineres som «omstendigheter som øker sannsynligheten for at noe uønsket eller alvorlig skal inntreffe» (Lagerberg & Sundelin, 2000, referert i Kjær, 2019, s. 132). I situasjoner der flere risikofaktorer er tilstede samtidig, eller tett knyttet i tid brukes begrepet «kumulativ risiko» (Kjær, 2019, s. 144). Kumulativ risiko forstås som at når en enkelt risikofaktor ikke gir grunnlag for alvorlig bekymring, kan flere av faktorene samlet gjøre det.

Barnevernet har i økende grad tatt i bruk manualer, som kartleggingsverktøy eller fremgangsmåter i arbeidet sitt (Heggen & Dahl, 2017, s. 75-76). Barnevernsarbeidere bruker manualer hyppig i arbeidet sitt, og opplever i liten grad at anvendelsen forhindrer bruk av skjønn. Anvendelse av fag- og kunnskapsbaserte kunnskapskilder blir redusert som følge av tid- og ressursmangel. Ulike manualer kan bidra til å strukturere det barnevernsfaglige arbeidet

bedre i situasjoner hvor det er tid- og ressursmangel. Kvello-malen er et eksempel på en mal som anvendes i undersøkelser (Kjær, 2017, s. 306). Malen systematiserer og gir undersøkelsen struktur, og rommet for skjønnsutøvelse blir konkretisert og definert. Malen er utarbeidet med tanke på risikosituasjoner, men den anvendes også i saker med lavere grad av bekymring (Kjær, 2017, s. 324). Kvello-malen fikk stor oppslutning blant barnevernsansatte. I Norge har det tradisjonelt sett vært skjønn som har vært førende i undersøkelser. Kjær (2017) peker på en dreining fra tradisjonelle skjønnsbaserte fremgangsmåter, til fremgangsmåter som i større grad baserer seg på strukturer og maler. Økt bruk av Kvello-malen tyder på en endring mot større grad av risikobarnevern (Kjær, 2017). Det er sårbart dersom barnevernsarbeidere ikke vurderer manualene kritisk, på grunn av et manglende kunnskapsgrunnlag (Heggen & Dahl, 2017, s. 80). Mangelen på faglig utvikling beskrives av barnevernsarbeidere å ha årsak i knapphet på tid og for mange saker (Heggen & Dahl, 2017, s. 81).

Andenæs (2004) stilte følgende spørsmål som oppsummerer en undersøkelse som ble gjennomført om ulike familiestøttende tiltak i England: «Kan de eksisterende familiestøttende tiltakene ha noe annet enn en marginal effekt, hvis de ikke tar for seg hele rekken av ressurser som en familie trenger for å leve et anstendig liv?» (Penn & Gough, 2002, referert i Andenæs, 2004, s. 20).

For å få mer kunnskap og forståelse til hva behovene til det enkelte barn og familie er, kan hverdagslivsperspektivet være en tilnærming som i større grad klarer å fange opp hvorfor hverdagslivet og livssituasjonene er som den er. I neste kapittel skal vi gå nærmere inn på dette kunnskapsperspektivet, kompleksitet og bakkebyråkrati.

2 Teoretisk rammeverk

I dette kapitlet vil oppgavens teoretiske rammeverk presenteres i fire bolker:

hverdagslivssosiologi, hverdagslivsperspektiv, kompleksitet, og bakkebyråkrati og barnevern.

2.1 Hverdagslivssosiologi

Innenfor fenomenologien vektlegges betydningen av å utforske den verden, dette inkluderer den sosiale virkeligheten vi opplever i hverdagen, også kjent som livsverdenen (Zahavi & Overgaard, 2014, s. 169). Livsverden referer til den konteksten vi lever i til daglig og tar for gitt (s. 175). Alfred Schutz (1899-1959) er sentral innenfor fenomenologisk hverdagslivssosiologi, og han argumenterer for at livsverdenen danner rammene for våre sosiale relasjoner og handlinger (s. 180). Hverdagslivet er strukturert av regler, vaner og prinsipper som styrer de hendelsene vi opplever jevnlig i våre omgivelser (Innledning av Bech-Jørgensen, Schutz, 1972/1976/2005, s. 12). En analyse av hverdagslivet innebærer først og fremst å identifisere og beskrive sentrale strukturer i livsverdenen (Zahavi & Overgaard, 2014, s. 180). Videre handler det om å forklare hvordan subjektivitet er en integrert del av konstruksjonen av sosial mening, sosiale verdener, handlinger og situasjoner. Dette betyr at i en undersøkelse av hverdagslivet er det viktig at barnevernsarbeidere først finner og beskriver de viktigste tingene som former måten familien lever på. Deretter må det ses på hvordan familien oppfatter og forstår verden rundt seg, og hvordan de handler i forhold til denne forståelsen.

Intersubjektivitet dreier seg om individets erfaringer med andre individer, og dannelsen av et fellesskap (Schutz, 1932/1991 referert i Zahavi & Overgaard, 2014, s. 182). Mange ulike erfaringer kan danne grunnlaget for felles meningskontekster, som til sammen utgjør den sosiale virkeligheten (s. 182). Schutz beskriver livsverdenens erfaringer som en typifiseringsprosess, hvor individet tolker nye erfaringer og opplevelser basert på tidligere erfaringer (Zahavi & Overgaard, 2014, s. 183). Denne prosessen er viktig i det sosiale livet, da både mennesker, kommunikasjon situasjoner, handlingsmønstre og motiver blir typifisert (Schutz, 1962 referert i Zahavi & Overgaard, 2014, s. 183-184). Våre erfaringer er formet av forventninger til normale og typiske strukturer som tidligere erfaringer har dannet grunnlag for, og lagret i vår bevissthet (Schutz, 1962 referert i Zahavi & Overgaard, 2014, s. 188). Dette påvirker hvordan vi håndterer ulike situasjoner og gir oss trygghet og forståelse i den sosiale virkeligheten (s.188). I en barnevernfaglig kontekst kan dette innebære at barnevernsarbeidere

knytter forventninger eller egenskaper til familier med komplekse problem, basert på tidligere erfaringer.

Denne oppgaven tar utgangspunkt i livsverdenen til familier med komplekse problem. Ved å anvende et hverdagslivsperspektiv i barnevernstjenesten kan man undersøke nærmere hvordan slike familier opplever og håndterer utfordringene i hverdagen. I neste del redegjøres det for hverdagslivsperspektivet, og dets relevans i komplekse saker.

2.2 Hverdagslivsperspektiv

Gullestad (1989, s. 17-18) beskriver at alle mennesker har et hverdagsliv, og at hverdagslivet er et diffust begrep. Hverdagslivet inneholder svært mange dimensjoner. Av dimensjonene er det to som blir beskrevet som like viktige. Den første omhandler *den daglige organiseringen av oppgaver og virksomheter*, den andre dimensjonen handler om *hverdagslivet som erfaring og livsverden*. Hverdagslivet gir et bilde av samfunnet, med individet, familien og hjemmet som sentrale enheter (Gullestad, 1989, s. 175). Hverdagslivet er ikke begrenset til hjemmet alene, men hjemmet er essensielt som en del av begrepsinnholdet. Mennesker deltar i ulike roller og fora i et samfunn, hvor noen situasjoner er kjente og andre er ukjente (s. 23). I de kjente daglige livserfaringene forholder vi oss individuelt, mens i de ukjente, forholder vi oss mer allment til, som for eksempel i møte med en saksbehandler i barnevernet. Disse blir ansett som en dimensjon av hverdagslivserfaringene.

Et hverdagslivsperspektiv innebærer en kartlegging av menneskets daglige aktiviteter, med sikte på å oppnå forståelse og innsikt i både individuelle og strukturelle livsbetingelser, menneskers opplevelse av livskvalitet, relasjoner, handlingsmønster og meningsdannelse (Arntzen, Gramstad og Kristiansen, 2017, s. 190, referert i Lorentsen, 2021, s. 24).

Schutz (2005, s. 27,37) beskriver måten vi forstår og navigerer oss på i hverdagen som «common sense» tenkning. Det handler om menneskers daglige forventninger, antakelser og forståelse av verden. Som nevnt handler det også om det vi i det daglige tar for gitt (Zahavi & Overgaard, 2014, s. 175). At vi tar noe for gitt, kan beskrives som at vi tar noe som en selvfølge. I hverdagen har vi alle våre egne selvfølgeligheter, og disse vil oppleves forskjellig. Begrepet relevanssystemet handler om hvordan mennesker orienterer seg mot, og vurderer hva som er av betydning i en situasjon, basert på tidligere erfaringer, og dette legger føringer for hva som får oppmerksomhet (Schutz, 1972/1976/2005, s. 30). Dette kan for eksempel være at

barnevernsarbeidere vektlegger enkelte opplysninger i vurderinger som baseres på erfaringer, og dermed kan andre viktige faktorer ved familiens situasjon bli undervurdert.

Bech-Jørgensen (1994) viser til viktigheten av å identifisere hverdagens handlingsmønster, betingelser og relasjonelle sammenhenger i analysen av hverdagslivet (Bech-Jørgensen, 1994, s. 17, referert i Lorentsen, 2021, s. 25). Mennesker som har utfordringer med å gjennomføre forventede eller nødvendige aktiviteter, kan så langt det lar seg gjøre ha strategier for å kompensere for aktivitetene, før de ber om hjelp. Dette kan bidra til en usynliggjøring av hverdagslivets strev for de som står utenfor (Arntzen et al., 2017, s. 84, 76, referert i Lorentsen, 2021). Lorentsen (2021, s. 28-29) peker på at de mindre åpenbare og ofte oversette selvfølgeligheter av hverdagen kan utgjøre de mest betydningsfulle, og kan resultere i begrenset likeverdig deltakelse og mindreverdighet. I sosialt arbeid kan innsikt i hverdagens tatt for gitte dimensjoner bidra til å avdekke krenkelser, fremme medvirkning, likeverdighet, aktivitet og deltakelse (s. 29). For noen kan selvfølgeligheter i hverdagen være tilslørte barrierer som kan være vanskelig for andre å oppdage. Ved å anvende et hverdagslivsperspektiv i barneverntjenesten, sees det nærmere på hvordan familier med komplekse problem forstår og opplever egne utfordringer i hverdagen. Det er ikke et klart svar på hva en familie kan oppleve som vanskelig og problematisk i hverdagen (Lorentsen, 2021, s. 24). Barnevernsarbeideres forståelse av en families problem, bør være i overensstemmelse med familiens oppfatning av problemene og situasjonen.

Ved å anvende et hverdagslivsperspektiv, hvor man er opptatt av rutiner, vaner og handling, kan man avdekke hva som er og ikke er en selvfølgelighet, og bedre finne årsaker til hvorfor det er slik. Hverdagslivsperspektivet kan gi en forståelse for hvordan familienes hverdagsliv påvirker familiens behov for støtte og hjelp fra barnevernet. Et annet element som har betydning for barnevernet, er kompleksiteten i problemene som familiene erfarer. I neste del redegjøres det for kompleksitet.

2.3 Kompleksitet

Langsrud et al. (2020, s. 115) viser til at det komplekse består av ulike problemer som er vanskelig å skille fra hverandre. Begrepet kompleksitet er en del av den teoretiske tilnærmingen som fokuserer på situasjoner som er så sammensatte og uoversiktlige at inngrep og tiltak ikke fungerer som forventet (Fauske et al., 2017, s. 46; Lorentsen, 2021, s. 3). Komplekse problemer blir betegnet som spesielt utfordrende, og forståelsen av kompleksiteten vil legge føringer for måten problemer håndteres på (Fauske et al., 2017, s. 46)

Kompleksitet kan knyttes til ulike sider barneverntjenestens beslutningsarbeid, og innebærer håndtering av et stort omfang av opplysninger som det skal tas stilling til (Helm, 2011, referert i Langsrud et al., 2020, s. 114). Barnevernstjenesten deler familiens problemer inn i fragmenterte biter i et forsøk på å kontrollere uforutsigbarheten i problemløsningen (Langsrud et al., 2020, s. 118). Barnevernsarbeidere kan kategorisere bitene som «økonomibiten», «psykiatribiten» eller fritidsaktivitetsbiten». De kan uttrykke bekymring over ulike «problem-biter» som økonomi og bolig, imidlertid hevder de at det ikke er barnevernstjenestens oppgave å løse disse problemene.

Langsrud et al. (2020, s. 118) peker på at barnevernsarbeiderne definerer om problemene er innenfor eller utenfor barnevernstjenestens oppgavefelt. Små og store problemer kan samvirke og er vanskelig å predikere, noe som kan få konsekvenser for resultatet av tiltaket som familien får (s. 121). Når familier står ovenfor en kompleks byrde av problemer og hindringer som gjør hverdagen til en daglig kamp, blir det spesielt viktig at barnevernsarbeidere har tilstrekkelig kunnskap og anerkjenner at kompleksitet krever en annen kunnskapsforståelse (Langsrud et al., 2017, s. 46; Lorentsen, 2021, s. 36). Lorentsen (2021, s. 21) peker på at underprivilegerte grupper blir rammet av individualistiske tilnærminger av hjelpeapparatet. Dette skyldes at individets ansvar blir fremhevet, samtidig som kompleksiteten og sammenhengen i problemene ikke blir forstått eller håndtert tilstrekkelig av hjelpeapparatet.

Lipskys teori om bakkebyråkrati vektlegger de praktiske utfordringene som offentlige ansatte står ovenfor i utøvelsen av arbeidet sitt (Gilson, 2015). Teorien beskriver at skjønn er en forutsetning for å kunne tilby individuelle tjenester. I det videre vil deler av teorien gjort rede for.

2.4 Bakkebyråkrati og barnevern

Lipsky (2010) definerte «street-level Bureaucrats», som på norsk blir omtalt som bakkebyråkrati, som tjenesteansatte som samhandler direkte med borgere, og som utøver skjønn i arbeidet sitt (Bjerklund, 2023, s. 191; Gilson, 2015, s. 2). Bakkebyråkrater beskrives som en yrkesgruppe som ofte opplever ressursmangel, og kan oppleve å stå i ulike typer krysspress (Gilson, 2015, s. 2). Bakkebyråkratene eller offentlige tjenestearbeidere må utvise skjønn i arbeidet sitt, imidlertid kan de oppleve manglende informasjon, tid og ressurser, noe som påvirker muligheten til å ta vurderinger i henhold til «de høye standarder for beslutningstaking». Offentlige tjenesteansatte blir satt under press av rammebetingelsene som tjenesten har, dette være seg utilstrekkelige ressurser eller vage organisatoriske forventninger.

For å håndtere jobben utvikler de rutiner for praksis som forenkler jobben. Dette kan igjen føre til at spesielt vanskelige saker må henvises til klagesystem, eller til spesialiserte arbeidere.

Lipsky definerer skjønn som graden av frihet som kan utøves i en spesifikk kontekst, og faktorene som gir arbeiderne frihet i denne konteksten (Lipsky, 1980, Evans, 2010, referert i Akosa & Asare, 2017, s. 1; Gilson, 2015, s. 4). Med dette menes makt eller friheten til å foreta vurderinger, og til å handle etter sin egen dømmekraft. I førstelinjetjenesten er skjønn og handlingsrom blant de ansatte ansett som en forutsetning for å kunne tilby individualiserte tjenester (Sundbo, 2002, referert i Røhnebæk, 2016, s. 290). Skjønn i forvaltningssammenheng, er en måte å komme frem til en beslutning på når regelverket bare angir rammene for hvordan beslutningen skal fattes, men ikke hva resultatet av beslutningen skal bli. Dette forvaltningsskjønnet handler om byråkratens fortolkningsrom i anvendelsen av regelverket. Profesjonelt skjønn er når beslutninger fattes på bakgrunn av faglig ekspertise, profesjonsbakgrunn og erfaring (Hvinden, 1994 referert i Røhnebæk, 2016, s. 292).

Lipsky (1980) uttrykker at skjønn forstås som handlingsrom eller valgfrihet, og det vises til at bakkebyråkratiets skjønnsutøvelse i arbeidshverdagen handler om tidsbruk og prioriteringer. Bakkebyråkrater beskrives av Lipsky (1980) å stå ovenfor et gap, hvor det på den ene siden er manglende ressurser, mens det på andre siden er idealer for hvordan jobben bør utføres. Bakkebyråkrater utvikler en mestringsstrategi for å håndtere dette gapet, og i det handler om skjønnsutøvelse (Lipsky, 1980, referert i Røhnebæk, 2016, s. 292). I offentlige tjenester handler individuell tilpasning om at tjenestene i større grad skal tilpasses brukerens behov, fremfor at brukerne skal tilpasse seg for eksempel barneverntjenestens struktur og organisering (Røhnebæk, 2016, s. 289)

Lipskys teori om bakkebyråkrati er relevant for undersøkelser av barnevernet på bakgrunn av at barnevernsansatte samhandler direkte med brukerne, og i stor grad utøver skjønn i arbeidet. Skjønnsutøvelse er et sentralt element når barnevernsarbeidere skal gjøre vurderinger og individuelle tilpasninger.

I dette kapitlet har det teoretiske rammeverket i oppgaven blitt presentert. I neste kapittel presenteres den metodologiske tilnærmingen som ble anvendt for å undersøke problemstillingen.

3 Metode

Dette kapitlet handler om å gi leseren innsikt i fremgangsmåte på hvordan ny kunnskap produseres. Hvilken kunnskapstilnærming som anvendes får betydning for hvordan kunnskap man produserer (Kvale & Brinkmann, 2009/2015, s. 36-37). Jeg vil i det følgende redegjøre for denne undersøkelsens metode, for å vise hvordan kunnskap kommer frem.

3.1 Kunnskapssyn – vitenskapsteoretisk forankring

Refleksjon og tolkning av datamaterialets meningsinnhold skjer kontinuerlig i forskningsprosessen, selv om den er mest fremtredende i analysearbeidet. Forskningens mål og den gradvise utviklingen av forståelsen for emnet er betinget av den vitenskapsteoretiske forankringen. Forståelsen som utvikles i undersøkelsen, må betraktes i lys av vår forforståelse av tema (Thagaard, 2018, s. 33). For å oppnå en dypere forståelse av temaet som studeres vil jeg ta utgangspunkt i en fenomenologisk-hermeneutisk tilnærming. Jeg vil i det følgende beskrive og begrunne tilnærmingenes relevans.

3.1.1 Fenomenologisk og hermeneutisk tilnærming

Ved å velge en fenomenologisk-hermeneutisk tilnærming søker jeg å utforske saksbehandlers bruk av hverdagslivsperspektivet i familier med komplekse problem. Fenomenologi er en vitenskapsteoretisk tilnærming hvor informantens perspektiver og erfaringer danner grunnlag for forskerens forståelse av sosiale fenomener (Kvale & Brinkmann, 2009/2015). I en fenomenologisk tilnærming vil forskeren beskrive informantens opplevelser, basert på forståelsen av at virkeligheten er slik informanten oppfatter den (Kvale & Brinkmann, 2009/2015, s. 45). Studier med fenomenologisk forankring utforsker hvilken mening informantene gir sine erfaringer av et sosialt fenomen. Informantenes felles erfaringer beskrives av forskeren og danner grunnlag for utviklingen av en generell forståelse av fenomenet som undersøkes (Thagaard, 2018, s. 36). Ekte erfaringer kjennetegner den fenomenologiske tilnærmingen. Forskeren beskriver de relevante opplevelsene på en måte som opprettholder den originale beskrivelsen så godt som mulig. Forskeren har som mål å forstå fenomenet ut ifra hvordan det oppleves for informanten. Tilnærmingen krever detaljerte beskrivelser (Denscombe, 2021, s. 133-134).

I denne undersøkelsen er det to fenomener som skal undersøkes. Det første er saksbehandlers erfaring med hverdagslivsperspektivet. Dette inkluderer deres forståelse av hva perspektivet innebærer, erfaring med bruk i praksis og eventuelle utfordringer de opplever. Det andre fenomenet som skal undersøkes er saksbehandlers tolkning og erfaring med familier som

opplever komplekse problem. Dette kan omhandle deres erfaring med å identifisere og vurdere behov. Samlet vil undersøkelsen av fenomenene kunne gi økt innsikt i hvordan barnevernstjenesten kan støtte og hjelpe disse familiene. Betydningen av saksbehandlernes erfaringer, med den kommunale barneverntjenesten som kontekst. Gjennom å presentere direkte sitater vil jeg bevare informantenes originale beskrivelser. Når intervjuene er gjennomført vil den samlede analyse gi en økt forståelse av

En hermeneutisk tilnærming kjennetegnes av å forstå og tolke mening. Hermeneutikkens oppgave er å redegjøre for hva forståelse er. Å forstå handler om å fange meningsdimensjonen i kommunikasjonen, og ytringene til informanten. Menneskelige fenomener handler om meningssammenhenger, og ikke årsak-virkning-sammenhenger. Sosiale relasjoner og handlinger må studeres i den konteksten de utfolder seg innenfor (Thomassen, 2020, s. 162-167). Hans-Georg Gadamer (1960) anerkjennes som den ledende pioneren innenfor hermeneutikken i moderne tid. Han mente at forståelse ikke er en nøytral prosess, men er formet av våre for-dommer eller for-forståelse (Gadamer, 1960, referert i Thomassen, 2020, s. 169). Forståelsesprosessen omhandler all menneskelig kommunikasjon. Vår eksisterende forståelsesramme om sosiale fenomener påvirker hvordan vi forstår og fortolker mening. Det er viktig at forskeren er bevisst sine for-forståelser, og at forståelsesprosessen bidrar til å utfordre disse (Thomassen, 2020, s. 172). En hermeneutisk tilnærming vektlegger betydningen av å fortolke informantenes handlinger - og i mitt tilfelle informantenes uttrykte erfaringer av sine handlinger, ved å fokusere på et dypere meningsinnhold enn det som umiddelbart er tydelig. Fenomener kan tolkes på flere nivåer, da det i tilnærmingen vektlegges at det ikke finnes en egentlig sannhet. I tolkning av samfunnsvitenskapelige intervjuetekster retter forskeren bevisstheten mot meningen teksten formidler. Målet er å oppnå en gyldig forståelse av teksten sin betydning (Thagaard, 2018, s. 37).

En hermeneutisk tilnærming vektlegger å oppnå en dypere forståelse av studiens tematikk. Intervjuene gir meg mulighet til å utforske informantenes erfaringer og perspektiver, som kan bidra til økt forståelse av studiens problemstilling. Egen for-forståelse av temaet er viktig. Jeg jobber selv innenfor barnevernsfeltet, og den kommunale barneverntjenesten var min arbeidsplass i mange år. Dette medfører naturligvis at jeg har erfaringer og kunnskap som påvirker min for-forståelse, og som det er viktig at jeg er bevisst på i fortolkningen av studiens empiri. Studien omhandler komplekse barnevernssaker, og det vil derfor være viktig at informantenes beskrivelser og erfaringer blir forstått ut ifra rammene barneverntjenesten har.

3.2 Kvalitativ forskningsmetode

Kvalitative metoder har tradisjonelt blitt ansett som forskning som innebærer nær kontakt mellom forskeren og informanten, som for eksempel i en intervjusituasjon. Metoden søker å studere informantens liv fra innsiden, og vender seg mot hvordan vi lever våre liv. Kvalitative tilnærminger har som mål å oppnå en forståelse av sosiale fenomener (Thagaard, 2018, s. 11). For å oppnå en dypere forståelse, gir metoden forskeren grunnlag for å gjennomføre intensiv analyse av de sosiale fenomenene som undersøkes. Kvalitativ metode kan beskrives som fleksibel, da den åpner for å gjøre endringer underveis i undersøkelsesprosessen (Thagaard, 2018, s. 12-16). I denne studien har jeg valgt å benytte meg av en kvalitativ tilnærming. Valget av metode ble gjort etter at oppgavens tema og problemstilling for oppgaven var etablert. Problemstillingen er rettet mot informantenes erfaringer, og det er forventet at disse kan kreve justeringer underveis i undersøkelsesprosessen. Målet med studien er å oppnå en grundigere forståelse av temaet, og den kvalitative metoden er valgt for å sikre en intensiv analyse av informantenes erfaringer.

3.2.1 Det kvalitative forskningsintervjuet

For å besvare studiens problemstilling valgte jeg å anvende kvalitative forskningsintervjuer som kilde for datainnsamlingen. Det kvalitative forskningsintervjuet utforsker informantens opplevelser og erfaringer om et fenomen. Gjennom intervjusituasjonen medvirker informanten til å utvikle forståelse. Målet med forskningsintervjuet er å utvikle kunnskap (Kvale & Brinkmann, 2009/2015, s. 20-21). Thagaard (2018, s. 12) forklarer at en kvalitativ tilnærming gir forskeren et grunnlag for fordypning og analyse av de sosiale fenomenene som studeres. Forskeren får innsikt i informantens opplevelser og erfaringer, og utvikler en forståelse av fenomenet som studeres. Denne studien har som nevnt mål å undersøke hvordan saksbehandlere i barneverntjenesten anvender hverdagslivsperspektivet i komplekse saker. Jeg valgte kvalitative intervjuer i min undersøkelse med begrunnelse i behovet for å utvikle innsikt og forståelse av temaet, for å besvare den valgte problemstillingen.

Forskningsintervju er en metode for datainnsamling, hvor forskeren stiller spørsmål og informantens svar er datakilden (Denscombe, 2021, s. 229). I følge Denscombe er det mest vanlig med en-til-en intervjuer, hvor det er en forsker og en informant. En fordel med denne formen på intervjuet er at synspunktene og meningene som kommer frem stammer fra én kilde. Dette gjør spesifikke ideer hos den enkelte mer tilgjengelig for forskeren, og transkriberingsjobben blir lettere når det bare er to stemmer som skal gjenkjennes på lydopptaket (s. 231-232).

Et kvalitativt forskningsintervju gir forskeren en spesiell tilgang til informantens grunnleggende opplevelser og erfaringer av livsverdenen (Kvale & Brinkmann, 2009/2015, s. 47). Kvale og Brinkmann beskriver at livsverdenen er den verden vi opplever i hverdagen vår, slik den umiddelbart viser seg for oss, uten behov for eller påvirkning fra forklaringer. Et semistrukturert livsverdenintervju er når forskeren søker å forstå informantens egne perspektiver på tema som omhandler dagliglivet. Et slikt intervju kan sammenliknes med en dagligdags samtale, men det har et profesjonelt formål. Intervjuet har en egen metode som er nødvendig å følge. At intervjuet er semistrukturert betyr at det er en mellomting mellom en åpen samtale, og en lukket spørreskjemasamtale. Intervjuet følger en utarbeidet intervjuguide, som legger vekt på tema som er relevant for problemstillingen (s. 46). I det følgende vil jeg gjøre rede for både forberedelser, gjennomføring og etterarbeid av de kvalitative forskningsintervjuene.

3.2.2 Intervjuguide

I følge Kvale og Brinkmann (2009/2015) vil intervjuguiden legge føringer for om strukturen i intervjuet blir mer eller mindre stram. I semistrukturerte intervjuer inneholder guiden en oversikt over tema og forslag til spørsmål som tas opp i intervjuet. Det er opp til intervjueren å vurdere om intervjuguiden skal følges nært, eller om det skal åpnes for å følge informantens svar, og de mulighetene svarene kan gi (s. 162).

Intervjuguiden (vedlegg3) ble utformet i perioden november-desember 2023. Spørsmålene i intervjuguiden ble organisert i ulike temaer, som ble vurdert som relevante for problemstillingen. Bakgrunnen for organiseringen var at jeg opplevde at det ga bedre oversikt av spørsmålene, og en tydelighet av hva spørsmålene omhandlet. Intervjuguiden ble utprøvd i to testintervju. Gjennom veiledning og utprøving fikk jeg mulighet til å reflektere over og erfare intervjuguidens funksjonalitet, som førte til en revidering av intervjuguiden.

Thagaard (2018) beskriver at det er viktig at det stilles spørsmål som oppmuntrer informanten til å gi tydelige og utfyllende beskrivelser av temaene som intervjuet omhandler. Dette vil bidra til en god kvalitet. Intervjuguiden bør inneholde åpne spørsmål, som oppmuntrer informanten til å uttrykke sine meninger og erfaringer. Thagaard viser til at ledende spørsmål bør unngås, da de kan påvirke intervjuets retning, ved at spørsmålene inneholder en forventning om informantens svar. Generelle spørsmål må følges opp med spørsmål om konkrete hendelser (s. 95-97). Kvale og Brinkmann (2009/2015) beskriver at spørsmål som inneholder «hvordan»

bidrar til å holde samtalen i gang, fremmer et positivt samspill og oppmuntrer informanten til å fortelle om sine erfaringer (s. 163).

Intervjuguidens spørsmål og formuleringer ble endret flere ganger. I utformingen av guiden har jeg hatt fokus på å formulere spørsmål som oppmuntrer til å gi utfyllende svar. Et av spørsmålene kan tolkes som ledende, og det er intervjuguidens (vedlegg 3) spørsmål 3b: «*Hvilke utfordringer møter du ofte på når du jobber i familier med komplekse problem?*». Jeg valgte dette spørsmålet fordi jeg var ute etter saksbehandlernes erfaringer av hva som ofte oppleves som utfordrende i komplekse barnevernssaker. Dersom det hadde blitt stilt som et åpent spørsmål er det ikke sikkert at utfordringene hadde blitt synliggjort i like stor grad. Årsaken til at noen av spørsmålene ble formulert som lukkede, var å sikre et tydelig svar. Jeg planla å følge opp disse spørsmålene med oppfølgingsspørsmål for å utforske informantens erfaringer og meninger grundigere.

3.2.3 Rekruttering og utvalg

Kvale og Brinkmann (2009/2015) skriver at formålet med undersøkelsen er avgjørende for antall informanter som trengs i undersøkelsen. Dersom målet er å gi en grundig beskrivelse av et fenomen, utføres intervju inntil det ikke lengre fremkommer ny innsikt, noe som signaliserer at metningspunktet er oppnådd (s. 148). Thagaard (2018) forklarer at kvalitative studier ofte har mindre størrelse på utvalget. Vi bør derfor velge utvalg som har betydning for problemstillingen, slik at analysen kan gi en forståelse av fenomenet som undersøkes (s. 54).

For utvalget hadde jeg satt som kriterier at informantene jobber som saksbehandlere i undersøkelsesfasen i kommunalt barnevern. I utgangspunktet ønsket jeg informanter fra barnevernstjenester i Nord-Norge. Bakgrunnen for vurderingen handlet om at jeg i starten måtte avgrense prosjektet. I tillegg var det tenkt at kommuner i Nord-Norge, kanskje særlig de mindre kommunene, vil ha mer likt utgangspunkt for tilgang på barnevernsfaglige ressurser som fagpersoner og hjelpetiltak. Som grunnlag for prosjektet hadde jeg satt meg som mål å gjennomføre åtte intervjuer. Undersøkelsens rammer gir begrensninger når det gjelder både tid og størrelse av utvalg, da den er en del av en masteroppgave. Kvale og Brinkmann (2009/2015, s. 148) beskriver at dersom utvalget blir for stort kan tiden bli knapp til å gjennomføre en utfyllende analyse. I prosjektets planleggings prosess vurderte jeg at åtte informanter ville være et godt utgangspunkt for undersøkelsen.

Når informanter skal rekrutteres beskriver Thagaard (2018) at det kan være hensiktsmessig å kontakte aktuelle personer innenfor området som undersøkelsen skal utføres. Dette kalles for en strategisk utvelging (s. 54). Jeg utarbeidet en oversiktlig liste med kontaktinformasjon til barnevernstjenester i ulike kommuner i Nord-Norge. 15.01.24 startet jeg utsending av e-poster med invitasjon til deltakelse i undersøkelsen. Invitasjonen ble sendt til 22 ulike kommuner, og var primært rettet mot barnevernsledere. Der kontaktinformasjon var tilgjengelig på kommunens nettsider, ble invitasjonen også sendt til avdelings- og teamledere.

Jeg fikk begrenset respons på invitasjonene. En kommune bekreftet deltakelse med en informant. To andre kommuner svarte at de ikke kunne stille med informanter på grunn av høy arbeidsbelastning. Jeg besluttet å utvide rekrutteringsområdet, og sendte invitasjoner til 14 barnevernstjenester til. Tilbakemeldingene uteble. Strategisk utvelgelse fører ikke alltid frem, og da kan det være aktuelt å benytte seg av snøballmetoden (Thagaard, 2018, s. 56). Metoden bygger på prinsippet om at når en liten snøball begynner å rulle, øker størrelsen. Metoden innebærer at forskeren kontakter personer med egenskaper som er relevant for problemstillingen, for så å spørre om de har kjennskap til andre med tilsvarende egenskaper (s. 56). På bakgrunn av liten respons på invitasjonene besluttet jeg forsøke å rekruttere flere informanter gjennom nettverket mitt. Jeg kontaktet tidligere kolleger og medstudenter, og spurte om de selv eller noen de kjente kunne tenke seg å delta som informanter. Forespørselen ble videresendt, og etter samtykke fra de som ble kontaktet, fikk jeg tilsendt deres kontaktopplysninger. På denne måten klarte jeg å skaffe seks nye informanter. Jeg opplevde prosessen med å rekruttere informanter som tidskrevende. Totalt består utvalget av sju informanter, som jeg vurderer som et godt utgangspunkt for å belyse undersøkelsens problemstilling.

Da jeg fikk tilbakemelding fra informantene om at de ønsket å delta i undersøkelsen, sendte jeg en e-post hvor jeg ba om forslag til tidspunkt for intervjuet. Jeg la til rette for at tidspunktet i størst mulig grad skulle passe informantene. Etter å ha avtalt tidspunkt sendte jeg ut invitasjon til møtet i Teams, via Outlook. Alle informantene sendte skriftlig samtykke før intervjuene ble gjennomført, og alle fikk tilsendt intervjuguiden før intervjuet.

Tabell 1 viser en oversikt over informantenes grunnutdanning, og samlet tjenestetid i kommunalt barnevern:

Presentasjon av informanter							
Informant	Informant 1	Informant 2	Informant 3	Informant 4	Informant 5	Informant 6	Informant 7
Grunnutdanning	Bachelor i barnevern	Bachelor i barnevern	Bachelor i barnevern	Bachelor i barnevern	Sosionom	Bachelor i barnevern	Bachelor i barnevern
Tjenestetid i kommunal barnevernstjeneste	3-4 år	1-2 år	3-4 år	7-8 år	6-7 år	10-11 år	17-18 år

Tabell 1 - Presentasjon av informanter

3.3 Utvikling av data

I denne undersøkelsen blir datamaterialet forstått med utgangspunkt i et konstruktivistisk perspektiv. Perspektivet legger vekt på interaksjonen mellom forskeren og informanten, og hvordan undersøkelsens resultater blir preget av samhandlingen (Thagaard, 2018, s. 40). Under intervjuet formidles informantens erfaringer basert på deres egne tolkninger av hendelser i deres liv, påvirket av deres erfaringer og følelser (Thagaard, 2018, s. 89). Thagaard (2018, s. 28) beskriver at data utvikles på bakgrunn av kontakten vi etablerer ute i felten og når tekst tolkes. I det følgende vil jeg beskrive forløpet av intervjusituasjonene, transkripsjonsprosessen og gjennomføringen av temaanalysen.

3.3.1 Gjennomføring av forskningsintervju

I perioden 26.01-22.02.2024 ble det gjennomført sju intervju, alle via Teams. Thagaard (2018, s. 111) beskriver at online intervju er hensiktsmessig når det er store geografiske avstander mellom forsker og informant, samt at resultatene blir mer pålitelige når fokuset er på informantens konkrete handlinger og gjøremål. I planleggingsfasen bestemte jeg at intervjuene skulle gjennomføres via Teams, og det ble opplyst om det i informasjonsskrivet (vedlegg 2) Bakgrunn for avgjørelsen er at Teams er et verktøy jeg behersker i stor grad selv, og min erfaring er at barnevernstjenester benytter Teams som verktøy i arbeidshverdagen. Gjennomføring av intervjuene på Teams er i tillegg tidsbesparende, og krever mindre planlegging. For min del var det avgjørende å gjennomføre intervjuene på denne måten, for å ha mulighet til å gjennomføre alle sju intervjuene. Ansatte i barnevernstjenesten kan oppleve at arbeidshverdagen er preget av arbeidspress, noe som ble tydelig i rekrutteringsprosessen av informanter. Med dette som bakgrunn, kan gjennomføringen av intervjuene online ha blitt ansett som en fordelaktig tilnærming for informantene.

Det ble avsatt 60 minutter til hvert intervju. Denscombe (2021, s. 237) viser til at travle mennesker gjerne vil ha avklart hvor lang tid som planlegges. Av erfaring vet jeg at det kan være hektisk å arbeide i barneverntjenesten, så jeg etterstrebet å overholde tiden som var avsatt. I de tilfellene jeg så at avsatt tid ikke strakk til, avklarte jeg med informanten om muligheten for å gå over tiden. Denscombe (2021, s. 238) beskriver at i starten er det viktig å etablere god atmosfære for intervjuet, og legge til rette for at informanten kan være åpen. Han påpeker også viktigheten av å gjennomgå forskningens formål, og formaliteter. Jeg startet alle intervjuene med å introdusere meg selv, og si noe om bakgrunnen for prosjektet. Formalitetene som anonymitet, informert samtykke, taushetsplikt og konfidensialitet ble gjennomgått. Det første spørsmålet som ble stilt omhandlet informantens utdanningsbakgrunn og erfaring fra kommunalt barnevern, og jeg opplevde at dette spørsmålet bidro som en myk start av intervjuene. Spørsmålet ga meg som forsker et grunnlag for å forstå informantens erfaringer også i lys av utdanning og arbeidserfaring.

Lyddopptak i intervjusituasjonen sikrer fyldig informasjon om samtalen (Thagaard, 2018, s. 111-112). Når resultatene skal presenteres er det viktig at sitater som fremlegges er ordrett, og et lyddopptak kan sikre dette. Fordelen med lyddopptak er at forskeren kan konsentrere seg om å stille spørsmål og lytte til hva informanten sier. Det kan være en fordel for senere analysearbeid at forskeren tar tilleggsnotater (s. 111-112). Alle informantene hadde på forhånd samtykket til at det ble tatt lyddopptak av intervjuet. Jeg ga informantene beskjed når lyddopptaket ble startet.

Kvale og Brinkmann (2009/2015, s. 22) viser til at det er forskeren som styrer intervjuet, bringer frem tema, og kritisk følger opp informantens svar. Forskeren styrer intervjuet inn på planlagte tema, uten å påvirke informanten om bestemte meninger om disse (s. 48). Informantene fikk tilsendt intervjuguiden i forkant av intervjuet, slik at de kunne velge selv om de ville forberede seg. Gjennomgående styrte jeg intervjuene mellom de ulike temaene, og jeg ga informantene god tid til å svare på spørsmålene jeg stilte. Kvale og Brinkmann (2009/2015, s. 171) beskriver at oppfølgingsspørsmål bør ha problemstillingen som utgangspunkt, og krever en fleksibel oppfølging av informantens svar. De semistrukturerte intervjuene ga meg en fleksibilitet mellom å følge intervjuguiden, og å ha mulighet til å følge opp nye emner eller perspektiver som informanten kom med. Jeg kunne velge underveis hvilke emner jeg ville utforske nærmere, som jeg opplevde bidro til et utfyllende datagrunnlag. I den hermeneutiske tilnærmingen som vist til i punkt 3.1.1, må informantens erfaringer forstås i riktig kontekst. I intervjuene fikk jeg innsikt i arbeidshverdagen til saksbehandlere i barneverntjenesten, og det ga et grunnlag for analysen. Siden intervjuene ble tatt opp, opplevde jeg at fokuset var rettet mot det informantene

sa, og refleksjonene mine underveis ble fulgt opp med oppfølgingsspørsmål. På slutten av intervjuet viser Denscombe (2021, s. 239) til at forskeren bør stille spørsmål om informanten har noe mer å tilføye om temaet. Alle intervjuene ble avsluttet med dette spørsmålet, og det ble gitt informasjon om at jeg kunne kontaktes i ettertid om informantene ønsket å legge til noe. Jeg takket informantene for at de delte med meg, og at de tok seg tid til å stille til intervju.

3.3.2 Transkripsjon

Kvale og Brinkmann (2009/2015, s. 204-205) beskriver at i en transkripsjon blir den muntlige samtalen mellom to mennesker som er sammen på ett sted, gjort om til skriftlig tekst. Lydopptak av intervjuene ble sikret via mobilappen «Nettskjema-diktafon», (*Nettskjema*). Nettskjema er en passord- beskyttet nettside. Jeg opprettet et skjema på nettsiden som lydopptakene ble knyttet opp mot. Når intervjuet var ferdig ble lydfilen lagret kryptert på enheten som ble brukt, og opptaket ble lastet opp i Nettskjema. Lydopptakene ble slettet fra enheten når de var lastet opp og sikret at lydopptaket fungerte.

Nettskjema har en funksjon hvor lydopptak automatisk transkriberes. Transkripsjonene ble lastet ned i Word, og teksten ble grovsortert. Selv om teksten hadde mange feil, anså jeg transkripsjonen som nyttig. Jeg gjennomgikk og rettet teksten, mens jeg lyttet til lydopptakene. Intervjuene ble transkribert ordrett. Det ble markert i teksten dersom ord var utydelige. Dette var tidskrevende arbeid da jeg hadde rundt 7 timer opptak. Til sammen ble det 125 sider med transkribert tekst, som danner grunnlaget for dataene i prosjektet.

3.3.3 Tematisk analyse

For analysen av dataene ble temaanalyse valgt som tilnærming. I en slik analyse rettes oppmerksomheten mot temaer som er relevante for problemstillingen (Thagaard, 2018, s. 171). I tillegg til problemstillingen hadde jeg utledet forskningsspørsmål som skulle hjelpe å styre analysen av dataene. Forskningsspørsmålene hjalp til med å dele opp problemstillingen til mer håndterbare deler som kunne analyseres. Disse spørsmålene ble utgangspunkt for de tema som ble analysert frem for å besvare problemstillingen. I kvalitative analyser er koding en vanlig fremgangsmåte (Thagaard, 2018, s. 153). Koding innebærer at teksten deles opp, og at meningsinnholdet blir betegnet av en kode. Det utføres en analyse av dataene relatert til hvert tema, fra alle deltakerne. Når dataene sammenlignes, kan vi utvikle en dypere forståelse av temaene. Dataene kodes og systematiseres (s. 153).

Når intervjuene var ferdig transkribert startet jeg med koding av intervjuene. Jeg brukte flere ord for å beskrive meningsinnholdet i kodene. Når alle intervjuene var ferdig kodet, samlet jeg det i en felles matrise som jeg utarbeidet selv. Matrisen hadde oversikt over alle informantene, og kodene ble plassert under temaer som etter hvert ble tydelige. Matrisen ga god oversikt av og tydeliggjorde undersøkelsens funn, og strukturen gjorde det oversiktlig å finne tilbake til sitater. Funnene ble bearbeidet i flere omganger, og kategoriene ble revidert og endret på. Dette var for å sikre at problemstillingen og forskningsspørsmålene ble besvart i tilstrekkelig grad.

Problemstilling: Hvordan kan anvendelse av et hverdagslivsperspektiv i barneverntjenesten bidra til å forstå hjelpebehovet til familier med komplekse problem?		
Forskningsspørsmål: Hvordan forstår saksbehandlere kompleksitet, og hvordan erfarer de at den kommer til uttrykk i hverdagslivet til familiene?	Forskningsspørsmål: Hvilke faglige vurderinger og tilnærminger gjør saksbehandler i undersøkelsen av familier med komplekse problem?	Forskningsspørsmål: Hvilken betydning har strukturelle rammer i barnevernet og i samarbeid for anvendelsen av hverdagslivsperspektivet i komplekse saker?
Funn: Kompleksitet består av samvirkende problemer med kumulative ringvirkninger som er vanskelig å avdekke, hvor sosioøkonomisk knapphet både utløser og forsterker kompleksiteten.	Funn: Barnevernets faglige vurderinger og praksiser har en betydelig innvirkning i komplekse saker.	Funn: Strukturelle rammer påvirker saksbehandlers handlingsrom i komplekse saker
⇒ <i>Kompleksitet er som en tova knute- med en kumulativ effekt</i>	⇒ <i>Kompleksitet krever tilpasset tilnærming til familienes hverdagsliv, bred kartlegging og tilgjengelighet</i>	⇒ <i>Barnevernets strukturelle rammer har innvirkning på utøvelsen av hverdagslivsperspektivet</i>
⇒ <i>Årsak eller symptomuttrykk-utfordringer med å avdekke og forstå samvirke av problemområder</i>	⇒ <i>Faglig skjønn og kompetanse-hverdagslivsperspektiv som en fingerspitzgefühl</i>	⇒ <i>Samarbeid i komplekse saker- en balanse mellom faglige mandat og familiens behov</i>
⇒ <i>Kompleksitet- et uttrykk for en betydelig mangeltilstand i hverdagen</i>	⇒ <i>Kompleksitet vanskeliggjør balansen mellom barnets beste og den helhetlige familiesituasjonen</i>	
	⇒ <i>Lovpålagte oppgaver får prioritet</i>	

Tabell 2 - Presentasjon av undersøkelsens funn

3.4 Studiens kvalitet

Kvale og Brinkmann (2009/2015) forklarer at i samfunnsvitenskapelig forskning er det vanlig å utforske troverdigheten, styrken og overførbarheten av kunnskap. Begrepene som anvendes for dette er objektivitet, reliabilitet, validitet, og generaliserbarhet (s. 272). I det følgende vil jeg gjøre rede for begrepene knyttet til denne undersøkelsen. Jeg vil også presentere egen forforståelse av undersøkelsens tema og en kritisk selvrefleksjon til egen forskning.

3.4.1 Validitet

Validitet handler om metoden som velges er egnet for å undersøke det den skal undersøke (Kvale & Brinkmann, 2009/2015, s. 276). I undersøkelsens problemstilling fremkommer det at jeg er ute etter informantens erfaringer, for å oppnå en dypere og kontekstuell forståelse av valgte tema. Gjennom metodekapitlet har jeg beskrevet hvordan metoden fulgt, for å gi et datagrunnlag som svarer til problemstillingen. Thagaard (2018, s. 189) beskriver at undersøkelsens analyse utgjør tolkningene av de fenomenene som studeres. Begrepet validitet kan presiseres gjennom å undersøke om tolkningene som er gjort i studien, faktisk samsvarer med virkeligheten som ble observert. En grundig gjennomgang av analyseprosessen bidrar til å styrke undersøkelsens validitet (s. 189). Jeg har i oppgaven beskrevet den analytiske tilnærmingen jeg har benyttet. I prosessen gikk jeg frem og tilbake mellom lydfil og den transkriberte teksten. Jeg brukte mye tid på gjennomlesing av transkripsjonene og på å kode teksten. Veileder kodet to av intervjuene, og kodingen viste at vi begge fanget opp det samme. Dette ble gjort for å styrke validiteten av undersøkelsens funn. Funnene ble samlet og revidert flere ganger i matrisen. Funnene ble drøftet i veiledning. I kapitel 4 - *presentasjon av funn*, vil jeg vise til sitater fra samtlige informanter. Dette bidrar til at informantens perspektiv blir vektlagt i tolkingen av funnene, og refererer til at tolkningene samsvarer med det som ble observert i intervjuene.

3.4.2 Reliabilitet

Reliabilitet er et begrep som knyttes til forskningsresultatets troverdighet og konsistens (Kvale & Brinkmann, 2009/2015, s. 276). Begrepet blir ofte relatert til spørsmålet om en annen forsker ville fått samme resultat, dersom undersøkelsen ble gjennomført på et annet tidspunkt. Og om det ville ført til at intervjupersonen endret svarene sine. Ledende spørsmål blir også relatert til intervjuets reliabilitet (s. 276). I følge Denscombe (2021, s. 349) er det ikke lett å bedømme troverdigheten til kvalitativ forskning, i samme grad som i kvantitative undersøkelser. Det er lettere å sette standardiserte mål på data som er i form av tall, enn i form av ord. I kvalitativ

forskning foregår datainnsamlingen i naturlige miljøer, hvor forskeren har lavere grad av kontroll på ulike variabler som kan fremkomme, enn hva som kan oppnås i for eksempel et laboratorium. I kvalitative analyser vektet forskerens tolkninger av datagrunnlaget i stor grad. Undersøkelsens troverdighet baseres på at forskeren kan redegjøre for datagrunnlagets nøyaktighet (s. 349-350). Thagaard (2018, s. 188) fremhever at fremgangsmåten forskeren har brukt for å utvikle data må beskrives nøyaktig og konkret. På denne måten argumenterer forskeren for undersøkelsens kvalitet og verdien av resultatet.

På bakgrunn av undersøkelsens rammer, har jeg et lite utvalg. Jeg anser at dette vil medføre en usikkerhet knyttet til om en annen forsker ville fått likt resultat ved gjennomføring av en tilsvarende undersøkelse. Informantene bidro med varierte erfaringer, som resulterte i at ulike temaer ble fremhevet i de enkelte intervjuene. Dette kan ses i sammenheng med det konstruktivistiske perspektivet som innebærer at hver intervjukontekst med intervjuer og informant vil være unik. I metodekapitlet har jeg søkt å styrke undersøkelsens reliabilitet gjennom å nøye redegjøre for den metodologiske og den analytiske prosessen i undersøkelsen.

3.4.3 Generaliserbarhet

Generaliserbarhet handler om resultatene fra intervjuundersøkelsen kan overføres til andre situasjoner, kontekster og intervjupersoner. I samfunnsforskningen har det vært en bevegelse fra generalisering til kontekstualisering. Sosial kunnskap forstås i det konstruksjonistiske perspektivet som historiske og sosialt kontekstualiserte måter å forstå og handle på. I kvalitativ forskning søker vi ikke en global generalisering av undersøkelsens funn, men om resultatene kan overføres til andre relevante situasjoner (Kvale & Brinkmann, 2009/2015, s. 289-290). For å vurdere overførbarheten av undersøkelsens funn, beskriver Denscombe (2021, s. 351) at leseren må presenteres en grundig beskrivelse av situasjonen, slik at leseren selv på grunnlag av beskrivelsene kan avgjøre om undersøkelsens funn kan være gjeldende for situasjoner andre steder. Empirien i denne undersøkelsen kan gi innsikt og forståelse av informantenes anvendelse av hverdagslivsperspektivet i komplekse saker. Utvalgets størrelse gir begrenset grunnlag for å generalisere undersøkelsens funn til alle barnevernstjenester. Imidlertid er det mulig, basert på de beskrivelsene som er gitt, å vurdere at resultatene kan være relevante for flere barnevernstjenester (Denscombe, 2021, s. 351).

3.4.4 Forforståelse av undersøkelsens tematikk

Min forståelsesramme av oppgavens tematikk er utviklet gjennom grunnutdanning, videreutdanning og 13 års arbeidserfaring innen kommunale og statlige barnevernstjenester. Ikke minst har masterforløpet gitt ny kunnskap og innsikt i tematikken. Kunnskapen og erfaringene har bidratt til utviklingen av undersøkelsens problemstilling.

Thagaard (2018) beskriver at kjennskap til miljøet kan anses både som en styrke og en begrensning. Forskeren kan utvikle en forståelse «innenfra» dersom miljøet som studeres er kjent. Forskerens erfaringer kan bidra til gjenkjennelse av informantens situasjon, og blir et utgangspunkt for forståelsen som forskeren gradvis utvikler. Imidlertid kan forskeren også risikere å overse nyanser som ikke stemmer overens med egne erfaringer (s. 190). Jeg opplever at jeg har god barnevernfaglig systemforståelse, og at faglige begreper er godt integrert i eget repertoar. Dette bidro i forståelsen av informantenes beskrivelser. Da jeg valgte å utforske hverdagslivet til familier med komplekse problemer, reflekterte jeg over og skrev ned min egen forståelse av emnet. Dette gjorde jeg for å bli bevist egne tankemønstre. Tanken var at en tydelig bevissthet av egen forståelse, ville være viktig for åpenheten av nye perspektiver, meninger og erfaringer som oppstår i undersøkelsen.

Min forforståelse av undersøkelsens tema var at hverdagslivsperspektivet i liten grad anvendes når barneverntjenesten gjør vurderinger i komplekse saker. Min erfaring er at det er større fokus på symptomene av kompleksitet, enn årsaken til symptomtrykket hos barn og foreldre. Etter min mening veier barneverntjenesten risikoelementene i noen saker for tungt, og da forsvinner hverdagslivsperspektivet og forståelsen av familiens kompleksitet. Jeg har erfart at det er vanskelig å løse kompleksitet, og at det kan føre til at barneverntjenesten overtar omsorgen for barn i disse familiene. Når det skjer kan belastningene bli større, og kompleksiteten kan ofte vedvare i familiene. Nå har oppvekstreformen de siste årene hatt mye fokus, og ny barnevernslov skal sikre tidlig innsats og helhetlig hjelp til familier. Med bakgrunn i dette er min forståelse at barneverntjenesten må fortsette å jobbe for å integrere hverdagslivsperspektivet i forståelsen av kompleksitet, slik at formålet med oppvekstreform og ny barnevernslov blir sikret. Gjennom undersøkelsesprosessen har jeg vært bevist egne antagelser og perspektiver. I utformingen av intervjuguiden ble hvert spørsmål nøye vurdert og drøftet i veiledning. Dette ble gjort for å sikre at spørsmålene var åpne og undrende, og bar preg av egen forforståelse. I analysearbeidet har jeg diskutert og analysert funnene med veileder. Dette har bidratt til å balansere egen forståelse, gitt ny innsikt og et mer helhetlig bilde av undersøkelsens funn.

Bias, eller på norsk skjevhet kan føre til at resultatene av forskningen ikke samsvarer med virkeligheten (Staff, 2015). Forskeren må være oppmerksom på at det kan forekomme uforutsette bias i alle ledd av forskningsprosessen, som for eksempel i planleggingsfasen, gjennomføringen eller tolkningen av datamaterialet. Staff (2015) viser til at personlige meninger kan føre til bias, og at i slike tilfeller bør dette komme frem slik at leseren selv får ta en avgjørelse på om forskerens resultater kunne tenkes å være «skjev» i sin tilnærming. Gjennom undersøkelsesprosessen har jeg vært bevist egne antagelser og perspektiver. I utformingen av intervjuguiden ble hvert spørsmål nøye vurdert og drøftet i veiledning. Dette ble gjort for å sikre at spørsmålene var åpne og undrende, og ikke preget av egen forforståelse. I analysearbeidet har jeg diskutert og analysert funnene med veileder. Dette har bidratt til å balansere egen forståelse, gitt ny innsikt og et mer helhetlig bilde av undersøkelsens funn. På bakgrunn av beskrivelsen av egen forforståelse kan leseren av oppgaven ta stilling til om det er grunnlag for bias i undersøkelsens resultat. Beskrivelser av metodens gjennomføring og analyse vil også gi grunnlag for en vurdering av skjevhet i disse delene av forskningsprosessen.

3.4.5 Kritisk refleksjon av egen forskning

Thagaard (2018, s. 111) beskriver at svakhet i online-intervju kan være at man i intervjusituasjonen mister noe av den personlige kontakten, som man oppnår når man sitter i samme rom. Det kan være utfordrende å tolke ord og kroppsspråk, og å tolke informantenes utsagn. Min erfaring er at kompetansen innen bruk av kommunikasjonskanaler som Teams, har økt de siste årene. Det brukes oftere, og det er en tidseffektiv løsning. Med bakgrunn i masterprosjektets rammer var det nødvendig å gjennomføre intervjuene online. Imidlertid mener jeg at den personlige kontakten med informantene kunne blitt annerledes, dersom intervjuene hadde vært stedlig. Det er vanskelig å redegjøre for om dette ville påvirket resultatet av undersøkelsen i nevneverdig grad.

Kvale og Brinkmann (2009/2015, s. 86) forklarer når intervjueren behersker faget, får ikke teknikkene så mye oppmerksomhet. Fokuset rettes mot informanten og den kunnskapen man ønsker å innhente. Min rolle som intervjuer har fått seg et erfaringshopp underveis i undersøkelsen. I de første intervjuene var strukturen noe stram, intervjuguiden ble fulgt i stor grad, og oppfølgingsspørsmålene var færre og mer generelle. Etter noen gjennomføringer ble jeg tryggere i rollen. Dette førte til at fokuset ble rettet mer mot informantene enn intervjuguiden, og oppfølgingsspørsmålene ble bedre formulert og mer spisset. Jeg har gjennomført kun sju intervjuer, noe som vil si at erfaringen og kunnskapen fortsatt er på et

nybegynner nivå. Egen forskningskompetanse kan i så måte ha påvirket datagrunnlaget i denne sammenhengen.

Det er rettet kritikk mot bruken av temaanalyse. Thagaard (2018, s. 171) beskriver at kritikken omhandler at temaene ikke blir vurdert i den konteksten som de egentlig ble presentert i. Når dataene fra de ulike intervjuene sammenlignes, blir de løsrevet fra den originale sammenhengen. For å motvirke denne effekten, beskriver Thagaard at intervjuet som helhet må være bakgrunn for vurderinger av de enkelte uttalelsene (s. 171). Matrisen som ble utarbeidet ga et helhetlig inntrykk av hvert enkelt intervju, og undersøkelsens funn. Selv om dataene ikke ble sammenlignet i sin opprinnelige kontekst, opplever jeg en god forståelse av dataene og at oppmerksomheten på helheten er bevart.

3.5 Forskningsetiske overveielser

Thagaard (2018, s. 22) viser til at når forskningsprosjekter forutsetter behandling av personopplysninger, er prosjektet meldepliktig. Når problemstillingen og intervjuguiden var fastsatt, ble informasjonsskriv og samtykkeskjema (vedlegg) utviklet. Prosjektet ble innmeldt til Kunnskapssektorens tjenesteleverandør (Sikt), og gjennomgikk en automatisk vurdering og godkjenning den 14.12.2023, (vedlegg).

Kvale og Brinkmann (2009/2015, s. 102) viser til at når det gjelder etiske retningslinjer er det tradisjonelt disse fire områdene som diskuteres; informert samtykke, fortrolighet, konsekvenser og forskerens rolle. Den nasjonale forskningsetiske komité for samfunnsvitenskap og humaniora, heretter NESH, har utarbeidet forskningsetiske retningslinjer for samfunnsvitenskap og humaniora (NESH, 2021). I retningslinjen beskrives det at forskningsetikk forankres i det internasjonale forskerfellesskapet, og baseres på grunnleggende normer som utvikles over tid (s. 5). Forskerens rolle har jeg redegjort for gjennom kapittel 3.4 *studiens kvalitet*. Jeg vil diskutere de tre resterende områdene med utgangspunkt i overnevnte forskningsetiske retningslinjer.

NESH beskriver i retningslinjen at «forskeren skal som hovedregel få et etisk samtykke fra personer som deltar i forskning» (NESH, 2021, s. 20). Et etisk samtykke innebærer at informantene får god informasjon, og forstår hva forskningen innebærer. NESH sier at frivillighet er det viktigste for et etisk samtykke. Deltakeren må aktivt gi uttrykk for at de ønsker å delta, og det vanligste er at et etisk samtykke gis i form av et samtykkeskjema (s. 20). I starten av prosjektet utarbeidet jeg et informasjonsskriv og et samtykkeskjema (vedlegg 2). I

informasjonsskrivet er formålet med undersøkelsen beskrevet, og det foreligger informasjon om at deltakelse krever informert samtykke. Jeg mottok samtykkeskjema i forkant av samtlige intervjuer, hvor informantene også samtykket til lydopptak. For å sikre at informantene var kjent med hva et etisk samtykke innebærer, startet jeg alle intervjuene med å gi informasjon om frivillighet, mulighet til å trekke samtykke, og informasjon om hvordan lydopptak ville bli oppbevart.

Når det gjelder fortrolighet tar jeg utgangspunkt i retningslinjen for anonymitet, og konfidensialitet og taushetsplikt. NESH beskriver at disse punktene omhandler å sikre at anonymiteten er ivaretatt, og at informasjonen som fremkommer fra forskningen behandles fortrolig på måter som ikke går utover avtalen (NESH, 2021, s. 23-24). Alle informantene fikk informasjon om hvordan informasjonen ville bli oppbevart, både i informasjonsskrivet og i starten av intervjuet. Jeg ga informasjon om at lydopptakene ble lagret kryptert på en sikker nettside (*Nettskjema*). Gjennomgående i oppgaven er informantene anonymisert, og i transkripsjoner ble navnene erstattet av en kode, som bare jeg har hatt oversikt over. På bakgrunn av utvalgets størrelse har jeg valgt å ikke oppgi informasjon om kjønn og hvilken kommune informantene jobber i. Dette er med på å sikre deltakernes anonymitet slik at opplysninger ikke kan spores tilbake til den enkelte.

Konsekvenser av forskningen beskriver NESH under punktet «risiko for skade og belastning», hvor de beskriver at ansvaret for at informantene blir utsatt for urimelig belastning eller skade som følge av forskningen, ligger hos forskeren (NESH, 2021, s. 27). I informasjonsskrivet er det beskrevet at det ikke vil medføre noen konsekvenser for informanten dersom samtykket trekkes tilbake. Undersøkelsen søker innhentet informantenes erfaringer i jobbsammenheng, og det ble derfor vurdert at på bakgrunn av deltakernes anonymitet ville være liten grad av risiko knyttet til deltakelse i prosjektet.

4 Presentasjon funn

I analysen ble det identifisert tre hovedfunn, som vist til i Tabell 2 - Presentasjon av undersøkelsens funn:

- 1) *Kompleksitet består av samvirkende problemer med kumulative ringvirkninger som er vanskelig å avdekke, hvor sosioøkonomisk knapphet både utløser og forsterker kompleksiteten.*
- 2) *Barnevernets faglige vurderinger og praksiser har en betydelig innvirkning i komplekse saker.*
- 3) *Strukturelle rammer påvirker saksbehandlers handlingsrom i komplekse saker.*

I dette kapitlet vil jeg presentere hovedfunnene i tre delkapitler. Hvert funn belyses av kategorier, som presenteres i kapitlets begynnelse. Det første funnet viser til informantenes forståelse av kompleksitet, og hvordan det kommer til uttrykk i hverdagslivet til disse familiene. Det andre funnet peker på hvilken innvirkning barnevernsfaglige vurderingene og praksiser har i komplekse saker. Det tredje funnet redegjør for hvordan strukturelle rammer i barnevernet som veiledning og økonomi, påvirker utøvelsen av hverdagslivsperspektivet og saksbehandlers handlingsrom i komplekse saker. Til slutt viser dette funnet hvordan ulike perspektiver i samarbeid mellom tjenester kan resultere i at helhetsbildet i komplekse saker blir vanskelig å oppnå.

Undersøkelsens funn blir presentert med en innledende del, deretter sitat fra informantene og en fortløpende fortolkning.

4.1 Kompleksitet består av samvirkende problemer med kumulative ringvirkninger som er vanskelig å avdekke, hvor sosioøkonomisk knapphet både utløser og forsterker kompleksiteten

Det første hovedfunnet viser til informantenes forståelse av kompleksitet. Funnet innehar tre kategorier: *kompleksitet er som en tova knute- med en kumulativ effekt, Årsak eller symptomuttrykk- utfordringer med å avdekke og forstå samvirke av problemområder og Kompleksitet- et uttrykk for en betydelig mangeltilstand i hverdagen.*

Informantenes forstår kompleksitet som en tilstand der flere problemer gradvis bygges opp over tid. Problemene samvirker og får en kumulativ effekt. Informantene opplever at det i komplekse saker er vanskelig å skille mellom hva som er årsak og hva som er symptomer av kompleksitet.

Kompleksitet gjør det utfordrende å avdekke familiens utfordringer, og kan komme til uttrykk i familienes hverdagsliv som en betydelig mangeltilstand og sosioøkonomisk knapphet.

4.1.1 Kompleksitet er som en tova knute- med en kumulativ effekt

Flere av informantene beskrev kompleksitet som mange problemer som utvikles over tid, og at problemene er samvirkende. Informantene opplevde at det var vanskelig å avdekke og løse komplekse utfordringer i familien. De beskrev at problemene er mange og forskjellige, og de skygger for hverandre. En informant beskrev kompleksitet slik:

En familie som har mange forskjellige utfordringer, av forskjellig art og karakterer, og som ikke alltid er så lett å avdekke. Og som gjør at det også er vanskelig å løse ett problem, fordi at det alltid er noe annet som kommer i veien.

Informantene beskrev at komplekse problemer har en kumulativ effekt i familier som har en høy grad av sårbarhet på ulike områder i livssituasjonen. Komplekse problemer blir ansett som noe som utvikles over tid og problemene er vanskelig å skille fra hverandre. Dette fører til at det kan være utfordrende for barnevernstjenesten å definere problemene i familien. Informantenes forståelse av kompleksitetens kumulative effekt handler om to dimensjoner. Den ene er at problemene som familiene opplever har utviklet seg over tid, og har hopet seg opp. Den andre dimensjonen var rettet mot foreldre som i egen oppvekst har opplevd omsorgssvikt, kan videreføre dette til sine barn. En informant beskrev akkumuleringen i komplekse problemer på denne måten:

Ja, da tenker jeg på en familie som har en høy grad av sårbarhet på ulike områder i livssituasjonen. Da tenker jeg at det er en, altså at det er kumulative virkninger da, som sammen opererer. Som handler om sosioøkonomiske forhold, relativ fattigdom, økonomisk fattigdom, relasjonell fattigdom, ubearbeidet psykiske problemer, egen oppvekst, eller mangel på gode oppvekstvilkår selv. Det her med at det føres videre i generasjonen. Fler-familiesystemet vårt, den her kulturelle frisettinga, at det er mine, dine, våre.

Og en annen informant beskriver kompleksiteten slik:

Jeg tror det noen ganger er vanskeligere å få tak på ... For det blir nesten ... Jeg tenker at de komplekse vanskene blir som et garnnøste. En skikkelig tova knute som du bare .... Hvor begynner vi hen? Fordi at ... Den gjør sånn fordi at ... Og så er det et annet element som ... Og den gjør sånn fordi at det elementet der var blitt sånn.

Funnet tyder på at kompleksitet innebærer knapphet av ressurser på ulike livsområder, som er gjensidig samvirkende. Problemene fører til at det oppstår nye utfordringer i familien. Dette resulterer i at den samlede belastningen blir høy og den er stadig økende, i allerede sårbare familier. Måten komplekse problemer i familien akkumulerer over tid, påvirker barna betydelig og kommer til uttrykk som atferd når de når ungdomsalder. En av informantene uttrykte det på følgende måte:

Vi får jo inn de ungdommen fra familier med komplekse problemer. Da er det gjerne atferd, det kan være rusproblematikk, skolevegring, det kan være psykisk helse hos ungdommen. Alt det som kanskje har hopet seg opp over tid da, mens ungdommen var barn og fram til nå.

Funnet tyder på at problemene i familien kan ha akkumulert fra barndom til ungdomsalder, og problemene kan få konsekvenser for ungdommene i form av psykiske helseproblemer, rusmisbruk, skolevegring og atferdsproblemer.

Funnene viser hvordan den kumulative effekten fører til at problemene får større negativ innvirkning på familiene, enn et enkelt problem isolert sett ville ha hatt. Barn i ungdomsalder kan utvikle utfordringer på bakgrunn av familiens kompleksitet. Det kan være vanskelig for barneverntjenesten å skille familiens problemer fra hverandre, definere utfordringene og håndtere de.

4.1.2 Årsak eller symptomuttrykk- utfordringer med å avdekke og forstå samvirke av problemområder

Flere av informantene formidlet at det i starten av en undersøkelse kan være vanskelig å få oversikt over hva som er utfordringen i familien. Bekymringsmeldingen gir ofte uttrykk for symptomtrykket i familien, og ikke hva som er årsaken til symptomene. Bekymringen kan være utydelig, og kompleksiteten fører til økt tidsbruk for å få oversikt. Seks av informantene beskrev at de opplever at de har for lite tid i undersøkelsen til å avdekke kompleksitet. Problemene

oppleves kaotiske og kan være forenklet, og det kan være utfordrende å skille hva som er de grunnleggende utfordringene, og hva som er følgefeil. I et av intervjuene fremkom følgende:

For jeg syns noen ganger at meldingene er litt kaotiske. Enten så er de litt kaotiske, at man ikke får tak i hva som egentlig er utfordringa her. Eller så opplever jeg også at det noen ganger blir en kraftig forenkling.

Hva er på en måte de grunnleggende utfordringene, og hva er på en måte følgefeilene? Skjøner du? Litt sånn, ja. Så jeg bruker nok litt mer tid i starten på de familiene.

Og så kan vi også havne i den fallgruven hvor vi også ender med å forenkle en del ting. Som gjør at ... Ja, fordi at vi ikke klarer å få tak på ... Hva er hva? Og hva hører til hvor? Og hva er liksom ...? Ja, hva kom først av høna eller egget, liksom? Så det er vanskelig å vite noen ganger hvor man skal begynne. Fordi at det er så ... Det er så sammenfiltra alt det som foregår.

Informantens uttalelser tyder på at det kan oppstå utfordringer når barnevernet mottar bekymringsmeldinger i komplekse saker. Det ene er at informasjonen i bekymringsmeldingen kan oppleves kaotisk, noe som kan forstås som at informasjonen er uoversiktlig, og den kan være vanskelig å håndtere på grunn manglende struktur og kontroll. Det neste er at bekymringen forenkles. Når en bekymring forenkles kan det bety at den blir redusert til en mer håndterbar eller mindre omfattende form, og at viktige detaljer ikke fremkommer i tilstrekkelig grad. Informanten uttrykker behov for å bruke mer tid på å undersøke familien nærmere, for å få en bedre forståelse av deres behov og situasjon. Når informasjonen er kaotisk og vanskelig å forstå, blir det utfordrende å identifisere familiens egentlige problemer. Sitatene viser til at både melder og barnevernet kan forenkle familiens problematikk, noe som kan føre til en mindre og mangelfull forståelse av situasjonen. Informantens spørsmål om «hva kom først, høna eller egget?» illustrer utfordringen med å identifisere årsakssammenhenger og rekkefølgen av hendelser.

Funnene viser at i komplekse saker fremgår bekymringen i familiene som uklar, og det kan være risiko for at problematikken forenkles eller at det bare fokuseres på symptomtrykket i familien. Det oppleves som utfordrende å få oversikt og avdekke problemområdene. At problemene samvirker vanskeliggjør vurderingen av hva som må undersøkes.

4.1.3 Komplexitet- et uttrykk for en betydelig mangeltilstand i hverdagen

Samtlige av informantene beskrev at kompleksitet handler om levekårs og sosioøkonomiske problemer. Alle informantene beskrev en sammenheng mellom kompleksitet og sosioøkonomisk knapphet i familier. En av informantene fremhevet sammenhengen som åpenbar. Informantene beskrev at kompleksitet ofte omfatter en rekke problemområder, inkludert levekår, psykiske helseutfordringer, rusproblematikk, parforhold, samlivsbrudd, arbeidstilknytning, konflikter, kriminalitet og atferd hos barn og ungdom. Den sosioøkonomiske knappheten ble beskrevet som en kritisk faktor som forsterker det komplekse bildet, da det medfører en betydelig mangel på grunnleggende ressurser. En informant uttrykte sammenhengen mellom kompleksitet og sosioøkonomisk belastning slik:

Jeg tenker at komplekse problemer, ja, det her blir vel som en påstand, men ut fra mitt liksom, førstelinje ståsted, så komplekse problemstillinger inkluderer nesten også sosioøkonomiske vansker, alltid. Altså, jeg tenker at det er hånd i hanske. Det ene avhenger av det andre. Ja, det er det. Altså, ut fra min erfaring, da.

Informanten beskriver at sosioøkonomiske vansker er en betydelig del av komplekse utfordringer. Metaforen «hånd i hanske» indikerer at disse to faktorene er gjensidig avhengig av hverandre. Det vil derfor kunne være av betydningen at barnevernet er bevist forbindelsen mellom disse faktorene når kompleksitet skal forstås og håndteres.

Det fremkom av intervjuene at informantene anså kompleksitet som en betydelig mangeltilstand i hverdagen. De forteller om begrensinger knyttet til utdanning, og det å ha en stabil jobb som gir økonomisk sikkerhet. En av informantene beskrev hvordan lav inntekt kan føre til økonomiske problemer og utfordringer med å klare seg innenfor månedsbudsjettet slik:

Sosioøkonomiske, det er jo et ord som ligger der i det økonomisk ikke sant. Hvis du ikke har jobb, får du økonomiske problemer. Du har lav utdanning, eller lav inntekt. [...]. Hvis det ikke strekker til familiens månedsbudsjett for eksempel, da er det et problem, [...].

Informanten gir uttrykk for at økonomien er en sentral del av de sosioøkonomiske forholdene. Sitatet viser til at manglende arbeid, lav utdanning og inntekt kan føre til at familiens inntekt ikke dekker de månedlige utgiftene, noe som kan resultere i at økonomiske problemer oppstår. Dette beskriver viktigheten av å avdekke familiens økonomiske situasjon i undersøkelsen.

Familiens bolig kan være preget av utilstrekkelig standard, grunnet dårlig økonomi. En av informantene uttrykte at familier i slike situasjoner ofte må flytte. Disse flyttingene resulterer i brudd i viktige relasjoner, og påvirker stabiliteten til barna både i skolen og fritidsaktiviteter. De økonomiske utfordringene fører til at familiene har dårlige boforhold, og redusert mulighet til å bosette seg i sentrale områder, noe som ytterligere forverrer de eksisterende problemene for familiene. Disse sosioøkonomiske utfordringene bidrar til en akkumuleringseffekt, hvor flere problemer forsterker hverandre over tid. En av informantene beskrev hvordan effekten utvikler seg:

En del av disse familiene fant seg jo billige boliger. Litt i utkanten. Og så er konsekvensen er at der er det jo ikke busser. Det går ikke buss, og de har ikke bil. Så de er avhengig av vennetjenester, eller noen som kan komme og hente og kjøre deg til møter. Jeg tenker bare sånne typer ting. Det gjør jo ikke hverdagen din lettere, selv om du i utgangspunktet tok et valg som du tenkte ... I mitt hode tenker jeg at du velger å flytte fordi det er billigere. Og så viser det seg at det ble ikke det. Det ble bare kjempe mye dyrere. Plutselig så måtte du ha taxi, eller du måtte ha ... Ja. Og ofte så er boligen da også dårlig isolert, så du måtte bruke mye mer penger på strøm, enn å bo i den blokka du hadde i sentrum.

Informanten beskriver hvordan problemer knyttet til dårlig økonomi kan fremtvinge handlingsvalg som gjør hverdagen enda vanskeligere. Sitatet viser til flyttingen ikke alltid resulterer i forventede økonomiske fordeler, da det kan føre til ekstraavgifter som taxi, eller høye strømkostnader grunnet boligens dårlige isolasjon. Samlet sett belyser sitatet at familier med dårlig økonomi må ta valg knyttet til bolig på grunn av økonomi, og hvordan disse valgene kan ha uventede og forverrede konsekvenser for familiens økonomi, hverdagslogistikk og selve hverdagslivet. Problemene griper inn i hverandre og skaper komplekse mønstre.

Flere av informantene beskrev at de sosioøkonomiske betingelsene har betydning for hele familien. En av informantene viste til at sosioøkonomiske forhold spiller en viktig rolle for selvverd, deltakelse i kultur og samfunn, samt sosial status. Lav sosioøkonomisk status kan overskygge hele familien, noe som nødvendiggjør stabilisering av forholdene før barnevernet kan håndtere andre utfordringer effektivt.

En av informantene beskrev det slik:

De sosioøkonomiske forholdene, de spiller jo en ganske stor rolle på alle nivåer. Det het med selvværdi, med muligheten til å delta i kultur og samfunnet, og være sosial. Det er jo også status i seg selv. Det er jo sann at det er mange faktorer som kan påvirke. Ja, og som sagt, det kan overskygge hele familien, så man får ikke gjort noe effektivt egentlig før man har fått stabilisert det der.

Sitatet forklarer at sosioøkonomiske forhold påvirker hele familien, på ulike områder i livet. Funnet indikerer viktigheten av å ta hensyn til sosioøkonomiske forhold når barnevernet vurderer familier og deres behov.

En av informantene beskrev at foreldre uten høyere utdanning ofte kan oppleve ukurante arbeidstider og lavinntekt som en følge av deres arbeidssituasjon. Dette kan føre til begrensninger i bostandarden, med høye strømregninger som konsekvens. Disse ekstrautgiftene kan igjen føre til at foreldre må jobbe ekstra, og at foreldre får mindre tid til familien. Informant beskrev det på denne måten:

Der du kanskje har foreldre med ... Uten høyere utdanning, [...]. Så får du ofte også de ukurante arbeidstidene. De kommer gjerne litt som et følge, syns jeg. Og så begrenser det seg litt i forhold til bostandard. Det kan være hus er dårlig ... Dårlig byggekvalitet eller lav standard. Det kan være kaldt. Dårlig isolering som påvirker. Strømregninger og ... den ekstrautgiften der, som gjør at da må man jobbe litt ekstra. Som tar vekk enda mer tid fra familie og oppfølging.

Informantens eksempel beskriver hvordan ulike sosioøkonomiske faktorer kan skape utfordringer for familier, spesielt når det gjelder arbeidsforhold og bostandard og hvordan dette henger sammen og påvirker hverandre og skaper økte belastninger. Funnet sier noe om viktigheten av å forstå hvordan slike faktorer kan påvirke familiens livssituasjon.

Kompleksitet knyttet til levekårsutfordringer kan resultere i en opplevelse av utenforskap for barn, ved at det påvirker muligheten til deltakelse i fritidsaktiviteter.

En av informantene beskrev betydningen av barns deltakelse i fritidsaktiviteter på denne måten:

Hvis et barn ikke får mulighet til å delta i fritidsaktiviteter, så blir det jo på en måte ... Han blir jo på en måte, at han ikke får utvidet sin vennekrets, ikke sant. Da blir jo det barnet mye alene hjemme. Å på en måte også, det går igjen når du er på skolen. Sånn at når du kommer på skolen, så begynner alle på en måte, kompiser på skolen, som har vært for eksempel på kino, eller på svømming eller på fotball ikke sant, de har det felles tema å snakke om. Men det barnet som ikke har vært på den treningen eller på svømmetur, så han kan ikke si noe.

Funnet tyder på at når barn ikke har mulighet til å delta i fritidsaktiviteter på lik linje med andre barn, kan det føre til at barnet blir isolert og føler seg ekskludert fra fellesskapet. Mangelen på felles opplevelser med jevnaldrende som gir felles samtaleemner, kan ytterligere forsterke følelsen av utenforskap. Sitatet beskriver at i familier med levekårsutfordringer er det viktig for barns trivsel og sosiale utvikling at de inkluderes og deltar i fritidsaktiviteter.

Kompleksitet blir ansett som en betydelig mangeltilstand i familienes hverdag. Informantene viser til en betydelig sammenheng mellom sosioøkonomisk knapphet og kompleksitet. Sosioøkonomisk knapphet kan komme til uttrykk gjennom lav utdanning, manglende stabilitet i arbeidsforhold, lite nettverk og levekårsutfordringer. Det fremkommer at dette påvirker hele familien, og at ved levekårsproblematikk kan barna oppleve utenforskap.

4.2 Barnevernets faglige vurderinger og praksiser har en betydelig innvirkning i komplekse saker

Funnet belyses gjennom følgende kategorier: *Kompleksitet krever tilpasset tilnærming til familienes hverdagsliv, bred kartlegging og tilgjengelighet, Faglig skjønn og kompetanse-hverdagslivsperspektivet som en fingerspitzegefühl, Kompleksitet vanskeliggjør balansen mellom barnets beste og den helhetlige familiesituasjonen, og lovpålagte oppgaver får prioritet.*

I det følgende vil jeg formidle informantenes erfaringer når det gjelder faglige vurderinger og praksiser i komplekse saker. Den første kategorien tar utgangspunkt i undersøkelsen av komplekse saker, hvor informantene vektla tilpasset tilnærming, bred kartlegging og tilgjengelighet. I den andre kategorien blir det faglige skjønnet og kompetansens betydning synliggjort. Analysen viste at det i komplekse saker er vanskelig å balansere mellom barnets beste og den helhetlige familiesituasjonen, dette presenteres i den tredje kategorien. Kategori

fire viser til at lovpålagte oppgaver får prioritet over tid til refleksjon og analyse i komplekse saker.

4.2.1 Kompleksitet krever tilpasset tilnærming til familienes hverdagsliv, bred kartlegging og tilgjengelighet

Informantene beskrev at det i barnevernets undersøkelser av familier med komplekse problem er viktig å tilpasse tilnærmingen til familiens hverdagsliv. Dette innebærer å ta hensyn til individuelle behov og utfordringer som kan variere betydelig fra familie til familie. Det fremkom at hensikten med tilpasning blant annet handler om å minimere belastning og skåne familien, samtidig som barnevernet unngår å legge til ekstra krav eller forventninger som foreldrene ikke mestrer. En informant beskrev hvordan en tilpasset tilnærming i undersøkelsen kan gjøres:

Det var en mor som jobbet våkne nattvakter, det kommer frem i bekymringsmeldingen. Og da er det sånn implisitt for meg at jeg foreslår da ikke oppstartsmøter klokka ni. Da tenker jeg at her må vi gå i dialog og foreslå tidspunkt på ettermiddagen eller mot slutten av dagen.

Sitatet indikerer at informanten har en bevissthet knyttet til å tilpasse møtetidspunktene for å imøtekomme familiens behov og livssituasjon. I komplekse barnevernssaker er grundig planlegging av undersøkelsen avgjørende for å kunne møte familiens individuelle behov på en tilfredsstillende måte. To av informantene beskrev at implementeringen av nytt fagsystem (Modulus barn), bidrar til å sikre etterlevelse av disse behovene og fremmer en mer helhetlig tilnærming til undersøkelsen. Flere av informantene formidlet at en inngående analyse av familiens problemer er nødvendig for å sikre at deres behov blir ivaretatt på en adekvat måte. Funnet viser at dette krever ikke bare faglig kompetanse, men også et høyt nivå av etterrettelighet, relasjonskompetanse og evnen til å vurdere komplekse opplysninger. Dette inkluderer å ta hensyn til hverdagslivet, som beskrives som avgjørende for å forstå familiens situasjon og behov.

Komplekse saker krever en bred og systematisk tilnærming som innebærer en sortering av problemområder. Informantene beskriver at disse sakene er både tids- og ressurskrevende. Omfanget av bekymringen som er meldt til barnevernet, må vektas når undersøkelsen planlegges. Det er behov for bred kartlegging for å få et helhetlig bilde av familiens situasjon.

En slik tilnærming kan føre til at nye problemer avdekkes. En informant beskrev å ha utviklet en systematisk tilnærming og kartlegging slik:

Så er tilnærmingen min at det begynner med en kartlegging. Her er bekymringsmeldingens innhold, det er det vi har planlagt ut fra. Og så begynner de å fortelle hvordan de stiller seg til denne bekymringsmeldingens innhold. Og da begynner kartleggingsprosessen, hvor det gjerne kommer at, og vet du hva jeg har gjort det og det, jeg har prøvd det og det, det har skjedd, ditt har skjedd, datt har skjedd. Og da begynner en gavepakke av dette her nøstet å bli større og større. Og så må vi begynne å sortere litt. Er det psykisk helse, ok det er der, er det ivaretatt eller må vi avdekke det? Ok avlastning det er der, samlivsproblematikk eller utfordringer i samarbeid med den andre forelderen, det ligger der. [...], men jeg har en veldig systematisk tilnærming til det ... Åpen, undrende, nysgjerrig, men for å systematisere det.

Sitatet antyder at en bred kartlegging bidrar til å skape en helhetlig forståelse av situasjonen, og identifisere områder som krever barnevernets oppmerksomhet og håndtering. Sitatet peker på at kompleksitet krever en systematisk tilnærming for å kunne strukturere og organisere informasjonen. Når kompleksitet avdekkes gjennom bekymringsmeldingen eller i førstegangssamtaler, forklarte informanten at det gjennomføres et kartleggingsintervju med familien. Intervjuet tar sikte på bred kartlegging av ulike områder som psykisk helse og økonomi. Informanten ga en beskrivelse av kartleggingsintervjuene:

Enten at vi har kjennskap til det i bekymringsmeldingen, eller at det kommer frem i førstegangssamtalen, at her er det masse komplekse virkninger på samme tid. Så har vi jo maler, [...], hvor vi da kartlegger bredt. Ok, psykiskhelse, hvem er kontaktpunkt der, eller hva er utfordringen innen psykiskhelse? Ok økonomi, hvordan står det til på det økonomiske feltet? Genogram, ikke sant? Familiært genogram, hvordan står det til med ressurser i nettverket for øvrig? Ofte dessverre så er det jo veldig, veldig lite. De er veldig, veldig fattig da, på nettverk.

Sitatet gir et innblikk i de ulike områdene som kartlegges i intervjuet. Spesielt fremheves mangelen på nettverk og nettverksstøtte. Sitatet synliggjør behovet for bred kartlegging i komplekse saker. Funnet tyder på at maler brukes som et hjelpemiddel for å få oversikt i komplekse saker, og at malene har en intensjon om bred kartlegging.

En informant beskrev at den faglige tilnærmingen kompleksitet krever, er at barnevernet tilpasser seg familiers hverdagsliv, og ikke omvendt. Dette innebærer at barneverntjenesten må være tilgjengelig og arbeide utover ordinær arbeidstid når nødvendig. Informanten forklarte at når det overlates til den enkelte saksbehandler å avgjøre hvordan man tilnærmer seg familier med komplekse problemstillinger, kan det føre til vilkårlighet i hjelpetilbudet, noe som kan øke belastningen og sårbarheten for familien. Informanten beskrev dette med følgende eksempel:

[...], nå har jeg jobbet seint, og det handler nettopp om at jeg hensyntar kompleksiteten og sårbarhetsfaktorene til den familien jeg skulle til. Det er en familie som står i mye vansker på alle områder, hvor den ene forelderen har måttet tatt på seg to jobber nå, for å klare å få det til å gå rundt. Det var helt umulig, og det ble et umulig krav å forholde seg til å komme inn i kontortid. Da sa jeg at jeg kan komme hjem til dere, vi kan ta familie- og oppstartsmøte hjemme hos dere på kvelden, for å avhjelpe. Da sa de «er det sant? Kan du gjøre det? Etter klokka 4?».

Sitatet illustrerer betydningen av å utøve fleksibilitet og forståelse for den helhetlige livssituasjonen til familien. Saksbehandlere må være bevisst på kompleksiteten, og familiers sårbarhet i undersøkelsesfasen. Normen for møtevirksomhet i barnevernets tradisjonelle kontortid, kan oppleves som en barriere for sårbare familier med komplekse problem. Det ble vist til at det i undersøkelser forventes at foreldre stiller presist til møter, innenfor barnevernets kontortid, mellom klokken 08.00-16.00. Åpningstiden er ikke tilpasset familiers hverdagsliv, og det kan skape utfordringer når foreldre og barn er tilgjengelige på ettermiddager og kvelder. En informant uttrykte nødvendigheten av at barnevernstjenesten omstilles til en turnustjeneste, som vil være bedre tilpasset familiers hverdagsliv:

Jeg skjønner ikke at barnevernstjenesten ikke er en turnustjeneste. Jeg forstår det ikke, for det er jo på ettermiddagen, kveld, barna er hjemme, og foreldrene er hjemme.

Sitatet antyder at barneverntjenesten har en mangel på tilgjengelighet og fleksibilitet slik normen er nå, og at en turnustjeneste ville bidratt til bedre tilgjengelighet og effektivitet i tjenesten. Funnet antyder at for å tilpasse seg familiers hverdagsliv og ikke øke deres belastningsnivå, vil det være mer hensiktsmessig for familiene om barneverntjenesten også var tilgjengelig på ettermiddager og kveldstid.

Oppsummert viser funnet at barnevernets praksiser og vurderinger i komplekse saker nødvendiggjør at barnevernet tar hensyn til familiens individuelle behov for å minimere

belastningen i familien. Dette krever planlegging og en helhetlig tilnærming. I komplekse saker er det viktig at det foretas en bred og systematisk kartlegging, og at problemområdene sorteres. Dette vil gi et helhetlig bilde av familiens situasjon og bidra til identifiseringen av områder som må håndteres. Dette nødvendiggjør at saksbehandlere har nok tid, da en slik kartlegging beskrives som tidskrevende. Kompleksitet krever utøvelse av både kompetanse og faglig skjønn. Ved å omstille barneverntjenesten til en turnustjeneste vil effekten kunne bli økt tilgjengelighet og effektivitet i tjenesten.

4.2.2 Faglig skjønn og kompetanse- hverdagslivsperspektivet som en fingerspitzgefühl

I intervjuene fremkom det at det er essensielt å ha innsikt i familiens hverdagsliv for å kunne ivareta barnets beste. Et slikt perspektiv ble av flere omtalt som avgjørende i komplekse saker. En informant beskrev at anvendelsen av hverdagslivsperspektivet kan betraktes som en form for fingerspitzgefühl:

For min del så vil jeg si at, jeg alltid har det i fokus, fordi det er en del av mitt menneskesyn, rett og slett. Jeg tenker at det, å ha med seg det hverdagsperspektivet, det ligger så naturlig for meg, det er en sånn fingerspitzgefühl.

Informantens bruk av metaforen «fingerspitzgefühl» antyder at et hverdagslivsperspektiv handler om å ha et menneskesyn, hvor man anerkjenner fokuset på og betydningen, bevisst- eller ubevisst, substansen av hverdagslivet har for alle mennesker. Funnet tyder på en evne til å intuitivt forstå og håndtere kompleksitet med utgangspunkt i et hverdagslivsperspektiv, uten at informanten nødvendigvis er bevisst på det. En annen informant påpekte at håndtering av kompleksitet krever faglig skjønn og kunnskap, da barnevernets strukturelle rammer ikke nødvendigvis gir rom for å ivareta det komplekse. Det relasjonelle aspektet er viktig for å kunne forstå og håndtere komplekse livssituasjoner på en etisk forsvarlig måte. Informanten forklarte hvilken betydning hverdagslivet til familier med komplekse problem har i undersøkelsen slik:

Hvis man skal tenke på strukturelle forhold i barneverntjenestene da, altså organisatorisk rammer, retningslinjer og prosedyrer. Hvis man skal se utelukkende på de føringene for arbeidet vårt, så er det veldig plankekjøring. Det er frister i lov, det er prosedyrer og det er ... Men så kommer jo på en måte det her faglige skjønne inn, av det relasjonelle aspektet og forståelsen. Det er derfor vi har utdanning, for å prøve å forstå og undre oss over de komplekse livssituasjonene disse familien og barna lever i. Og der tenker jeg ut fra det etiske fagståstedet, så tenker jeg at plassen til det perspektivet, i hvert fall jeg,

opplever at det blir vektlagt i ganske stor grad i forhold til tilpasninger og sånn i undersøkelsesfasen.

Informanten viser til en skillelinje mellom strukturelle retningslinjer og det faglige skjønnet. Sitatet peker på at det faglige skjønnet og det relasjonelle aspektet spiller en betydelig rolle i å forstå og håndtere komplekse livssituasjoner hos familiene og barna. Informanten forstår det faglige skjønnet som viktig, særlig i undersøkelsesfasen der tilpasninger må gjøres for å imøtekomme familiens behov.

I komplekse saker er det av betydning å spørre foreldrene spørsmål for å identifisere og åpne opp for å avdekke hindringer for foreldrenes oppfølging av barnet. Ved å ikke spørre risikerer barnevernet å gå glipp av viktig informasjon som kan bidra til å forbedre situasjonen for barnet. En informant formidlet det slik:

Det er noe med å spørre folk hva som hemmer oppfølgingen av barnet, for det kan være så mye, mye som vi ikke vet. Hvis vi ikke spør.

Sitatet peker på betydningen av skjønnsutøvelse i form av å rette genuin oppmerksomhet mot erfaringene til de det gjelder. Funnet tyder på at ved å spørre, gis foreldrene mulighet til å fortelle om skjulte barrierer, det som ikke er selvfølgelig for disse familiene og som er vanskelig for andre å se.

Flere av informantene forklarte at det er behov for å stabilisere familiens situasjon i komplekse saker, før barnevernet iverksetter omsorgsendrende tiltak. En informant trakk frem følgende eksempel der mangel på stabilisering førte til at tiltaket ikke fikk ønsket effekt:

Det er så viktig med den stabiliseringen først, fordi i de sakene hvor det har vært veldig usikkerhet ... Det har vært saker jeg og har vært uenig i at vi skal gå inn med omsorgsendrende tiltak. For ting er altfor ustabil. Når jeg tenker tilbake på en del av sakene, det har ikke funka, fordi det ikke var stabilisert i bunnen. Og det som på en måte er litt dårlig gjort, er at de foreldra ofte har tapt før de har begynt. Vi har egentlig skapt sosiale tapere. De hadde tapt de, før de gikk inn på den arenaen. De har ikke forutsetningen, fordi det var så mye kaos av psykisk uhelse, økonomiske bekymringer, samlivsbrudd, familiære ... som var så destabiliserende.

Sitatet tyder på behovet for å etablere et stabilt fundament i familien, før mer inngripende tiltak iverksettes. Funnet peker på betydningen av å anerkjenne at kompleksitet krever andre faglige

tilnærminger og bruk av skjønn for å vurdere familiens behov og situasjon, før omsorgsendrende tiltak iverksettes.

Flere av informantene påpekte at lav sosioøkonomisk status ikke var symptomatisk med utilstrekkelige foreldreskap. Imidlertid fremhevet de at begrensninger i foreldrenes omsorgsevner ofte kunne relateres til sosioøkonomiske utfordringer. Samtidig fremhevdde en informant hvordan også de offentlige instansene har økte krav til foreldre med sosioøkonomiske utfordringer, som kunne utfordre omsorgsrollen. Informantene forklarte det på denne måten:

Foreldre som kommer fra kanskje, hva skal jeg si... Underklassen, og som kan ha litt vanskeligheter i forhold til økonomi. Som kan bo i kommunal bolig. Den type foreldre har kanskje mer, det er mer krav til de foreldrene. De stiller nok krav til seg selv, men også de offentlige kravene til disse familiene. Det gjør at de foreldre som har det sånn, de får til å være til stede for ungdommen sin eller barnet sitt i mindre grad. I form av støtte, og å følge opp barnet på en god nok måte. For de skal være på så mange andre plasser samtidig.

Sitatet synliggjør utfordringer foreldre fra lavere sosiale lag i større grad enn andre foreldre kan møte, fordi kravene som stilles av det offentlige er mer krevende for disse foreldrene å imøtekomme med bakgrunn i de forutsetningene de har. Foreldrene blir opptatt med å håndtere ulike forpliktelser fra det offentlige, noe som kan påvirke deres tid og evne til å gi tilstrekkelig støtte og oppfølging til sine barn. Dette krever at barneverntjenesten utøver skjønn, og innehar faglig kompetanse for å kunne vurdere hvordan ulike faktorer påvirker foreldrenes evne til å gi omsorg og støtte til barna sine.

Sammenhengen mellom mangelfulle foreldreferdigheter og sosioøkonomiske problemer i familien ble av en informant uttalt slik:

Da skorter det jo også ofte på foreldreegenskapene. Ja, og det kan være en sammenheng som man ser der. Jeg vil ikke si at det er sånn for alle. Det må man se litt an fra sak til sak. Men ofte kan det være sånn.

Informanten antyder at det kan være en sammenheng mellom foreldrenes sosioøkonomiske situasjon og deres kapasitet til å utføre tilstrekkelige foreldreoppgaver som følge av belastningene de har levd med over tid. Funnet peker på betydningen av å se på hver sak

individuell, samtidig som en mulig sammenheng mellom foreldreegenskaper og sosioøkonomiske faktorer bør være barnevernet bevist.

I to av intervjuene ble det vist til at kompleksitet kan føre til at barn og ungdom blir symptombarer av familiens kompleksitet. Det ble beskrevet at barnevernstjenesten i slike saker retter oppmerksomheten mot ungdommens utfordringer og uttrykk. De komplekse problemene som kan være årsak til symptomuttrykkene hos ungdommen får i liten grad oppmerksomhet. En av informantene beskrev det slik:

Det hopper seg da opp i de familiene. Jeg jobber mest med ungdom, og ungdom er ofte symptombarer på disse problemene. I de komplekse familiene er det vel ungdommen som blir behandlet som problemet, selv om det egentlig er veldig mye annet som ligger bak.

Informanten peker på at i familier med komplekse problemer akkumuleres utfordringer over tid. Ungdommen blir ofte sett på som problemet, til tross for at problemene kan involvere flere faktorer som påvirker situasjonen. Funnet synliggjør behovet for faglig kompetanse for å forstå og håndtere komplekse familiesituasjoner. Kompleksitet nødvendiggjør at barnevernet ser forbi symptomuttrykkene, og retter fokus mot de underliggende årsakene. Dette krever kompetanse om kompleksitet, og kunnskap om hvordan sammensatte problemer kan påvirke hverdagen og familielivet.

I intervjuene fremkom det at risiko- og beskyttelsesperspektivet blir benyttet i analyser i komplekse barnevernssaker. Selv hverdagslivet legges ikke stor vekt på, og familien blir vurdert ut fra et risiko- og beskyttelsesperspektiv, og dette perspektivet brukes i vurderingen av sakens alvorlighet. I komplekse saker blir graden av bekymring vurdert, og det avgjøres om mer inngripende tiltak er nødvendige for å ivareta barnets beste. En informant beskriver anvendelsen av risiko- og beskyttelsesperspektivet slik:

Jeg har egentlig litt lyst til å si at vi ikke har så mye fokus på hverdagslivet i den graden. Det er egentlig det jeg mener med at det blir masse risiko- og beskyttende faktorer, men at det ikke er hverdagslivet som er hovedfokuset, men det kommer inn under der. Men vi legger ikke så stor vekt på det, egentlig.

Informanten beskriver at betydningen av familiers hverdagsliv ikke er hovedfokus, og at familien vurderes i lys av risiko og beskyttelse. Funnet tyder på at risiko- og beskyttelses

perspektiv kan vektlegge elementer av betydning for barnets eller ungdommens situasjon som ikke fokuserer på hva de sammensatte årsakene til situasjonen er og hvordan de utspiller seg i hverdagslivet. En informant fortalte at barneverntjenesten bruker en trafikklysmoell for å definere sakene. Informanten uttalte følgende:

Vi jobber etter en trafikklysmoell. Grønne saker skal ikke være her. Gule saker da trenger dem hjelp, altså hjelpetiltak. Mens røde saker der vurderer man om det er godt nok å være i det hjemmet for barnet.

Informanten uttalte videre:

Det blir en litt større undersøkelse i de her komplekse sakene, de er jo ofte de røde sakene.

Det fremgår av sitatet at kompleksitet kategoriseres som røde saker, og at barneverntjenesten vurderer om omsorgssituasjonen er tilstrekkelig for barnet i disse sakene. Informanten viser til at undersøkelsen blir mer omfattende i de røde sakene.

Oppsummert viser funnet at håndtering av kompleksitet krever omfattende bruk av faglig skjønn, vurderinger og kompetanse. Det faglige skjønnnet er viktig for å kunne gjøre individuelle tilpasninger for å imøtekomme familiens behov. Det er av betydning at saksbehandlere innehar faglig vurderingsevne og kompetanse om kompleksitet, for å kunne vurdere hvordan de sammensatte problemene samvirker og særlig hvordan ulike sosioøkonomiske faktorer kan påvirke foreldrenes omsorgsevner og helheten i familien i hverdagen. Den faglige kunnskapen er av betydning når ulike modeller og perspektiver anvendes i vurderinger av kompleksitet.

4.2.3 Kompleksitet vanskeliggjør balansen mellom barnets beste og den helhetlige familiesituasjonen

Informantene påpeker at prinsippet om barnets beste er sentralt i barnevernets arbeid og vurderinger. Informantene formidlet også at det kan være vanskelig å vurdere hva som er barnets beste i komplekse saker. Kompleksitet vanskeliggjør balansen mellom barnets beste og den helhetlige familiesituasjonen. En informant påpekte viktigheten av å erkjenne at å rette hjelp kun mot barnet ikke nødvendigvis løser de underliggende problemene i familien. Ifølge en av informantene krever barnets beste taus kunnskap gjennom erfaring og kompetanse knyttet til vektlegging av hverdagslivsperspektivet. I et av intervjuene ble skildret på denne måten:

Det krever jo et trent øye, et trent blick og en trent hjerne. Fordi du skal jo ha barnets beste i fokus hele tiden, men barnets beste er jo også avhengig av at du må ha med dette hverdagsperspektivet. Det vil jo også være «beneficial for the child». I forhold til samarbeidsklime, tilrettelegging av tilgangen på barnet, frustrasjonen eller takknemligheten foreldre får overfor dette systemet. For vi er jo først og fremst en hjelpeinstans.

Sitatet indikerer at vurdering av barnets beste i komplekse saker forutsetter erfaring, ferdigheter og kompetanse. Funnet tyder på at barnets beste i komplekse saker krever en bred forståelse for hverdagens realiteter og at anvendelse av hverdagslivsperspektivet kan lede til et fungerende samarbeid med foreldrene og dermed være en fordel for barnet.

Informantene forklarte at i det i komplekse saker kan oppstå motstridende synspunkter om hva som er barnets beste. Barnevernets vurderinger av barnets beste samsvarer ikke alltid med foreldrenes oppfatning, og dette kan skape utfordringer i arbeidet med komplekse saker. En informant forklarte det slik:

Barnets beste kommer jo alltid først, og det er det vi setter øverst. Men så samsvarer ikke det alltid heller med forelderens sin oppfatning.

Informantene beskriver at det er en utfordring for barnevernet å ivareta barnets beste, og samtidig balansere de helhetlige behovene i familien. Funnet tyder på at barnevernets fortolkning av barnets beste kan være motstridende til foreldrenes oppfatning, og for at lik virkelighetsforståelse skal oppnås, må barnevernet søke å forstå det foreldrene forstår.

En informant fortalte at det biologiske prinsippet har fått økt fokus etter dommer fra Den europeiske menneskerettsdomstolen (EMD). Imidlertid beskrives det at barnets beste veier tyngere enn det biologiske prinsippet i barnevernets arbeid. En informant beskriver følgende:

Det at man involverer familien mer, eller har mye mer fokus på det biologiske prinsipp. Også er det det at det ikke blir sånne fallgruver at det går for langt igjen, at det er det biologiske prinsippet som blir avgjørende.

Det fremgår av sitatet at det er en balanse mellom å ta hensyn til barnets beste og familiens helhetlige situasjon. Informanten påpeker imidlertid en bekymring for at vektleggingen av familieperspektivet kan gå for langt i komplekse saker. Funnet tyder på at barnevernstjenesten

har omstilt seg etter dommer fra EMD, og det biologiske prinsipp vektet nå i større grad i vurderingen av hva som er barnets beste.

Oppsummert viser funnet at barnets beste er utgangspunktet for barnevernets arbeid. Informantene beskrev at kompleksiteten vanskeliggjør vurderingen, og at barnets beste krever en bred forståelse av familiens hverdagsliv og kompleksiteten som barn lever i. Det biologiske prinsipp må ikke gå på bekostning av andre faktorer som er viktige for å ivareta barnets beste.

4.2.4 Lovpålagte oppgaver får prioritet

Lovpålagte oppgaver kan noen ganger ta prioritet over nødvendig tid til refleksjon og grundig analyse av problemene i komplekse barnevernssaker. En av informantene forklarte at det er høyt arbeidspress i barnevernstjenesten, og det kan føre til at saksbehandlere tar beslutninger når de egentlig ikke har tid. Informanten beskrev det slik:

Vi jobber jo, det er et felt hvor vi jobber ... enormt under press. Så jeg tenker jo at ... Jeg tror at når vi blir litt slitne, når vi blir litt utmatta ... [...] Man mangler kanskje også noe av den tida til å sitte og se ut av vinduet, også bare la denne informasjonen jobbe. Fordi hverdagen i barnevern i stor grad er å løpe fra møte til møte til møte. Og så skal vi fatte noen beslutninger innimellom der. Også har jo dokumentkravet blitt veldig omfattende.

Så alt på en måte bare spiser av litt denne tida som handler om refleksjon. Rundt hva som ble sagt i det møtet. Og kanskje veldig ofte hva som ikke ble sagt i det møtet eller i den observasjonen. Hva var det som egentlig skjedde? Den savner jeg litt. Den tror jeg at jeg har savnet i alle år. Og så syns jeg jo at det i seg selv er litt urovekkende. For hvordan vi definerer utfordringene i en familie, eller ... Det vi skriver, har så enormt stor påvirkning på denne familien, eller det barnet sitt liv, da. Så jeg skulle ønske at det var tid for litt mer sånn ... refleksjon ... Kanskje noen ganger litt sånn ydmykhet over eget yrke, da.

Informanten beskriver at arbeidsdagen er hektisk, og at møter og dokumentasjonskrav prioriteres. Konsekvensene av manglende tid til refleksjon kan potensielt bli stor for de familiene det gjelder, da beslutninger som tas har stor innvirkning på deres liv. Funnet tyder på manglende tid til å reflektere over informasjon som fremkommer i komplekse saker. Da mangel på tid til refleksjon kan påvirke evnen til å fatte veloverveide beslutninger, og forstå den helhetlige situasjonen til familien.

I intervjuene indikerte informantene som tidligere nevnt at levekårsutfordringer er en vesentlig del av det komplekse bildet. Utfordringene fører til bekymring blant foreldre, og påvirker barna. Flere av informantene beskriver at levekårsutfordringer begrenser foreldrenes kapasitet til å dra nytte av barnevernets støtte. Informantene formidlet at barnevernstjenesten kan tilby hjelp med å etablere kontakt med NAV, dersom økonomiske utfordringer identifiseres i undersøkelsen. Lavekårsutfordringer anses ikke direkte som en del av barnevernets ansvarsområde, men de skaper likevel hindringer for barnevernets mulighet til å ivareta barnets beste. I et av intervjuene ble det formidlet at barnevernstjenester kan undervurdere viktigheten av levekårsproblematikk, fordi det ikke betraktes som direkte relatert til barnevern. Informanten formidlet det slik:

«Da må forelderen ta kontakt med NAV. Det er ikke våres jobb på en måte å styre med det. Vi skal ha fokus på barnets beste». Men, ja, der kommer man jo ingen vei så lenge det er så alvorlige forhold som, ja, blokkerer egentlig for at man kan jobbe med barnets beste.

Informanten ga også en beskrivelse av hvorfor barnevernet bør ha levekårsutfordringer som tema i undersøkelsen:

Det her med å plukke opp foreldre der de er, og når de er der at de er livredde for å plutselig stå på gata, så må man jo løse det først. Eller hjelpe de med å få løst det først, slik at de får senket skuldrene og faktisk er tilgjengelig for noe annet, ha kapasitet til å ta inn over seg noe annet.

Det første sitatet antyder at barnevernet ikke anser foreldres økonomiske problemer som sitt ansvarsområde. Sitatet synliggjør at foreldrenes økonomiske utfordringer kan forhindre barnets beste i barnevernets arbeid. Det andre sitatet peker på viktigheten av å møte foreldrene der de er i eget liv, og hjelpe dem med levekårs bekymringer, som hindrer foreldrene i å fokusere på andre utfordringer. Funnet tyder på nødvendigheten av å hjelpe foreldre med levekårsutfordringer, slik at foreldrene kan føle seg trygge, og mentalt ha rom til å håndtere sine barns og andre utfordringer.

Oppsummert viser funnet at lovpålagte oppgaver får prioritet over tid til refleksjon og vurderinger i komplekse saker. Konsekvensene av dette kan være at barnevernet fatter beslutninger som har stor påvirkning i familiers liv, uten av konsekvenser av sosioøkonomisk knapphet eller komplekse problemer er tatt høyde for. Av intervjuene fremkom det at barnevernet ikke anser levekårsutfordringer som deres ansvarsområde, og mener at det hører til

NAV. Funnene indikerer likevel at hvis ikke barnevernet følger opp levekårsproblematikk i tilstrekkelig grad, vil det vanskeliggjøre oppgaven med ivaretagelse av barnets beste.

4.3 Strukturelle rammer påvirker saksbehandlers handlingsrom i komplekse saker

Dette funnet blir belyst av følgende kategorier: *Barnevernets strukturelle rammer har innvirkning på utøvelsen av hverdagslivsperspektivet* og *Samarbeid i komplekse saker- en balanse mellom faglige mandat og familiens behov*.

I den første kategorien formidles informantenes beskrivelser av hvordan interne strukturer som veiledning, ledelse og økonomiske rammer kan ha innvirkning i komplekse saker. I den andre kategorien blir informantenes oppfatning av at kompleksitet ikke kan håndteres av barnevernstjenesten alene, tematisert. Informantene beskrev utfordringer i samarbeid mellom tjenestene når kompleksitet vurderes med utgangspunkt i ulike mandater og perspektiver.

4.3.1 Barnevernets strukturelle rammer har innvirkning på utøvelsen av hverdagslivsperspektivet

Alle informantene formidlet at de har intern veiledning til faste tidspunkter, enten i team eller individuelt. Informantene forklarte at de ikke har fastsatte rutiner for veiledningsstrukturen i komplekse saker, da det er opp til den enkelte hvilke opplysninger og problematikk som blir tatt opp til drøfting i veiledning. Flere av informantene beskriver at familiens hverdagsliv og konsekvenser av kompleksitet i liten grad blir tematisert i veiledning. En av informantene formidlet det slik:

Jeg tenker nok generelt at det har for lite fokus.

I følge en annen informant er fokuset på hverdagslivet og konsekvenser av kompleksitet i veiledning avhengig av hvilket perspektiv ledelsen har. Informanten forklarte det slik:

[...] når det gjelder interne møter, det beror jo litt på hvem som er ... hvilke ... Etisk og moralsk pass avdelingslederen eller teamlederen har da. Er de mer opptatt av resultatoppnåelse? Effektivitet, strukturelle rammer, strukturer? Det kan være litt varierende.

Det kan tolkes ut fra sitatene at familiers hverdagsliv og konsekvenser av kompleksitet avhenger av perspektivet til barnevernsledelsen. Dersom perspektivet til ledelsen handler om resultatoppnåelse, effektivitet og strukturelle rammer kan det resultere i at fokuset på familiers hverdagsliv blir fraværende i vurderinger. Sitatet kan også indikere at det er av betydning at

ledelsen anerkjenner viktigheten av hverdagslivet og konsekvenser av kompleksitet. Funnet tyder på at mangel på anerkjennelse av hverdagslivsperspektivet kan føre til at saker vurderes med utgangspunkt i ulik forståelsesramme i den enkelte barneverntjeneste.

En informant forklarte at det kan oppstå intern motstand i veiledning av komplekse saker, og at saksbehandler må argumentere for hvorfor barneverntjenesten må gjøre individuelle tilpasninger. Informanten forklarte det slik:

«Oi, det var et godt innspill, men det har vi ikke tid til», eller «det har vi jo ikke. Fordi ... Hvis vi skulle gjort det i hver undersøkelse». Litt motstandssnakk. Men da sier jeg, «men da må vi huske på, dette konkrete barnet er knyttet til denne konkrete saken. Det er det vi jobber med i barnevern. Det skjer ikke med alle undersøkelser, men akkurat til denne familien og til dette barnet, er det viktig at vi, tenker jeg, legger opp sånn eller sånn».

Sitatet tyder på at det blir opp til den enkelte saksbehandler å skulle argumentere for individuell tilpasning av undersøkelsen, da tjenestens rammer ikke innehar tilstrekkelige ressurser for å tilpasse individuelt i alle saker. For at saksbehandlere skal kunne argumentere for en slik tilpasning nødvendiggjør det bruk av skjønn og kunnskap om kompleksitet, og også eget engasjement fra saksbehandleren. Funnet viser at når det er opp til den enkelte saksbehandler å argumentere for individuell tilnærming kan det resultere i at familier får ulik oppfølging og tilpasning i undersøkelsesfasen.

Flere av informantene forklarte at barneverntjenesten i noen tilfeller kan prioritere økonomiske hensyn over barnets behov. Dette kan resultere i at rett hjelp ikke blir gitt til rett tid. Om budsjettprioriteringer vektet tyngere enn barnets behov kan det gå på bekostning av barnets beste. En informant ga følgende beskrivelse:

Der har jeg også erfart opp gjennom at det økonomiske perspektivet, også kan veie veldig tungt og faktisk motarbeide barnets beste, mildest inngripensprinsipp, rett hjelp til rett tid. Det er flere eksempler på det, hvor det har vært familier som har så omfattende hjelpebehov nå ... Ikke om seks måneder, nå. MST, for eksempel. MST burde komme inn nå, eller liknende tilbud. Så er det jo sånn at MST, i hver fall i tre av de sakene jeg har hatt, har MST hatt masse å gjøre, og har venteliste. Og for å gi rett hjelp til rett tid, så trenger de hjelp nå. Da er det private aktører. Men så er det en kostnad knytta til det.

Standen på budsjettsonderingsposten blir mer vektlagt enn hensynet til kostnaden da, til hva det barnet skal oppleve av tap og traumer.

En annen informant viste til erfaring med at barnets beste konkurrerer med kommunens økonomi:

Men altså (navn) kommune er ganske romslig, sånn sett. De er ikke like restriktive som jeg har opplevd de fleste andre barneverntjenester. Der hvor liksom barnets beste konkurrerer med kommuneøkonomi.

Det kan tolkes ut fra begge sitatene at de strukturelle rammene til barneverntjenesten påvirker saksbehandlers handlingsrom og utøvelse av perspektiver i komplekse saker. I det første sitatet fremkommer det at det er foretatt en vurdering av hvilke behov en familie har, og at tjenestens økonomi medfører at de ikke får det tiltaket som er vurdert som riktig. Når familiens behov ikke blir ivaretatt av riktig hjelp, beskriver informanten at det kan føre til konsekvenser i form av tap og traumer for barnet.

Samlet sett viser funnene at strukturelle rammer som veiledning, utøvelse av ledelse og økonomi er faktorer som kan ha innvirkning på utøvelsen av hverdagslivsperspektivet i komplekse saker. Funne tyder på at konsekvenser av sosioøkonomisk knapphet og familiers hverdagsliv må anerkjennes av tjenestens ledelse, for at hverdagslivsperspektivet skal bli en naturlig del av vurderingsgrunlaget i veiledning, drøftinger og i valg av tiltak.

4.3.2 Samarbeid i komplekse saker- en balanse mellom faglige mandat og familiens behov

Samtlige informanter påpekte behov for samarbeid mellom ulike instanser i komplekse saker. Det fremkom imidlertid at ulike mandater, kompetanse og perspektiver kan skape utfordringer i samarbeidet, da det kan resultere i ulike oppfatninger og tolkninger av familiens situasjon. Flere informanter uttrykte at det er en utfordring når instansene vektlegger egne kjerneoppgaver, heller enn helheten i familiens situasjon. Det beskrives som belastende for familien når instanser ikke klarer å samarbeide utfra et helhetsperspektiv, og det kan resultere i at hjelpen ikke treffer behovene til familien i tilstrekkelig grad. Flere av informantene vurderer at de i har familiens hverdagsliv i fokus i samarbeidsmøter. En informant ga følgende beskrivelse:

Altså, jeg er jo der og har det som fokus. Men de samarbeidsinstansene har jo sin spisskompetanse, sine snevre mandater. Jeg opplever jo at jeg har litt en annen forståelse av, hos de fleste egentlig, instansene, en bedre og annerledes forståelse av hverdagslivet til de her familiene.

Informanten opplever at egen forståelse av hverdagslivet er bedre og annerledes enn samarbeidsinstansenes. Dette kan indikere at utdanning, erfaring og kompetansen som barnevernsansatte innehar bidrar til å utvikle en utdypet forståelse av hvordan kompleksitet kan påvirke familiers hverdagsliv. Funnet tyder på at det er behov for å løfte betydningen av familiers hverdagsliv i kommunale tjenester for å imøtekomme kompleksitet.

NAV beskrives av flere informanter som rigid og utilgjengelig i komplekse saker. Vanskelige formuleringer i vedtak fører til familiene ikke forstår hva de må gjøre, og dermed ikke får hjelpen de trenger. En informant kom med følgende eksempel:

Denne pappaen snakker, altså norsk er hans tredje språk. Og så viser han meg vedtaket, han skjønner ingenting. Han har prøvd å ringe inn til NAV og sittet i vent, hva var det han sa, i en time, og han har ikke fått den utbetalingen han skal ha. Og så leser jeg det vedtaket. Og jeg som selv har høyere utdanning, jeg skjønnte jo bare halvparten, det var ingen sammenheng i det. Det er jo helt krise.

Sitatet tyder på at vanskelige formuleringer i vedtak fra NAV kan skape større barrierer for sårbare familier, og dermed bidra til at kompleksitetsnivået øker. Kompleksitet krever at også NAV utøver skjønn i større grad, og må innta et hverdagslivsperspektiv for å komme familiers barrierer i møte. Det fremkom i et intervju at komplekse problemer kan generaliseres av NAV, og at hverdagslivsperspektivet ikke alltid får tilstrekkelig oppmerksomhet. Informanten ga blant annet følgende eksempel fra et møte med NAV i en kompleks sak:

«Sånn er det for alle. Alle som er i kontakt med NAV opplever det». De generaliserer.
«Sånn er det. Mange har hatt det vanskelig en periode. Og så blir man selvhjulpen. Da blir det bedre».

Sitatet antyder en generaliserende holdning til kompleksitet, og at familiens helhetlige livssituasjon ikke blir ivaretatt i vurderingen. Funnet handler om behovet for adekvate forventninger og krav til foreldre i komplekse livssituasjoner. Samlet sett kan

levetårutfordringer og medfølgende behov for tiltak hos NAV bli en opprettholdende faktor for kompleksitet og sosial ulikhet fordi systemet bidrar til å skape nye barrierer.

Samlet sett viser funnene at kompleksitet nødvendiggjør tverrfaglig bistand fra andre tjenester. Imidlertid erfares det at det er manglende fokus på familiens hverdagsliv og helhetssituasjonen til familien. Tjenestene er opptatt av egne kjerneoppgaver, og det beskrives som belastende for familiene når helhetsbildet ikke blir ivaretatt.

5 Diskusjon av funn

I dette kapitlet vil jeg drøfte undersøkelsens empiriske funn, med bakgrunn i presentert kunnskapsstatus og teoretisk rammeverk. Følgende problemstilling skal belyses:

Hvordan kan anvendelse av et hverdagslivsperspektiv i barneverntjenesten bidra til å forstå hjelpebehovet til familier med komplekse problem?

Problemstillingen drøftes med utgangspunkt i studiens tre forskningsspørsmål, som gjennom analysen utpekte tre hovedfunn. Kapitlet er delt inn tre deler, med hovedfunnene som overskrift og utgangspunkt for drøftingen. For å gi leseren god oversikt over hva som drøftes presenteres det i starten av hver del en tabell som inneholder oversikt av gjeldende forskningsspørsmål, funn og kategorier. Kapitlet avsluttes med en samlet drøfting av studiens problemstilling og tre hovedfunn.

5.1 Kompleksitet består av samvirkende problemer med kumulative ringvirkninger som er vanskelig å avdekke, hvor sosioøkonomisk knapphet både utløser og forsterker kompleksiteten

Tabell 3 viser undersøkelsens første forskningsspørsmål og hovedfunn, samt kategorier som belyser funnet. Dette vil være førende i drøftingen.

Forskingsspørsmål:		
Hvordan forstår saksbehandlere kompleksitet, og hvordan erfarer de at den kommer til uttrykk i hverdagslivet til familiene?		
Funn:		
Kompleksitet består av samvirkende problemer med kumulative ringvirkninger som er vanskelig å avdekke, hvor sosioøkonomisk knapphet både utløser og forsterker kompleksiteten.		
⇒ <i>Kompleksitet er som en tova knute- med en kumulativ effekt</i>	⇒ <i>Årsak eller symptomuttrykk- utfordringer med å avdekke og forstå samvirke av problemområder</i>	⇒ <i>Kompleksitet- et uttrykk for en betydelig mangeltilstand i hverdagen</i>

Tabell 3 - Første forskningsspørsmål, inkludert funn og kategorier

Kompleksitet forstås av informantene som mange problemer som utvikles over tid, problemene samvirker og beskrives som vanskelig å skille fra hverandre. I et av intervjuene fremkom det at kompleksitet kan ses på som en tova knute, hvor problemene vikler seg inn i hverandre og er vanskelig å skille fra hverandre. Barnevernet kan plassere problemene i ulike kategorier eller det som blir omtalt som «biter». Dette kan bety at helheten i familiens problemer ikke blir

avdekket i tilstrekkelig grad, noe som kan føre til mangler i den helhetlige vurderingen av familiens behov (Kojan et al., 2023).

En av informantene ga et eksempel på hvordan familiens problemer kan akkumulere fra barndom til ungdomsalder, og at problemene vises i ungdomsalder i form av rusmisbruk, psykiske helseproblemer og atferdsproblemer. Kojan og Fauske (2011) viser til at det i saker hvor foreldrene har svak eller manglende tilhørighet til arbeidsmarkedet, kan foreldrenes problemer være årsak til kontakt med barnevernet. Eksemplet med ungdommens utfordringer kan tyde på at familiens utfordringer og behov ikke har vært fanget opp, og at problemene har akkumulert over år. Dette kan være et resultat av at hverdagens selvfølgeligheter har vært skjulte barrierer for foreldrene, og at det kan ha ført til at hjelpeapparatet ikke har avdekket familiens utfordringer på et tidligere tidspunkt (Lorentsen, 2021). Videre synliggjør det kompleksiteten i situasjonen, og hvordan de ulike utfordringene kan samvirke. Barrierene kan gjøre det utfordrende for familien og be om hjelp. Først når barnet når ungdomsalder og problemene viser seg på en ny og kanskje mer synlig måte, blir det fanget opp og barnevernet kobles på. Tatt dette i betraktning vil det kunne være av betydning at familiens utfordringer vurderes i lys av hverdagslivsperspektivet. Et hverdagslivsperspektiv er opptatt av å kartlegge bredt, få innsikt i hvordan familien selv forstår og opplever utfordringene, familiens handlingsmønster og opplevelse av livskvalitet (Arntzen, Gramstad og Kristiansen, 2017, s. 190, referert i Lorentsen, 2021). Perspektivet kan bidra til å identifisere ressurser og utfordringer både hos ungdommen, men også i familien. Forståelsen som barnevernsansatte tilegner seg om familiens hverdagsliv og behov kan bidra til mer målrettet og tilpasset hjelp.

Funnene i undersøkelsen viser at det kan være en risiko for at problematikken forenkles i komplekse saker. Kompleksiteten kan føre til at barnevernsansatte fragmenterer problemene, i forsøket på å forstå og håndtere komplekse problem (Langsrud et al., 2020). En slik problemfragmentering kan også ses på som en forenkling av problematikken. Det kan tenkes at en forenkling av problematikken kan føre til at viktige komplekse sammenhenger mellom problemene blir usynliggjort. Imidlertid kan en fragmentering av problemene være nyttig i noen saker, da problemene blir synliggjort på en mer konkret måte, og det kan være enklere å gjøre en prioritering av problemene. Etter min mening vil det da være viktig å være bevisst konsekvenser en slik fragmentering kan ha, slik at viktig informasjon ikke går tapt.

Metaforen «hva kom først, høna eller egget» ble av en informant brukt for å synliggjøre barnevernets utfordring med å identifisere årsakssammenhenger i komplekse problem.

Metaforen illustrerer hvordan komplekse problemer kan involvere flere gjensidige påvirkende faktorer, som gjør det vanskelig å avdekke og forstå hvordan problemområdene samvirker. For barnevernsarbeidere kan det være like vanskelig å finne ut hva som forårsaket problemet, som det kan være å finne ut om høna eller egget kom først. Metaforen peker på viktigheten av å se problemene i en bred sammenheng, inkludert betydningen av familiens hverdagsliv og de faktorene som påvirker familiens situasjon.

Av undersøkelsen fremkom det at samtlige av informantene vurderte at kompleksitet i stor grad omhandler levekårs og sosioøkonomiske problemer, og at det er en sammenheng mellom disse. Resultatet samsvarer med tidligere forskning (Kojan & Storhaug, 2021). Dette utspiller seg på flere områder i hverdagslivet, og funnene tyder på at de sosioøkonomiske betingelsene påvirker hele familien, og at de blant annet kan oppleve utenforskap, manglende tilknytning til arbeidslivet, lite nettverk og manglende fritidsaktiviteter.

Forskning peker på at familier i barnevernet har dårligere levekår, enn den øvrige befolkningen. Hvilke konsekvenser har det for familier i hverdagen når økonomien ikke strekker til? En av informantene beskrev hvordan en families problemer knyttet til dårlig økonomi kan fremtvinge handlingsvalg som resulterer i at hverdagen blir enda mer utfordrende. Eksemplet omhandlet hvordan dårlig økonomi kunne føre til at familier flyttet i usentrale boliger i dårligere stand, for å spare penger. Noe som resulterte i ytterligere utfordringer i hverdagen med dårlig transporttilbud, økte strømregninger og ekstrautgifter.

5.2 Barnevernets faglige vurderinger og praksiser har en betydelig innvirkning i komplekse saker

Tabell 4 viser undersøkelsens andre forskningsspørsmål og hovedfunn, samt kategorier som belyser funnet. Dette vil være førende i drøftingen.

Forskningsspørsmål:			
Hvilke faglige vurderinger og tilnærminger gjør saksbehandler i undersøkelsen av familier med komplekse problem?			
Funn:			
Barnevernets faglige vurderinger og praksiser har en betydelig innvirkning i komplekse saker			
⇒ <i>Kompleksitet krever tilpasset tilnærming til familiens hverdagsliv, bred kartlegging og tilgjengelighet</i>	⇒ <i>Faglig skjønn og kompetanse-hverdagslivsperspektiv som en fingerspitzegefühl</i>	⇒ <i>Kompleksitet vanskeliggjør balansen mellom barnets beste og den helhetlige familiesituasjonen</i>	⇒ <i>Lovpålagte oppgaver får prioritet</i>

Tabell 4 - Andre forskningsspørsmål, inkludert funn og kategorier

Funnet tyder på at komplekse problem ofte kan involvere ulike faktorer og utfordringer som ikke nødvendigvis passer inn i standardiserte prosedyrer. I komplekse saker kan det være behov for å endre og tilpasse oppfølgingen, for å imøtekomme familiens situasjon. En informant beskrev tilpasning av møtetidspunkt for en mor som jobbet våkne nattevakter. I et annet eksempel tilpasset saksbehandler tidspunktet for et oppstartsmøte, og møte ble gjennomført på ettermiddagen hjemme hos familien. Dette kan tyde på at det er behov for å utforske hvordan ulike faktorer påvirker familiens hverdag, og at barnevernet tilpasser seg familiens behov.

Funnet viser at komplekse saker krever at barnevernet har en bred og systematisk tilnærming, som også kan innebærer en sortering av problemområder. Andre studier viser at barnevernet i økende grad har tatt i bruk manualer (Heggen & Dahl, 2017). Det fremkom av undersøkelsen at det benyttes manualer i kartleggingsfasen. Funnet kan tyde på at barnevernsansatte har fokus på bred og systematisk kartlegging i undersøkelsen, grunnet familiens sammensatte problemer. Manualer kan legge føringer for anvendelse av skjønn, og det kan være sårbart dersom barnevernsansatte på grunn av manglende kunnskapsgrunnlag ikke vurderer bruken av manualene kritisk (Heggen & Dahl, 2017). Dersom manualene ikke vurderes kritisk, og skjønnsbruken går ned, vil det kunne ha konsekvenser i komplekse saker? Manualene kan være utformet for å vurdere risiko (Kjær, 2017), samtidig som sosioøkonomisk knapphet og levekårsutfordringer blir ansett som ytre risikotrekk (Kojan & Fauske, 2011). Barnevernsarbeideres kunnskapsgrunnlag, refleksjon og kritiske vurderinger kan av den grunn ha betydning i anvendelse av manualer i vurdering av familier med komplekse problem (Bufdir, 2019).

Normen for møtevirksomhet i barnevernets tradisjonelle kontortid kan oppleves som en barriere for familier med komplekse problem. Det er av betydning å vurdere hvordan normen påvirker familiene. Undersøkelsens funn tyder på at det kan være en vilkårlighet i hjelpetilbudet, når det er opp til den enkelte saksbehandler å gjennomføre tilpasningen. Informantene fortalte om foreldre som har flere jobber, eller jobber natt for å få familiens økonomiske situasjon til å gå rundt. Familier med komplekse problem kan oppleve at normen for møtevirksomhet øker hverdagsstresset, og den samlede belastningen blir større (Clifford et al., 2015; Lorentsen, 2021). Dagens praksis hvor det er opp til den enkelte barnevernsarbeider å avgjøre om arbeidshverdagen skal tilpasses familiens hverdagsliv, kan sies å være sårbar.

Kan endring av barnevernets arbeidstid bidra til å skape færre barrierer for familier med komplekse problem? Hva vist Goliat som representerer barnevernet, tilpasser tjenesten til

familienes (Davids) behov? Noen foreldre kan oppleve det som en ekstra belastning å være nødt til å ta seg fri fra jobb for å stille på møter. Imidlertid kan det være at foreldre får fri med lønn når de skal i møter med barnevernstjenesten. For noen familier vil det kunne være mer praktisk dersom møter eller hjemmebesøk ble avholdt på ettermiddag- eller kveldstid. Belastningen og stresset som kan følge av kontakten med barnevernet kan kanskje reduseres for familiene i en slik situasjon. Samtidig vil det være av betydning å undersøke om en slik endring vil bidra til å redusere eller øke barrieren i familier for å søke hjelp. Et annet viktig element vil være om en slik løsning vil påvirke mulighet for samarbeid med andre tjenester. I komplekse saker kan det være behov for tjenester fra ulike instanser for å sikre familienes helhetlige behov. Funnene i denne undersøkelsen tyder likevel på at for noen familier kan det være hensiktsmessig at Goliat går til David.

Hverdagslivsperspektivet handler om å sette fokus på det vi ser på som en selvfølgelighet i hverdagen, men som kanskje ikke er en selvfølgelighet for familier med komplekse problem (Lorentsen, 2021). Av undersøkelsen fremkom et eksempel hvor informanten påpekte viktigheten av å spørre foreldrene direkte hva de opplever som hemmer de i oppfølgingen av barnet. Det handler om at ved å faktisk spørre og grave ned i barrierene, erkjennes viktigheten av å utforske dypere for å forstå de komplekse årsakene som bidrar til alle de manglende selvfølgelighetene som ligger til grunn for familiens situasjon. På denne måten kan barnevernet identifisere hindringer eller utfordringer som kan tas tak i og bidra til å bedre situasjonen for barnet.

Tjenesteansatte som samhandler direkte med brukeren, og som utøver skjønn i arbeidet sitt blir av Lipsky (1980) omtalt som bakkebyråkrater (Gilson, 2015). Skjønn og handlingsrom er en forutsetning for å kunne tilby individuelle tjenester. Funnet viser at håndtering av kompleksitet krever omfattende bruk av skjønn, kompetanse og vurderinger. Det faglige skjønnet utpekes som viktig for å kunne gjøre individuelle tilpasninger for å imøtekomme familiens behov. Som vi har sett så har det faglige verktøyet eller perspektivet som barnevernsansatte anvender innvirkning på skjønnsutøvelsen. I manualer styres skjønnet mer strukturert, og et hverdagslivsperspektiv vil kunne vektlegge andre faktorer enn et risikoperspektiv.

Funnet viser at det faglige skjønnet som anvendes, kan spille en betydelig rolle i forståelsen av kompleksitet. Faglig kunnskap om sammenhengen mellom sosioøkonomiske utfordringer og kompleksitet, og hvordan problemene kan akkumuleres har betydning. Et hverdagslivsperspektiv søker innsikt i familiens hverdag, stiller spørsmål og innhente

familiens opplevelser av egen situasjon (Arntzen, Gramstad og Kristiansen, 2017, s. 190, referert i Lorentsen, 2021). Dette vil kunne gi barnevernet et grundig informasjonsgrunnlag og et helhetlig bilde av familiens hverdagsliv i vurderinger av hjelpebehov. Forvaltningsskjønn for bakkebyråkrater handler om fortolkningsrommet i anvendelsen av regelverket (Røhnebæk, 2016). Barnevernsansatte bruker skjønn når de foretar vurderinger, og barnets beste krever høy kompetanse og skal være førende for vurderingene (Bufdir, 2019; Grunnloven, 1814). Undersøkelsens funn viser at hverdagslivsperspektivet anvendes i noen komplekse saker. Dette tyder på at barnevernsansatte har handlingsrom til å tilpasse tilnærmingen basert på familiens spesifikke behov, uten å være begrenset av barnevernstjenestens rammer. Anvendelsen av hverdagslivsperspektivet kan tilpasses den konkrete konteksten i hver enkelt sak. Dette reflekterer behovet for perspektiv som innebærer en helhetlig tilnærming som hensyntar ulike omstendigheter og utfordringer som hver familie opplever.

Undersøkelsens funn viser at det kan være motstridene forståelse av hva som er barnets beste, dette er sammenfallende med studien til Kojan og Fauske (2011). For at en lik virkelighetsforståelse skal oppnås, må barnevernet søke å forstå det foreldrene forstår. Et hverdagslivsperspektiv søker å forstå den andres livsverden bedre (Schutz, 1972/1976/2005), og målet må være å oppnå barnets beste gjennom økt forståelse av hva det komplekse innebærer.

Undersøkelsen viser at barn kan bli symptomberer av familiens kompleksitet. I et hverdagslivsperspektiv kan dette forstås som en anerkjennelse av at foreldrenes sosioøkonomiske situasjon og belastningene som familien opplever, kan påvirke foreldrenes evne til å utføre foreldreoppgaver tilstrekkelig (Lorentsen, 2021). Perspektivet søker å forstå hvordan familiens daglige erfaringer og utfordringer påvirker deres fungering som foreldre (Schutz, 1972/1976/2005). Det er grunn å anta at sosioøkonomisk knapphet kan ha konsekvenser for hvordan foreldre håndterer sine omsorgsoppgaver. I et risikoperspektiv kan funnet tolkes som at barn og ungdom i familier med komplekse problem kan være mer sårbare for å utvikle problemer på bakgrunn av familiens utfordringer. Funnet tyder på at barnevernet i slike tilfeller kan fokusere på de synlige symptomene, mens de underliggende komplekse utfordringene som forårsaker symptomene blir undervurdert. Perspektivet søker å identifisere og håndtere risikofaktorer som kan påvirke barn og unges utvikling (Bufdir, 2022; Kjær, 2019) Dette viser betydningen av individuelle vurderinger, og at barnevernsansatte er bevisst sammenhengen mellom kompleksitet og foreldrenes håndtering av omsorgsoppgaver. Begge

perspektivene bidrar til å forstå kompleksitet i familiens situasjon, så det ene perspektivet utelukker ikke nødvendigvis det andre.

Funnene i undersøkelsen viser at barnevernsarbeidere ikke anser levekårsutfordringer som et barnevernsfaglig anliggende. Lovverket viser til en samarbeidsplikt når det er nødvendig for å gi et helhetlig og samordnet tjenestetilbud (Barnevernsloven, 2021). Kojan et al. (2023) peker på ulike idealtyper som viser i hvilken grad barnevernsarbeidere er fattigdomsorienterte. Idealtypen som betegnes som ikke fattigdomsorienterte anser ikke fattigdom som et område som barnevernstjenesten skal håndtere. Den ikke fattigdomsorienterte ble også synlig i denne studien. Her må det være lovt å under seg over at situasjonen er lik i dag, som for tjue år siden når Andenæs (2004) påpekte at familiene i barnevernet befant seg nederst på levekårsstatistikker, samtidig som fattigdomsproblematikk ikke ble betraktet som et barnevernsfaglig arbeidsområde. Selv om det ikke ligger i barnevernstjenestens mandat å bekjempe fattigdomsproblematikk, vil det likevel kunne ha betydning for barn og familier at barnevernsansatte undersøker levekår, og i samarbeid med NAV bidrar til sikring av familiens levekår.

I Prop. 133 L (2020-2021) beskrives det at ny barnevernslov skal være bedre tilpasset dagens samfunn, og at lovens tydeliggjøring av kommunens ansvar skal bidra til en vektlegging av tidlig innsats og forebygging. Barnevernsloven (2021) har som formål å sikre at barn og unge får nødvendig hjelp til rett tid, og bidra til gode og trygge oppvekstvilkår. På bakgrunn av undersøkelsens funn, og tidligere forskning kan det være verdt å stille spørsmålet om det er mulig å ivareta kompleksitet, om de sosioøkonomiske utfordringene ikke blir ivaretatt? Kan barnevernstjenesten innfri formålsbestemmelsen i loven, samtidig som levekårsutfordringer ikke anses som et barnevernsfaglig mandat? Manglende forståelse for hvordan sosioøkonomiske faktorer påvirker familiers hverdagsliv kan føre til begrensninger i barnevernstjenestens samarbeid med andre instanser, og en ensidig tilnærming til familiens behov (Kojan & Storhaug, 2021).

Lipskys (2010) teori peker på hvordan bakkebyråkrater må prioritere lovpålagte oppgaver på bekostning av andre hensyn (Gilson, 2015). Undersøkelsens funn tyder på at barnevernsansatte opplever å måtte prioritere oppgaver knyttet til lovgivningen, selv om det de har andre oppgaver som også vurderes som viktig. Lipskys (2010) teori viser til at bakkebyråkrater må fatte beslutninger under tidspress (Gilson, 2015), noe som kan føre til at det ikke er tid til å foreta helhetlige vurderinger. I barnevernet kan dette bety at

barnevernsansatte fatter beslutninger grunnet tidspress, selv om det kan føre til at de ikke klarer ta hensyn til den helhetlige situasjonen i familien. Grunnet knappe resurser og høy arbeidsmengde er det begrenset rom til å reflektere grundig over handlinger eller utforske alternative tilnærminger. Noe som kan bety at de velger rutinemessige tilnærminger, i stedet for å tilpasse seg familiens spesifikke behov.

5.3 Strukturelle rammer påvirker saksbehandlers handlingsrom i komplekse saker

Tabell 5 viser undersøkelsens tredje forskningsspørsmål og hovedfunn, samt kategorier som belyser funnet. Dette vil være førende i drøftingen.

Forskningsspørsmål:	
Hvilken betydning har strukturelle rammer i barnevernet og i samarbeid for anvendelsen av hverdagslivsperspektivet i komplekse saker?	
Funn:	
Strukturelle rammer påvirker saksbehandlers handlingsrom i komplekse saker	
⇒ <i>Barnevernets strukturelle rammer har innvirkning på utøvelsen av hverdagslivsperspektivet</i>	⇒ <i>Samarbeid i komplekse saker- en balanse mellom faglige mandat og familiens behov</i>

Tabell 5 - Tredje forskningsspørsmål, inkludert funn og kategorier

Om familiens hverdagsliv og konsekvenser av sosioøkonomisk knapphet blir tematisert i intern veiledning er avhengig av den enkelte barnevernsarbeider. Dersom ledelsen fokuserer på resultatoppnåelse, effektivitet og strukturelle rammer, viser funnet at kan det føre til at hverdagslivets betydning blir nedprioritert i vurderingene. Funnet indikerer at ledelsens anerkjennelse av familiers hverdagsliv har betydning. Det kan oppstå intern mostand mot individuelle tilpasninger i komplekse saker. Dette kan indikere behovet for økt kompetanse blant ansatte, da slike vurderinger krever en grundig forståelse av kompleksitet og konsekvenser av sosioøkonomisk knapphet, samt evne til å balansere strukturelle krav og hensynet til barnets beste (Bufdir, 2022).

Funnet peker også på hvordan barnevernets strukturelle rammer, og særlig økonomi, kan påvirke barnevernsansattes handlingsrom og utøvelse av faglig skjønn (Sundbo, 2002, referert i Røhnebæk, 2016). Det kan være betydningsfullt å diskutere hvordan budsjettmessige begrensninger påvirker barnevernsansattes mulighet til å tilpasse seg familiens behov og til å anvende hverdagslivsperspektivet i praksis. Knapphet på økonomiske ressurser kan føre til at barn og familier ikke mottar den hjelpen som egentlig er vurdert som riktig. Krav om

kostnadsbesparelser kan vurderes å komme i konflikt med en helhetlig og tilpasset tilnærming til familiene.

Funnet viser at kompleksitet i familier livssituasjon krever tverrfaglig bistand fra andre tjenester. For å kunne imøtekomme familiens helhetssituasjon er det behov for god samordning og samarbeid mellom de ulike tjenestene (Prop. 133 L (2020-2021)). Imidlertid viser funnet at det er manglende fokus på familiens hverdagsliv og helhetssituasjon, noe som kan være belastende for familiene når deres behov ikke blir ivaretatt. Barn og familier mottar ofte tiltak fra flere tjenester (Kojan & Storhaug, 2021; Prop. 133 L (2020-2021)). Tjenestene bør i slik tilfelle hensynta omfanget av møtevirksomhet, og den totale belastningen for familier med komplekse problem.

I neste del presenteres en avsluttende drøfting av studiens hovedfunn, med utgangspunkt i et hverdagslivsperspektiv. Avslutningen søker å oppsummere funnene, og besvare undersøkelsens problemstilling.

5.4 Avsluttende drøfting med utgangspunkt i hverdagslivsperspektivet

Det første forskningsspørsmålet og hovedfunnet kan gi et grunnlag for å besvare den overordnede problemstillingen, da det søker å oppnå en forståelse av hvordan saksbehandlere forstår kompleksitet og hvordan det kommer til uttrykk.

Et hverdagslivsperspektiv har som søker å kartlegge familienes daglige aktiviteter. Gullestad (1989) peker på at hverdagslivet inneholder ulike dimensjoner, og særlig to blir beskrevet som viktige. Det handler om *hverdagslivet som erfaring og livsverden*, og *den daglige organiseringen av oppgaver og virksomheter*. Slik jeg forstår hverdagslivsperspektivet handler det om å søke en forståelse av hvordan familier med komplekse problem lever sine liv i hverdagen. Den første dimensjonen omhandle også å fokusere på familiens egne opplevelser i hverdagen, og søker familiens opplevelser som preger hverdagen. Av min oppfatning handler den andre dimensjonen om hvordan familien strukturerer og håndterer hverdagslige aktiviteter og gjøremål. Dette omhandler alt som familien tar del i, som for eksempel jobb, skole, husarbeid og kontakt med nettverk. Hvilke skjulte barrierer, selvfølgeligheter og opplevelser har familien? Hverdagslivsperspektivet handler om å grave for å forstå. Det første hovedfunnet viser hvordan saksbehandlere forstår kompleksitet, og hvordan det kommer til uttrykk i familier med komplekse problem. Funnet viser at kompleksitet kan forstås slik:

Kompleksitet består av samvirkende problemer med kumulative ringvirkninger som er vanskelig å avdekke, hvor sosioøkonomisk knapphet både utløser og forsterker kompleksiteten.

Funnet tyder på at kompleksitet nødvendiggjør innhenting av informasjon, i et slikt omfang at familiens helhetlige hverdagsliv forstås. Hverdagslivsperspektivet søker å forstå helheten i familiens situasjon, og kan bidra til å avdekke skjulte barrierer, og hva som er og ikke er selvfølgeligheter i familiens hverdagsliv (Gullestad, 1989; Schutz, 1972/1976/2005; Zahavi & Overgaard, 2014). Lorentsen (2021) peker på at de mest betydningsfulle selvfølgelighetene kan være de minst åpenbare, og ofte oversette. Et hverdagslivsperspektiv handler om å klare å hente bredden i livene til familiene, samt grave og undersøke for å finne ut hva som er barrierene for den enkelte. Funnet indikerer at de kumulative ringvirkningene av kompleksitet kan være vanskelig å avdekke. Et hverdagslivsperspektiv kan bidra til å bedre finne årsaker av kumulative effekter, og hvordan sosioøkonomisk knapphet kan utløse og forsterke kompleksiteten.

Det andre hovedfunnet indikerer at barnevernets vurderinger og handlinger er av betydning i saker som er komplekse. Funnet viser følgende:

Barnevernets faglige vurderinger og praksiser har en betydelig innvirkning i komplekse saker.

I et hverdagslivsperspektiv kan familiens hverdagsliv ses på som en ramme for undersøkelsen, hvor rammen kan forstås som barnevernets forståelse av den helhetlige situasjonen i familien. En slik måte å tenke på kan belyse viktigheten av at en undersøkelse tilpasses hver enkelt familie. I tillegg vil det kunne ivareta familienes barrierer, og ta sikte på å minske belastningen for allerede sårbare familier. Funnet viser at kompleksitet nødvendiggjør en tilpasning til familienes hverdagsliv, bred kartlegging og tilgjengelighet. Kartleggingen kan gjøres med utgangspunkt i et hverdagslivsperspektiv, hvor det handler om å forstå hvordan familien til daglig lever sitt liv, og tilpasse undersøkelsen deretter (Gullestad, 1989).

I vurdering av barnets beste kan et hverdagslivsperspektiv bidra til å se barnets helhetlige situasjon. I lys av en problemfragmentering (Langsrud et al., 2020), kan det tolkes som at barnets beste vurderes utfra enkeltsituasjoner. Et hverdagslivsperspektiv vil kunne hensynta hverdagslivet til familiene, og bedre barnevernets forståelse av hvordan de komplekse problemene i familien kan påvirke barnet. Dette kan være av betydning når barnets beste

vurderes, og barnevernet skal tilpasse støtte og hjelp til familien. Vurdering av barnets beste nødvendiggjør teoretisk kompetanse om «konsekvenser av vedvarende lav sosioøkonomisk status» og «risiko- og beskyttelsesfaktorer» i barnets helhetlige situasjon (Bufdir, 2022). Den barnevernsfaglige kunnskapen innebærer kunnskap om barn, særskilte behov og deres hverdagsliv (Bufdir, 2019). Dette kan forstås som at hverdagslivsperspektivet sammen med kunnskapsperspektiver kan gi grunnlag for den helhetlige forståelsen av familiens behov.

Funnet indikerer at lovpålagte oppgaver får prioritet, noe som kan resultere i manglende tid til faglig refleksjon. Dette kan bety at saksbehandlere ikke alltid har tid til å forstå og grundig vurdere familiens sammensatte situasjon. Dette kan igjen resultere i at viktige faktorer som sosioøkonomisk knapphet, ikke belyses i tilstrekkelig grad i de faglige vurderingene.

Studiens tredje hovedfunnet viser at barnevernstjenestens strukturelle rammer påvirker saksbehandlers mulighet til å anvende skjønn og et hverdagslivsperspektiv i komplekse saker. Funnet indikerer at i samarbeid med andre tjenester kan det være en «hårfin» balanse mellom ivaretagelse av familiens helhetlige behov, og tjenestenes mandat. Funnet viser:

Strukturelle rammer påvirker saksbehandlers handlingsrom i komplekse saker.

I dette inngår hvilke perspektiver som anvendes i barnevernets interne veiledning. Studiens funn antyder at det kan være en vilkårlighet i om det er fokus på konsekvenser av familiers hverdagsliv og sosioøkonomisk knapphet i veiledningen. Lederens rolle er også av betydning. Lederens prioriteringer kan ha betydning for anvendelsen av hverdagslivsperspektiv i faglige vurderinger. Undersøkelsens funn viser at lederens anerkjennelse av konsekvenser av familiers hverdagsliv, kan ha betydning i komplekse saker. Kan det være slik at ledere er i samme situasjon som saksbehandlere, og opplever en knapphet på tid? Eller kan manglende prioritering av familiers hverdagsliv handle om manglende kunnskap, eller sterkt fokus på strukturelle føringer? Funnet kan forstås som at det er behov for økt kunnskap om kompleksitet og konsekvenser av vedvarende sosioøkonomisk knapphet i barnevernet.

Hverdagslivet til familiene består av mer enn kontakten med barnevernet. Funnet viser behovet for å samarbeide med andre instanser i komplekse saker. Kontakt med andre tjenester kan påvirke familiens helhetlige bilde. Hverdagslivsperspektivet vektlegger betydningen av å se familiens kontakt med andre tjenester i et helhetlig bilde, og forstå hvordan det kan påvirke familiens hverdag. Et hverdagslivsperspektiv vil kunne bidra til å se familiens utfordringer i en større sammenheng og til å avdekke om familien er i behov av tiltak fra andre tjenester.

Imidlertid viser undersøkelsen at det kan være manglende fokus på familiens hverdagsliv og den helhetlige situasjonen i samarbeid mellom tjenestene. Dette kan føre til at familiens behov ikke i tilstrekkelig grad blir ivaretatt. Manglende helhetsforståelse kan også føre til at familier opplever økt belastning, i en allerede krevende hverdag. I samarbeid på tvers av tjenester kan et hverdagslivsperspektiv føre til en helhetlig forståelse av familiens hverdagsliv, som kan gi grunnlag for helhetlige og samordnede tiltak som er i tråd med loven (Barnevernsloven, 2021; NAV-loven, 2006).

6 Oppsummering og konklusjon

Samlet viser undersøkelsen at et hverdagslivsperspektiv kan gi en ramme for å forstå kompleksiteten i familiens situasjon. Perspektivet fokuserer på at barnevernsansatte må grave dypt for å avdekke familiers skjulte barrierer i hverdagen og for å få en forståelse av familiens hverdagsliv. Perspektivet søker å innhente familienes egen erfaring av hverdagen, noe som inkluderer hvordan oppgaver og virksomheter organiseres. Hverdagslivsperspektivet kan bidra til å identifisere konsekvenser av sosioøkonomisk knapphet, som kan være vanskelig for det blotte øyet å se.

Barnevernets vurderinger og praksiser har betydelig innvirkning i komplekse saker. I barnevernets praksis kan anvendelsen av et hverdagslivsperspektiv bidra til å tilpasse undersøkelsen til familiens hverdag. En bred kartlegging som er i tråd med perspektivet vil kunne bidra til at barnevernet forstår helheten i familiens hverdagsliv og til å identifisere behovene på en grundig måte.

Barnevernets strukturelle rammer, inkludert veiledning, økonomi og lederens prioriteringer, kan påvirke saksbehandlers handlingsrom i komplekse saker. Noe som kan bety at det oppstår utfordringer i saksbehandlers balanse mellom ivaretagelse av familiens helhetlige behov og tjenestens strukturelle rammer. Funnet indikerer at samarbeid mellom ulike tjenesten er viktig i komplekse saker. Et hverdagslivsperspektiv på tvers av tjenester kan bidra til mer målrettet og helhetlig hjelp til familiene.

Konklusjon basert på undersøkelsens problemstilling:

Hvordan kan anvendelse av et hverdagslivsperspektiv i barneverntjenesten bidra til å forstå hjelpebehovet til familier med komplekse problem?

Samlet viser undersøkelsen at anvendelse av et hverdagslivsperspektiv kan bidra til å forstå hjelpebehovet til familier med komplekse problem. Perspektivet kan gi barnevernstjenesten en dypere forståelse av familiens situasjon, identifisere skjulte barrierer og konsekvenser av sosioøkonomisk knapphet, og tilrettelegge for en mer helhetlig og tilpasset tilnærming av barnevernets praksis. Imidlertid kan undersøkelsens funn tyde på at det er behov for å øke fokuset på familiens helhetlige situasjon og hverdagsliv, både i barnevernstjenesten og i samarbeid mellom tjenester.

Når det gjelder anvendelse av ulike perspektiver tyder undersøkelsen på at anvendelsen av et hverdagslivsperspektiv ikke utelukker bruk av andre perspektiver. Kompleksitet krever både kunnskap, kompetanse og skjønnsutøvelse. Et hverdagslivsperspektiv kan anvendes for å forstå familiers risikofaktorer.

6.1 Implikasjon for videre forskning

Som en del av denne studien, har følgende spørsmål utpekt seg som mulige retninger for videre forskning:

- o Det kan være av betydning å utforske hvordan barnevernets åpningstider og tilgjengelighet kan oppleves som barrierer for familier med komplekse problem. Ville en omstilling av barnevernet til en turnustjeneste bidra til å redusere eller øke barrieren for foreldre til å be om hjelp? Ville det påvirke samarbeid mellom tjenester?
- o Kan en implementering av et hverdagslivsperspektiv i den kommunale barnevernstjenesten føre til mer treffsikker hjelp for familier med komplekse problem?
- o Hvordan påvirker barnevernets strukturelle rammer anvendelsen av et hverdagslivsperspektiv? Hvordan påvirker lederes prioriteringer og kompetanse evnen til å sikre at betydningen av hverdagslivet til familier med komplekse problem blir hensyntatt i barnevernstjenestens praksiser og vurderinger?

Referanseliste

Lovverk og proposisjoner

Barnevernloven. (1992). *Lov om barneverntjenester* (LOV-1992-07-17-100). Lovdata.
<https://lovdata.no/lov/1992-07-17-100>

Barnevernsloven. (2021). *Lov om barnevern (barnevernsloven - bvl)* (LOV-2021-06-18-97). Lovdata. <https://lovdata.no/lov/2021-06-18-97>

Grunnloven. (1814). *Kongeriket Norges Grunnlov* (17.05.1814). Lovdata.
<https://lovdata.no/lov/1814-05-17>

NAV-loven. (2006). *Lov om arbeids- og velferdsforvaltningen* (16.06.2006 nr. 20). Lovdata.
<https://lovdata.no/lov/2006-06-16-20>

Prop. 133 L (2020-2021). *Lov om barnevern (barnevernsloven) og lov om endringer i barnevernloven 09.04.2021*. Barne- og familiedepartementet.
<https://lovdata.no/pro/forarbeid/prop-133-l-202021>

Rapporter

Bufdir. (2019). *Utredning av kompetansehevingstiltak i barnevernet* (Rapportnummer 04/2019). 978-82-8286-33-4). Barne-, ungdoms og familiedirektoratet. Hentet 04.05.2024 fra <https://www2.bufdir.no/globalassets/bufdirs-kompetanseutredning-enedelig.pdf>

Bufdir. (2022). *Faglige anbefalinger om kompetansekrav og utdanning for kommunalt barnevern* (978-82-8286-394-0). Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet. Hentet 04.05.2024 fra <https://www.bufdir.no/contentassets/ed7a489b2fbf4c808e4637c037e51450/kompetanse-og-utdanning-for-kommunalt-barnevern-anbefalinger.pdf>

Clifford, G., Fauske, H., Lichtwarck, W. & Marthinsen, E. (2015). *Minst hjelp til dem som trenger det mest. Sluttrapport fra forsknings- og utviklingsprosjektet «Det nye barnevernet»*, Artikkel 6/2015. Hentet 30.04.2024 fra https://nordlandsforskning.no/sites/default/files/files/Rapport_06_2015.pdf

Koian, B. H. & Storhaug, A. S. (Red.). (2021). *Barnevern og sosioøkonomisk ulikhet – sammenhenger, forståelser og ansvar* [Rapportserie for sosialt arbeid]. NTNU Institutt for sosialt arbeid. Hentet 28.04.2024 fra <https://samforsk.no/uploads/files/Publikasjoner/Barnevern-og-sosiookonomisk-ulikhet.pdf>.

Bøker

Denscombe, M. (2021). *The Good Research Guide: Research Methods for Small-Scale Social Research Projects* (7. utg.). McGraw-Hill Education (UK).

Gullestad, M. (1989). *Kultur og hverdagsliv : på sporet av det moderne Norge*. Universitetsforlaget.

- Haugli, T. (2020). Hensynet til barnets beste. I N. Høstmælingen, E. S. Kjørholt & K. Sandberg (Red.), *Barnekonvensjonen - Barns rettigheter i Norge* (4. utg., s. 55-78). Universitetsforlaget.
- Kvale, S. & Brinkmann, S. (2009/2015). *Det kvalitative forskningsintervju* (T. M. Anderssen & J. Rygge, Overs.; 3. utg.). Gyldendal akademisk.
- Schutz, A. (2005). *Hverdagslivets sosiologi : en tekstsamling* (M. S. Larsen, Overs.). Hans Reitzels Forlag. (Opprinnelig utgitt 1972/1976)
- Thagaard, T. (2018). *Systematikk og innlevelse en innføring i kvalitative metoder* (5. utg.). Fagbokforlaget.
- Thomassen, M. (2020). Hermeneutikk som refleksjon og livsfortolkning. I D. Jenssen, M. Kjørstad, S. Seim & P. A. Tufte (Red.), *Vitenskapsteori for sosial- og helsefag* (1. utg., s. 162-188). Gyldendal Akademisk.
- Zahavi, D. & Overgaard, S. (2014). Fænomenologisk sosiologi - hverdagslivets subjekt IM. H. Jacobsen & S. Kristiansen (Red.), *Hverdagslivet: Sociologier om det upåagtede* (2. utg., s. 169-198). Hans Reitzels Forlag.

Artikler og avhandlinger

- Akosa, F. & Asare, B. E. (2017). Street-level bureaucrats and the exercise of discretion. *Global encyclopedia of public administration, public policy, and governance*, 1-6. https://doi.org/http://dx.doi.org/10.1007/978-3-319-31816-5_3353-1
- Andenæs, A. (2004). Hvorfor ser vi ikke fattigdommen? Fra en undersøkelse om barn som blir plassert utenfor hjemmet. *Nordisk sosialt arbeid*, 24(1), 19-33. <https://doi.org/https://doi.org/10.18261/ISSN1504-3037-2004-01-03>
- Bjerklund, M. (2023). 9. Bakkebyråkrater: Førstelinja i samhandling med brukere i kriser. I H. Haukelien & T. E. Lunder (Red.), *Hvordan kommuner tenker. Politikk- og praksisnær forskning i kommunale virkeligheter*. (s. 187-209) (Books). Universitetsforlaget. <https://doi.org/doi:10.18261/9788215054544-23-09>
- Fauske, H., Kvaran, I. & Lichtwarck, W. (2017). Hjelpetiltak i barnevernet: Komplekse problemer og usikre virkninger. *Fontene forskning: et tidsskrift fra Fellesorganisasjonen (FO)*, 10(2/2017), 45-58. Hentet 06.05.24 fra <https://fontene.no/forskning/hjelpetiltak-i-barnevernet-6.584.865566.6125eeeb60>
- Gilson, L. L. (2015). Michael Lipsky, Street-Level Bureaucracy: Dilemmas of the Individual in Public Service. I M. Lodge, E. C. Page & S. J. Balla (Red.), *The Oxford Handbook of Classics in Public Policy and Administration* (s. 1-24). Oxford University Press. <https://doi.org/>
- Heggen, K. & Dahl, S. L. (2017). Barnevernets kunnskapsgrunnlag. *Fontene forskning*, 10(1), 70-83. Hentet 11.05.2024 fra https://www.researchgate.net/profile/Silje-Dahl/publication/317956239_Barnevernets_kunnskapsgrunnlag/links/5af2bb16458515c283797cb0/Barnevernets-kunnskapsgrunnlag.pdf

- Kjær, A.-K. B. (2017). Fra profesjonelt skjønn til strukturerte maler i barnevernundersøkelser. *Tidsskrift for familierett, arverett og barnevernrettslige spørsmål*, 15(4), 305-328. <https://doi.org/https://doi-org.mime.uit.no/10.18261/issn.0809-9553-2017-04-04>
- Kjær, A.-K. B. (2019). Risikovurderinger i barnevernet – hva innebærer det og når trengs det? *Tidsskrift for familierett, arverett og barnevernrettslige spørsmål*, 17(2), 131-149. <https://doi.org/https://doi.org/10.18261/issn.0809-9553-2019-02-03>
- Kojan, B. H. & Fauske, H. (2011). Et klasseperspektiv på barnevernets familier. *Tidsskrift for velferdsforskning*, 14(2), 95-109.
- Kojan, B. H., Ulset, G., Paulsen, V. & Storhaug, A. S. (2023). Barnevernsarbeideres forståelser og håndtering av fattigdom. *Fontene forskning: et tidsskrift fra Fellesorganisasjonen (FO)*, 16(2), 4-16. Hentet 01.05.2024 fra <https://fontene.no/forskning/barnevernsarbeideres-forstaelser-og-handtering-av-fattigdom-6.584.1011927.1b25b00142>
- Langsrud, E., Fauske, H. & Lichtwarck, W. (2017). Et maktperspektiv på «gode nok foreldre» i barnevernets kontekst. *Tidsskriftet Norges Barnevern*, 94(2), 126-138. <https://doi.org/https://doi.org/10.18261/issn.1891-1838-2017-02-05>
- Langsrud, E., Lichtwarck, W. & Fauske, H. (2020). Barneverntjenestens problemfragmentering i lys av kompleksitetsteori: En lineær problemløsningsstrategi innenfor et ikke-lineært system? *Tidsskrift for velferdsforskning*, 23(2), 113-125. <https://doi.org/https://doi.org/10.18261/issn.0809-2052-2020-02-03>
- Lorentsen, A.-B. (2021). *Hverdagslivsperspektiv i barnevernet? : en kvalitativ studie av mødres erfarte hverdagsliv* [UiT Norges arktiske universitet, Fakultet for humaniora, samfunnsvitenskap og lærerutdanning]. Tromsø. <https://hdl.handle.net/10037/21271>
- NESH. (2021). *Forskningsetiske retningslinjer for samfunnsvitenskap og humaniora* (5. utg.) [Web-versjon]. NESH - Den nasjonale forskningsetiske komité for samfunnsvitenskap og humaniora. Hentet 16.04.24 fra <https://www.forskningsetikk.no/globalassets/dokumenter/4-publikasjoner-som-pdf/forskningsetiske-retningslinjer-for-samfunnsvitenskap-og-humaniora.pdf>
- Røhnebæk, M. (2016). Fra bakkebyråkrati til skjermbyråkrati. *Tidsskrift for velferdsforskning*, 19(4), 288-304. <https://doi.org/10.18261>

Nettsider

- Nettskjema*. [Nettskjema er et nettbasert undersøkelsesverktøy utviklet av Universitetet i Oslo som gir deg muligheten til å lage, lagre og administrere undersøkelser og datainnsamling.]. Universitetet i Oslo. <https://nettskjema.no/>
- Staff, A. (2015, 23.06.2015). *Bias*. De nasjonale forskningsetiske komiteene. Hentet 24.04.2024 fra <https://www.forskningsetikk.no/ressurser/fbib/uavhengighet/bias/>
- Statistisk sentralbyrå. (2022, 06.07.2023). *Barnevern*. Hentet 10.05.24 fra <https://www.ssb.no/sosiale-forhold-og-kriminalitet/barne-og-familievern/statistikk/barnevern>

Vedlegg 1: Prosjektgodkjenning Sikt

Vurdering av behandling av personopplysninger

Referansenummer

615567

Vurderingstype

Automatisk

Dato

14.12.2023

Tittel

Hverdagsliv til familier med komplekse problem i kontakt med barnevernet

Behandlingsansvarlig institusjon

UiT Norges Arktiske Universitet / Fakultet for humaniora, samfunnsvitenskap og lærerutdanning / Institutt for barnevern og sosialt arbeid

Prosjektansvarlig

Anne-Berit Lorentsen-Dybdal

Student

Camilla Iselin Krey

Prosjektperiode

05.12.2023 - 01.07.2024

Kategorier personopplysninger

Alminnelige

Lovlig grunnlag

Samtykke (Personvernforordningen art. 6 nr. 1 bokstav a)

Behandlingen av personopplysningene er lovlig så fremt den gjennomføres som oppgitt i meldeskjemaet. Det lovlige grunnlaget gjelder til 01.07.2024.

[Meldeskjema](#)

Grunnlag for automatisk vurdering

Meldeskjemaet har fått en automatisk vurdering. Det vil si at vurderingen er foretatt maskinelt, basert på informasjonen som er fylt inn i meldeskjemaet. Kun behandling av personopplysninger med lav personvernulempe og risiko får automatisk vurdering. Sentrale kriterier er:

- De registrerte er over 15 år
- Behandlingen omfatter ikke særlige kategorier personopplysninger;
  - Rasemessig eller etnisk opprinnelse
  - Politisk, religiøs eller filosofisk overbevisning
  - Fagforeningsmedlemskap
  - Genetiske data
  - Biometriske data for å entydig identifisere et individ
  - Helseopplysninger
  - Seksuelle forhold eller seksuell orientering
- Behandlingen omfatter ikke opplysninger om straffedommer og lovovertridelser
- Personopplysningene skal ikke behandles utenfor EU/EØS-området, og ingen som befinner seg utenfor EU/EØS skal ha tilgang til personopplysningene
- De registrerte mottar informasjon på forhånd om behandlingen av personopplysningene.

Informasjon til de registrerte (utvalgene) om behandlingen må inneholde

- Den behandlingsansvarliges identitet og kontaktopplysninger
- Kontaktopplysninger til personvernombudet (hvis relevant)
- Formålet med behandlingen av personopplysningene
- Det vitenskapelige formålet (formålet med studien)
- Det lovlige grunnlaget for behandlingen av personopplysningene
- Hvilke personopplysninger som vil bli behandlet, og hvordan de samles inn, eller hvor de hentes fra
- Hvem som vil få tilgang til personopplysningene (kategorier mottakere)
- Hvor lenge personopplysningene vil bli behandlet
- Retten til å trekke samtykket tilbake og øvrige rettigheter

Vi anbefaler å bruke vår [mal til informasjonsskriv](#).

Informasjonssikkerhet

Du må behandle personopplysningene i tråd med retningslinjene for informasjonssikkerhet og lagringsguider ved behandlingsansvarlig institusjon. Institusjonen er ansvarlig for at vilkårene for personvernforordningen artikkel 5.1. d) riktighet, 5. 1. f) integritet og konfidensialitet, og 32 sikkerhet er oppfylt.

Vedlegg 2: Informasjonsskriv og samtykkeerklæring

Vil du delta i forskningsprosjektet

Hverdagsliv til familier med komplekse problem i kontakt med barnevernet

Dette er et spørsmål til deg om å delta i et forskningsprosjekt hvor formålet er å undersøke i hvilken grad saksbehandlere i barneverntjenesten anvender et hverdagslivsperspektiv i vurderingen av hjelpebehov til familier med komplekse problemer. I dette skrevet gir vi deg informasjon om målene for prosjektet og hva deltakelse vil innebære for deg.

Formål

Forskning viser at det er en overrepresentasjon av familier med lav sosioøkonomisk status som er i kontakt med barnevernet. Lav sosioøkonomisk status innebærer betydelig knapphet på ressurser med tanke på økonomi, bolig, utdanning, helse mm. Formålet med prosjektet vil være å få innsikt i om saksbehandlere anvender et hverdagslivsperspektiv i vurderingen av hjelpebehov til familier med komplekse problemer. Undersøkelsen ønsker å identifisere styrker, utfordringer og faktorer som påvirker bruken av et hverdagslivsperspektiv i barnevernet. Problemstillingen til prosjektet er: «/ hvilken grad anvender saksbehandlere i barneverntjenesten et hverdagslivsperspektiv i vurderingen av hjelpebehov til familier med komplekse problemer?». Prosjektet er en del av en masteroppgave. Det kan bli aktuelt å skrive en artikkel på bakgrunn av funnene i prosjektet.

Hvem er ansvarlig for forskningsprosjektet?

Universitetet i Tromsø er ansvarlig for prosjektet.

Hvorfor får du spørsmål om å delta?

Du får spørsmål om å delta i prosjektet fordi du jobber som saksbehandler i kommunalt barnevern. Jeg skal intervju saksbehandlere som jobber i undersøkelsesfasen i familier med komplekse problemer. Jeg trenger 8 informanter, fra ulike barneverntjenesten i Nord-Norge.

Hva innebærer det for deg å delta?

I dette prosjektet vil jeg bruke intervju som metode for å besvare problemstillingen. Intervjuet vil foregå på teams, og det settes av en time for gjennomføring. Det vil bli gjort lydopptak og jeg vil ta notater fra intervjuet. I forkant vil du få tilsendt hovedspørsmålene som er planlagt for intervjuet.

Det er frivillig å delta

Det er frivillig å delta i prosjektet. Hvis du velger å delta, kan du når som helst trekke samtykket tilbake uten å oppgi noen grunn. Alle dine personopplysninger vil da bli slettet. Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg hvis du ikke vil delta eller senere velger å trekke deg.

Ditt personvern – hvordan vi oppbevarer og bruker dine opplysninger

Vi vil bare bruke opplysningene om deg til formålene vi har fortalt om i dette skrevet. Vi behandler opplysningene konfidensielt og i samsvar med personvernregelverket.

Prosjektet er en del av en masteroppgave gjennom utdanning ved Universitetet i Tromsø. Jeg, Camilla Iselin Krey og veileder Anne-Berit Lorentsen-Dybdal vil ha tilgang på opplysningene som kommer frem i intervjuet.

- Navnet og kontaktopplysningene dine vil erstattes av en kode som lagres på egen liste adskilt fra øvrige data.
- Deltakere i prosjektet vil ikke kunne gjenkjennes i masteroppgaven eller i publikasjoner.

Hva skjer med personopplysningene dine når forskningsprosjektet avsluttes?

Prosjektet vil etter planen avsluttes i mai 2024, eller når masteroppgaven blir godkjent. Ved prosjektets slutt vil lydfilene slettes. Den anonymiserte transkriberte teksten vil bli oppbevart i en egen mappe med passord. Det kan bli aktuelt å skrive en artikkel med bakgrunn i funnene i prosjektet. Jeg vil benytte www.nettskjema.no for lagring av lydfiler. Lydfilene krypteres.

Hva gir oss rett til å behandle personopplysninger om deg?

Vi behandler opplysninger om deg basert på ditt samtykke.

På oppdrag fra Universitetet i Tromsø har Sikt – Kunnskapssektorens tjenesteleverandør vurdert at behandlingen av personopplysninger i dette prosjektet er i samsvar med personvernregelverket.

Dine rettigheter

Så lenge du kan identifiseres i datamaterialet, har du rett til:

- innsyn i hvilke opplysninger vi behandler om deg, og å få utlevert en kopi av opplysningene
- å få rettet opplysninger om deg som er feil eller misvisende
- å få slettet personopplysninger om deg
- å sende klage til Datatilsynet om behandlingen av dine personopplysninger

Hvis du har spørsmål til studien, eller ønsker å vite mer om eller benytte deg av dine rettigheter, ta kontakt med:

- *Meg, Camilla Iselin Krey (student). Telefon: 92823571, Epost: cjo047@post.uit.no*
- *Universitetet i Tromsø ved veileder Anne-Berit Lorentsen-Dybdal. Telefon: +4777058338, Epost: anne-berit.lorentsen@uit.no*
- Vårt personvernombud: Annikken Steinbakk, Epost: personvernombud@uit.no, telefon: 77 64 69 52.

Hvis du har spørsmål knyttet til vurderingen som er gjort av personverntjenestene fra Sikt, kan du ta kontakt via:

- Epost: personverntjenester@sikt.no eller telefon: 73 98 40 40.

Med vennlig hilsen

Anne-Berit Lorentsen-Dybdal
Forsker/veileder

Camilla Iselin Krey
Student

Samtykkeerklæring

Jeg har mottatt og forstått informasjon om prosjektet **Hverdagsliv til familier med komplekse problem i kontakt med barnevernet**, og har fått anledning til å stille spørsmål. Jeg samtykker til:

- Å delta i *intervju*
- At det blir tatt *lydopptak* av intervjuet

Jeg samtykker til at mine opplysninger behandles frem til prosjektet er avsluttet

---

(Signert av prosjektdeltaker, dato)

Vedlegg 3: Intervjuguide

Intervjuguide

1. *Introduksjon og bakgrunn*
  - a. Hva er din utdanningsbakgrunn, og hvor lenge har du jobbet som saksbehandler i barneverntjenesten?
2. *Forforståelse av kompleksitet og hverdagslivet*
  - a. Hva tenker du når jeg sier «en familie med komplekse problem»?
  - b. Hvilken betydning mener du hverdagslivet til familier med komplekse problem har, i en undersøkelse?
3. *Vurderinger og tilnærminger til familier med komplekse problem*
  - a. Kan du fortelle meg hvordan du tilnærmer deg en familie med komplekse problemer i en undersøkelsesfase?
  - b. Hvilke utfordringer møter du ofte på når du jobber i familier med komplekse problem?
  - c. Syns du det er utfordrende å både ivareta barnets beste og samtidig ha fokus på familiens hverdagsliv, og den samlede situasjonen?
  - d. Basert på din erfaring, hvordan sammenheng ser du mellom de sosioøkonomiske forholdene familiene lever under, og kompleksiteten i problemene deres? (F.eks. Utdanning, helse, arbeid, økonomi, status og bolig).
4. *Organisasjon og samarbeid*
  - a. I hvilken grad er konsekvensene av hverdagslivet og levekår til disse familiene i fokus i team/saksveiledning internt i barneverntjenesten?
  - b. I hvilken grad er konsekvensene og levekår til disse familiene i fokus når foreldreveiledning blir vurdert som tiltak?
  - c. I hvilken grad er hverdagslivet til familier med komplekse problem et felles fokus i saker hvor du samarbeider med andre instanser?
  - d. Hvis du kunne velge fra øverste hylle, hvilke tverrfaglig tiltak ville du iverksatt for disse familiene?
5. *Effekt av tiltak*
  - a. Har du erfaring fra å ha jobbet i en familie med komplekse problem, hvor tiltaket/ene var spesielt vellykket?
  - b. Hvordan vurderer du om hjelpetiltakene har effekt?

